

Practici ^{de} Audit

Camera Auditorilor Financiari din România

Anul V, Nr. 1(17)/2016

EDITORIAL

Despre credibilitate și limitele
răspunderii

REPORTAJ

Conferința
„Întărirea credibilității
situațiilor financiare”

IDEI, SUGESTII, EXPERIENȚE

Evaluarea riscurilor
și a controlului intern în audit

Atitudinea auditorului
financiar în realizarea
misiunilor

Particularități
în organizarea activității
de audit intern

Tranzacțiile cu părți afiliate
și implicații în procedurile
de audit

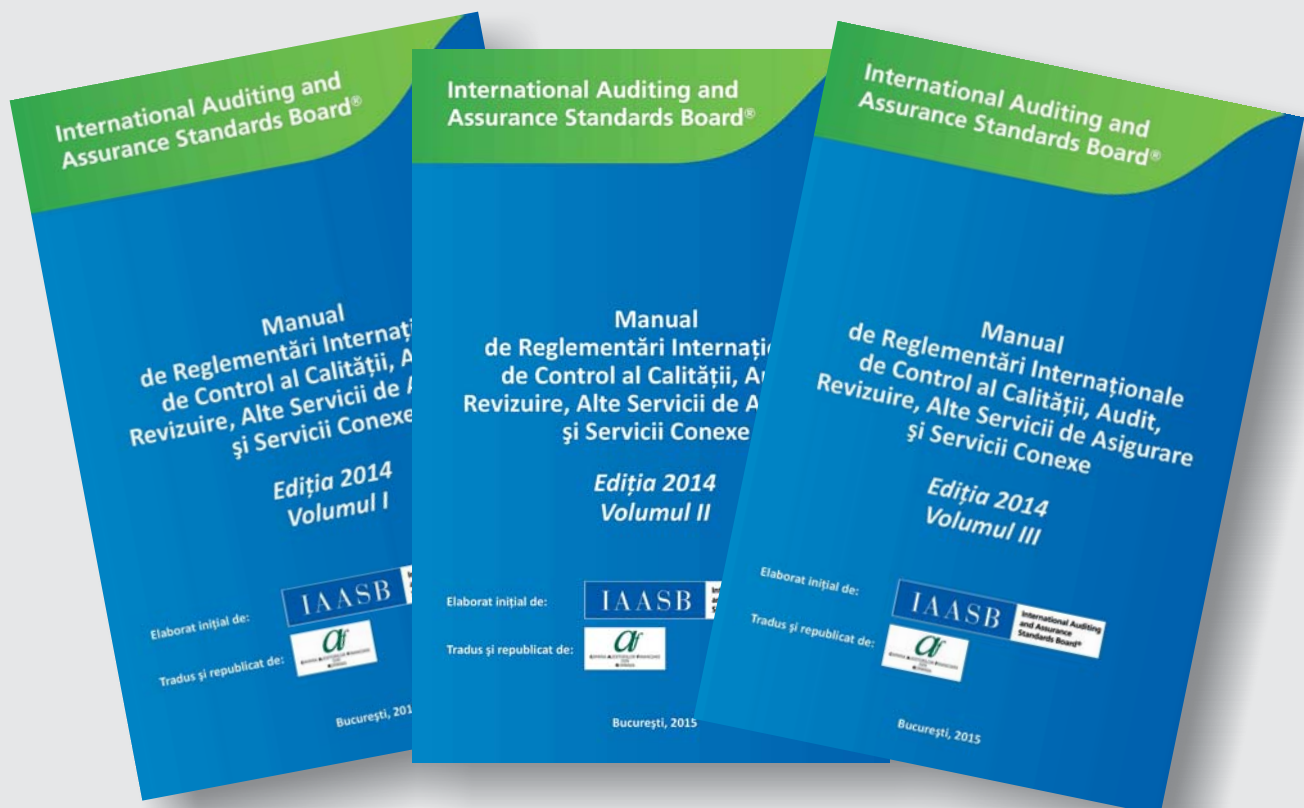
Semnal editorial

Manualul IAASB, Ediția 2014

Sub egida *Camerei Auditorilor Financiari din România* și în urma acordului de traducere semnat cu Federația Internațională a Contabililor, a apărut în limba română **Manualul de Reglementări Internaționale de Control al Calității, Audit, Revizuire, Alte Servicii de Asigurare și Servicii Conexe**.

Lucrarea, editată în trei volume, reunește:

- Standardele Internaționale de Audit (ISA),
- Standardul Internațional privind Controlul Calității (ISQC),
 - ▶ Nota Internațională privind Practica de Audit (IAPN),
 - ▶ Standardele Internaționale privind Misiunile de Asigurare (ISAE),
 - ▶ Standardele Internaționale privind Misiunile de Revizuire (ISRE),
 - ▶ Standardele Internaționale privind Serviciile Conexe (ISRS) și
 - ▶ Cadrul pentru calitatea auditului.

Acest **Manual de Reglementări Internaționale de Control al Calității, Audit, Revizuire, Alte Misiuni de Asigurare și Servicii Conexe – Ediția 2014** cuprinde standardele în vigoare pe care trebuie să le aplice auditorii financiari din România, membri ai Camerei, în desfășurarea misiunilor profesionale.

SUMAR

ANUL V, NR. 1 (17)/2016

EDITORIAL

Despre
credibilitate
și limitele
răspunderii

Conf. univ. dr. **Mirela Păunescu**

REPORTAJ

Conferința cu tema
„Întărirea credibilității
situațiilor financiare”

IDEI, SUGESTII, EXPERIENȚE

Evaluarea riscurilor
și a controlului intern
în auditul financiar
versus
auditul intern

Mihai Grigore,
auditor financiar
Corina Listoschi
auditor financiar

3

6

13

Rolul atitudinii
auditorului financiar
în realizarea
misiunilor

Horia Cristea,
Ovidiu Bunget,
Alin Dumitrescu
*Universitatea de Vest
din Timișoara*

28

Particularități ale
responsabililor pentru
organizarea activității
de audit intern în cadrul
entităților economice

Mircea Poenaru,
auditor financiar

37

Tranzacțiile
cu părți afiliate
și implicații
în procedurile
de audit

Monica Ștefan,
Alexandra Mutulescu
Soter & Partners

41

Asigurare prin testarea
controalelor.
Exemplificări din ciclul
de venituri

Silviu Manolescu
BDO Romania

49

Considerații privind
relația dintre
auditul intern și
auditul sistemelor
informatice

Diana Vasilescu
auditor financiar

54

© CAFR

Toate drepturile asupra acestei ediții aparțin Camerei Auditorilor Financieri din România (CAFR).
Reproducerea, fie și parțială și pe orice suport, este interzisă fără acordul prealabil al CAFR,
fiind supusă prevederilor legii drepturilor de autor.

Practici de
Audit

Revistă editată de
Camera Auditorilor Financieri
din România

Colegiul editorial

**Daniel Botez, Ana Dincă, Elena Iordache, Iosif Cornel Kameniczki,
Clemente Kiss, Ana Morariu, Mirela Păunescu, Andreia Stanciu,
Filip Stoica, Monica Ștefan**

Consultant științific:

prof. univ. dr. Eugeniu Țurlea

Adresa: Str. Sirenelor nr. 67-69, sector 5, București,

Telefon: 021.410.74.43, interior 120,

Fax: 021.410.03.48, e-mail: revista@cafr.ro.

ISSN: 2284-6689; ISSN on-line: 2284-6697

Tipar: Universal Color SA, Str. Victoriei, Complex Fortuna - parter,
Pitești, Jud. Argeș, tel.: 0248/215 788; e-mail: universal@universalcolor.ro

Colegiul editorial și colectivul redacțional nu își asumă responsabilitatea pentru conținutul
articolelor publicate, care revine exclusiv autorilor.

Redacția

Cristiana Rus
– redactor șef

Corneliu Cârlan
– senior editor

Cristina Radu
– secretar de redacție

Nicolae Login
– prezentare grafică
și tehnoredactare

**Flavia Cioriceanu,
Adrian Popescu,
Diana Săndulescu,
Adriana Spiridon,
Daniela Ștefănuț,
Angela Tudor**

Conf. univ. dr. **Mirela Păunescu**,
vicepreședinte al Consiliului CAFR

Despre credibilitate și limitele răspunderii

În actuala perioadă, profesia de auditor se află în plină schimbare cu obiectivul declarat al îmbunătățirii calității misiunilor de audit și, implicit, al creșterii credibilității rapoartelor de audit, pentru a oferi mai multă siguranță în ceea ce privește calitatea informațiilor cuprinse în situațiile financiare ale entităților, îndeosebi a acelor de interes public.

La nivel internațional este pusă în discuție responsabilitatea auditorului asupra afirmațiilor și a opiniei exprimate în raportul de audit. În mod firesc se pune întrebarea: „Cât de extinsă poate fi răspunderea auditorului și cum ar trebui să i se stabilească limitele?”

Se cunosc deja modificările ce vor fi aduse raportului de audit. Este vorba despre cerințe extinse de prezentare a unor informații în raportul de audit, cât și de comunicarea mai multor informații către cei însărcinați cu guvernarea corporativă. Poate că unora li se va părea că nu este o diferență atât de mare între cum se elabora un raport de audit până acum și cum va fi în viitor, în sensul că multe lucruri pe care le raportăm pe noul format de raport de audit erau cu siguranță și înainte comunicate celor însărcinați cu guvernarea. Totuși, una este să se raporteze anumite aspecte confidențiale către cei însărcinați cu guvernarea corporativă și alta este să se raporteze aceste informații către toți utilizatorii situațiilor financiare.

...profesia de auditor se află în plină schimbare cu obiectivul declarat al îmbunătățirii calității misiunilor de audit și, implicit, al creșterii credibilității rapoartelor de audit

Problema pe care ne-o punem este ce se va întâmpla cu răspunderea auditorului? Pentru că, din punctul nostru de vedere, cu cât auditorului i se cere să raporteze mai mult în raportul de audit cu atât răspunderea lui va fi mai mare și, practic, auditorul ar trebui să se gândească bine la fiecare cuvânt pus pe hârtie, cum își formulează ideile și ce va scrie, astfel încât, riscurile, pe care inevitabil și le asumă, să fie cât mai reduse.

S-ar putea ca entitățile auditate să nu îmbrățișeze „cu multă căldură” forma extinsă a raportului de audit. Numai că forma extinsă a raportului de audit nu este neapărat destinată managementului societăților-client. Dimpotrivă, forma extinsă a raportului de audit este destinată publicului, care de abia așteaptă să afle din lectura acestuia cât mai multe informații, care vor sta la baza justificării deciziei lor, dar care în viitor vor putea fi și temeiul pentru o eventuală acționare în judecată a auditorului.

La nivel internațional și mai ales la nivelul Uniunii Europene se încearcă implicarea și responsabilizarea în mult mai mare măsură a auditorului. Iar această răspundere „mai mare” o cere piața. Piața, însemnând utilizatorii situațiilor financiare. De ce? Este foarte comod să încerci să-ți recuperezi paguba de pe urma auditorului care a emis raportul de audit. Atunci când se pune problema recuperării pierderii unor bani toată lumea va încerca să găsească un vinovat iar auditorul este una dintre țintele favorite. Până în acest

moment în România nu avem procese celebre în care să fie implicați auditori, dar deja apar unele semnale că într-un viitor apropiat vor fi din ce în ce mai multe acțiuni în justiție împotriva auditorilor, prin care terții vor încerca să atragă răspunderea auditorului și eventual să-și recupereze anumite pagube. Nu menționăm, în mod deosebit, auditurile la proiecte din fondurile europene, deși știm cu toții că pentru această categorie de servicii de audit există o clauză contractuală prin care auditorul răspunde cu o parte din onorariul său, în funcție de cheltuielile declarate neeligibile.

Este cazul să precizăm că răspunderea auditorului nu poate să fie nelimitată. Este interesant că tot la nivel internațional și la nivel de Uniune Europeană se încearcă găsirea unei formule prin care răspunderea, în special pecuniară, a auditorului să fie limitată. De ce este nevoie de o astfel de limitare a răspunderii? Logica acestui demers este că atunci când auditorul răspunde nu numai profesional, ci și din punct de vedere financiar el va trebui să știe că este important să fie bine pregătit profesional. Pe de altă parte, se pune și întrebarea: cine își va mai asuma riscurile să emită un raport de audit, dacă auditorul respectiv, pe un onorariu din ce în ce mai mic, va avea o răspundere din ce în ce mai mare? Deci nu putem să cerem auditorului o răspundere nelimitată.

În altă ordine de idei, literatura de specialitate arată că și dacă se stabilește o limită a răspunderii auditorului aceasta nu duce la un audit de proastă calitate. Cu alte cuvinte, chiar dacă auditorul este protejat aceasta nu înseamnă că, începând de a doua zi, el nu va mai face o treabă de bună calitate.

Pe de altă parte, o relație între gradul de protecție oferit auditorului și prudența manifestată există totuși. Astfel, într-un articol de cercetare făcută pe piața de audit din China se arată că acolo unde auditorul are răspundere mai mare el va tinde să fie mai conservator. Cu alte cuvinte, auditorul va fi mai predispus să-și modifice raportul și să raporteze problema respectivă cu cât răspunderea sa este mai mare. Dar, dacă este protejat de lege, atunci va fi mai puțin prudent și va accepta cu mai multă ușurință punctul de vedere al clientului.

Din păcate, pentru piața de audit din România nu am găsit literatură de specialitate

care să abordeze această temă. Am spus deja că nu există procese celebre la care să fie atrasă răspunderea materială a auditorului și, în general, sunt puține cazurile în care auditorii au fost puși să plătească despăgubiri, care, de regulă, nu erau atât de importante, cu toate că și pe piața românească au existat falimente și scandaluri cu substrat financiar notorii.

În ceea ce privește răspunderea, în România auditorii pot răspunde conform legii penale sau civile. Răspunderea civilă a auditorului statutar sau a firmei de audit se face pentru prejudiciile provocate din culpă în executarea contractului de audit sau în legătură cu acesta. Prin Decizia 45/2013 emisă de CSIPPC pentru modificarea Deciziei 17/2010 referitoare la *Regulamentul privind limitarea răspunderii civile a auditorilor statutari și a firmelor de audit* se stabilesc limitele în care răspunde auditorul. Astfel, conform Deciziei nr 45/2013, limitarea răspunderii civile se face la contravaloarea a 3 onorarii de audit stabilite prin contract, în cazul misiunilor de audit statutar al situațiilor financiare anuale ale unei societăți comerciale care nu este cuprinsă în categoria entităților de interes public, respectiv la contravaloarea a 5 onorarii de audit stabilite prin contract, în cazul misiunilor de audit statutar al situațiilor financiare

anuale ale unei societăți comerciale care nu este cuprinsă în categoria entităților de interes public.

Cum se pot proteja auditorii? În primul rând, am spune că una din aceste modalități este **alegerea cu grijă a clienților**. Cu alte cuvinte, dacă suntem tentați de contracte de audit care vin la pachet și cu onorarii mici, este bine să ne gândim de două ori dacă le acceptăm. Mai ales dacă este vorba de un client pentru care există suspiciuni serioase că ar fi implicat în diverse afaceri nu prea curate, ceea ce ar duce la concluzia că situațiile financiare au un risc de denaturare semnificativă. Un astfel de client ar trebui acceptat (dacă este acceptat) doar după o analiză serioasă, pentru că s-ar putea ca pierderile (financiare sau de imagine) generate de un eventual proces să fie mult mai mari decât onorariul pe care l-ați câștigat pentru misiunea respectivă.

Chiar și în cazul în care auditorul nu are niciun dubiu că desfășoară misiuni de o înaltă calitate (așa cum cer standardele de audit) nu strică niciodată să se recurgă la o clauză contractuală prin care să fie stabilită limitarea răspunderii. Totuși, este discutabil în ce măsură o astfel de clauză de limitare a răspunderii este opozabilă terților și în plus sunt clienți care nu acceptă nicio limitare a răspunderii. Ce alternative are auditorul pentru a-și limita totuși răspunderea?

O altă posibilitate ar fi **o poliță de asigurare profesională**. O astfel de poliță este obligatorie, dar mulți auditori merg pe sume mici pentru polițele pe care le semnează tocmai pentru a reduce costurile. Acest lucru face posibil ca într-un proces de anvergură să se depășească limitele de asigurare respective.

Am demarat în acest an o cercetare asupra rapoartelor de audit la societăți cotate la Bursă și am încercat să aflăm cum își limitează răspunderea auditorii acestor entități și dacă, în această privință, este vreo diferență între auditorii mici și auditorii mari. Nu am cercetat posibilitățile pe care le are la dispoziție auditorul pentru a-și limita responsabilitățile, ci am analizat doar modul cum sunt organizați auditorii societăților listate pe piața de capital românească, precum și includerea sau nu în raportul de audit al unui paragraf care în limba engleză se numește *Disclaimer of Liabilities*, iar în limba română s-ar traduce prin „Limitarea răspunderii”.

O alternativă pentru a limita răspunderea, alternativă care nu costă nimic, ar fi aceea ca **auditorul să își desfășoare misiunea ca societate cu răspundere limitată**, cu alte cuvinte, să-și limiteze răspunderea la capitalul social sau la activul net al firmei. Din cercetările noastre am constatat că un număr semnificativ de societăți cotate la bursă apelează la auditori - persoane fizice, caz în care riscurile sunt mai mari, nu numai din punct de vedere al calității auditului. Mă refer și la riscurile pe care și le asumă auditorul, dar și la riscurile asumate de societatea client pentru că în momentul în care se va încerca recuperarea unei eventuale pagube va fi mai greu să se obțină o despăgubire de la un auditor - persoană fizică. Nici pentru auditor nu este prudent să activeze ca persoană fizică.

În cercetarea noastră am urmărit și în ce măsură în contractele de audit este inclus un paragraf de limitare a răspunderii. Proporția auditorilor care nu folosesc paragraful de limitare este în jur de 30%, în scădere de-a lungul anilor. De regulă, în acest paragraf se scrie că raportul de audit se adresează acționarilor în ansamblu și nu unor persoane particulare din acel grup. În plus, auditorul spune că, în măsura permisă de lege, el nu-și asumă niciun fel de responsabilitate față de terți, ci doar față de societate și de acționarii acesteia.

Sunt țări în care acest paragraf nu este posibil a fi utilizat. În România, nu există în acest moment astfel de restricții, iar ca dovadă din ce în ce mai mulți auditori îl utilizează. Majoritatea firmelor de audit străine folosesc paragraful de limitare a răspunderii. Dintre firmele BIG 4 și cele de pe al doilea nivel, doar două companii de audit nu-l utilizează. Opinia reprezentanților Ministerului Finanțelor Publice este că utilizarea acestui paragraf nu trebuie încurajată, situațiile financiare având scop general și nefiind destinate unei singure categorii de utilizatori.

Concluzia este că auditorii au tot interesul să fie cât se poate de atenți și de prudenți și să dovedească o mare atenție când semnează un contract de audit. Dar, odată semnat, sunt obligați să manifeste cel mai înalt profesionalism în îndeplinirea misiunii asumate pentru a furniza un raport de audit corect și credibil, elaborat în conformitate cu Standardele Internaționale de Audit. ■

Conferința cu tema „Întărirea credibilității situațiilor financiare”

La 11 noiembrie 2015 Camera Auditorilor Financiarți din România împreună cu Consiliul pentru Supravegherea în Interes Public a Profesiei Contabile (CSIPPC) în parteneriat cu Camera de Comerț și Industrie a României (CCIR) au organizat, la sediul CCIR Business Center din București, Conferința cu tema „*Consolidarea credibilității situațiilor financiare*”.

Alături de reprezentanți ai organismelor profesionale specializate, ai organismelor de supraveghere în interes public a profesiei contabile, ai mediului academic și de afaceri, au onorat cu prezența și invitați la nivel internațional din partea Federației Europene a Contabililor, Băncii Mondiale, ACCA, precum și din Bulgaria, Cipru, Macedonia și Republica Moldova.

Lucrările Conferinței au fost moderate de jurnalistul economic **Radu Soviani**.

În deschiderea manifestării **Edler András György**, consilier al președintelui CCIR și președintele CCI Covasna, a declarat:

Una dintre cele mai importante preocupări ale CCIR este sprijinirea firmelor cu capital autohton și a mediului de afaceri din România. Noi suntem, până la urmă, cea mai mare și reprezentativă entitate de exprimare a intereselor mediului de afaceri. (...) Noi, Sistemul Cameral, avem alte bariere de depășit legate de acest subiect al conferinței și mă refer aici la două lucruri: în primul rând, noi suntem acea entitate care va merge și va vorbi mediului de afaceri despre importanța auditului, iar, pe de altă parte, mai există o provocare pentru noi: să transmitem pe toate canalele noastre un mesaj foarte important și anume că auditul din România este de calitate și că avem niște specialiști foarte bine pregătiți.

În salutul său, **Corneliu Cazacu**, președintele Consiliului pentru Supravegherea în Interes Public a Profesiei Contabile, a spus:

Mulțumim că ați dat curs invitației noastre de a participa la această Conferință organizată împreună cu CAFR și în parteneriat cu CCIR, care are drept subiect de dezbatere o temă de interes deosebit atât pentru profesiile noastre, cât și pentru mediul de afaceri.

*De asemenea, adresez mulțumiri organismului profesional din Republica Moldova, domnului **Pascal Frèrejacque** de la Banca Mondială, reprezentanților FEE, reprezentanților Deloitte, precum și reprezentanților Autorităților de Supraveghere din Macedonia și Cipru, pentru efortul depus de a fi astăzi alături de noi, astfel încât să putem beneficia de pe urma experienței dumnealor și să putem avea un dialog extrem de interesant.*

În continuare, **Gheorghe Ialomițianu**, membru al Comisiei pentru buget, finanțe și bănci din Camera Deputaților, fost ministru al finanțelor publice, a susținut că: *în baza informațiilor furnizate de auditori se iau decizii foarte importante. (...) În exercitarea profesiei de auditor financiar, de expert contabil este foarte important să respecti regulile și standardele de raportare financiară, standardele profesiei. Putem vorbi de o consolidare a organismelor profesionale întrucât vă bucurați de respect în rândul oamenilor de afaceri. La nivelul Uniunii Europene și la nivel național bunele practici au fost baza de inspirație pentru unele decizii la nivelul UE după perioada de criză și pachetul de guvernare economică s-a bazat pe standardele profesiei dumneavoastră.*

La rândul său, **Sonja Gjeloja-Stojanova**, președintele Consiliul pentru Avansare și Supraveghere a Activității de Audit (CAOARM) din Republica Macedonia, a adresat participanților un mesaj de salut în care a spus:

Vă felicit pentru organizarea acestui eveniment, sunt onorată să fiu astăzi alături de dumneavoastră și mulțumesc Consiliului de Supraveghere în Interes Public a Profesiei Contabile (CSIPPC), Camerei Auditorilor Financieri din România și Camerei de Comerț și Industrie a României pentru invitația de a participa la această întâlnire profesională.

Consiliul pentru Avansare și Supraveghere a Activității de Audit din Republica Macedonia este un organism independent care guvernează activitatea de audit din Republica Macedonia. A fost înființat în anul 2012 de către Guvernul Republicii Macedonia în conformitate cu prevederile legii auditului și ale directivelor UE.

În anul 2015 Consiliul a adoptat recomandările cu privire la pregătirea raportului privind transparența și a stabilit o bază pentru dezvoltarea viitoare a profesiei de audit, având ca obiectiv împărtășirea de analize, de recomandări și consultări legate de activitatea de supraveghere independentă în interes public a auditului, pentru îmbunătățirea acestei profesii și stimularea aderării la standarde profesionale înalte, obiective care conduc la sporirea încrederii investitorilor în datele și informațiile publicate în situațiile financiare anuale și situațiile financiare consolidate ale entităților mari și mijlocii din Republica Macedonia.

Salutând participanții, conferențiar univ. dr. **Gabriel Radu**, președintele Camerei Auditorilor Financieri din România, a declarat:

Ne bucurăm că dezbaterea de astăzi, dedicată exclusiv îmbunătățirii credibilității situațiilor financiare, a reușit să atragă toți actorii posibili: reglementarea, supravegherea, profesiile și mediul de afaceri. Ne-am concentrat pe creșterea cerințelor de raportare non-financiară, dar și pe impactul deosebit pe care economia digitală îl are în ceea ce privește raportarea financiară, ca urmare a dorinței investitorilor și a publicului de a avea datele financiare cât mai repede și cât mai credibile. Întărirea încrederii poate fi amplificată printr-o conduită preventivă mai accentuată, prin atenție și vigilență sporite. Am apreciat sprijinul Camerei de Comerț și Industrie a României, cea mai importantă organizație din punct de vedere al reprezentativității mediului de afaceri la nivel național, și vom

continua să lucrăm împreună în baza protocolului încheiat, tocmai pentru a comunica mai bine către beneficiari – companii românești, dar și oameni

din poziții cheie – care sunt provocările viitoare ale raportărilor financiare și cum pot fi acestea transformate în oportunități.

Lucrările Conferinței au continuat cu prezentări profesionale, pe următoarele teme: **Pascal Frèrejacque** – Senior Operations Officer, Banca Mondială: „Principalele provocări pentru implementarea supravegherii publice în domeniul auditului”; **Corneliu Cazacu** – președintele CSIPPC: „Rolul organismului de supraveghere în creșterea credibilității situațiilor financiare”; **Sonja Gjelova-Stojanova** – președintele CAOARM, Macedonia: „Prezentarea organismului de supraveghere”; **Rea Georgiou** – președintele Autorității de Supraveghere din Cipru: „Prezentarea organismului de supraveghere”; dr. **Georgeta Petre** – director, Direcția Legislație și Reglementări Contabile, Ministerul Finanțelor Publice: „Rolul instituțiilor de reglementare în asigurarea unor informații financiare de calitate”; **Cătălin Davidescu** – inspector principal, Direcția de Supraveghere, BNR: „Banca Națională a României, autoritate de reglementare contabilă pentru instituțiile de credit”; **Angela Guran** – Direcția Strategie și Stabilitate Financiară, Autoritatea de Supraveghere Financiară: „Auditul financiar la entitățile autorizate, reglementate și supravegheate de către ASF”; **Hilde Blomme**, adjunct CEO FEE și **Stig Enevoldsen**, vicepreședinte al FEE Corporate Reporting Policy Group: „Temă de reflecție - Viitorul raportării corporative: crearea dinamicii pentru schimbare”; **Aura Giurcăneanu**, Audit Partner, KPMG: „Un pas spre asigurarea credibilității – asigurarea serviciilor”; **Dragoș Cabat**, RisCo: „Îmbunătățirea credibilității situațiilor financiare”; **Madeline Alexander**, Audit and Enterprise Risk Partner, Deloitte: „Credibilitatea situațiilor financiare – Descurajarea contabilității creative”; **Paolo Coletto**, CFO Generali România: „Îmbunătățirea credibilității situațiilor financiare”; conferențiar univ. dr. **Gabriel Radu**, președintele CAFR: „Viitorul raportării financiare și rolul auditorului”.

Prezentările au inclus și sesiuni de întrebări și răspunsuri, în dialog cu participanții din sală.

Practici, opinii, tendințe, selectate din prezentări

➤ O piață de audit poate oferi servicii de calitate numai cu stimulentele și resursele corecte, potrivite. Creșterea competiției determină unele companii să-și micșoreze tarifele de audit, cu diminuarea evidentă a calității muncii efectuate. Este un astfel de audit folositor?

Cursa descendentă pentru micșorarea tarifelor este îngrijorătoare, în contextul încercării de a se îmbunătăți calitatea auditului și al constrângerii asupra activităților non-audit.

O altă problemă este finanțarea sistemului de supraveghere, care este prezentă în toată lumea, nu doar în România. Unele țări au rezolvat-o, altele au mari dificultăți. O finanțare potrivită este esențială pentru o supraveghere adecvată. Există mai multe opțiuni: bugetul public, auditorii entităților de interes public sau poate utilizatorii piețelor de capital.

Supravegherea efectivă a activității de audit necesită o înțelegere temeinică a muncii pe care o face auditorul. Reglementatorii care nu înțeleg auditul

ar putea direcționa greșit profesia și să facă mai mult rău decât bine. (**Pascal Frèrejacque**)

➤ Considerăm că cea mai importantă activitate de supraveghere a CSIPPC este cea de monitorizare a derulării inspecțiilor CAFR privind controlul calității la auditorii statutar și firmele de audit care efectuează audit statutar la entitățile de interes public. Inspectorii CSIPPC au asistat, în calitate de observatori, la o serie de inspecții derulate de către CAFR și avem o recomandare pe care dorim să o aducem în atenția dumneavoastră: este absolut necesar ca CAFR să treacă la amendarea reglementărilor sale pentru a verifica raționamentul profesional al auditorilor privind suficiența și adecvarea probelor de audit. De fapt, dincolo de orice alte discuții, acesta este singurul lucru care privește cu adevărat membrii profesiei: sunt pregătiți auditorii locali pentru a rezista pe piață unor cerințe crescute de calitate? Dacă nu sunt, dar doresc să efectueze activitate de audit statutar în viitor, vor putea, evident cu sprijinul

CAFR, să se pună rapid la punct? Noi dorim acest lucru. Directiva nu cere altceva decât competență și profesionalism. **(Corneliu Cazacu)**

- Organismul de supraveghere publică a auditului din Cipru (CyPAOB) a fost înființat prin Legea referitoare la auditurile statutare ale conturilor anuale și conturilor consolidate realizate de auditorii statutari și de firmele de audit statutar. Consiliul de conducere este format din doi membri consilieri (Contabilul General al Republicii Cipru și adjunctul acestuia) și trei membri numiți de Consiliul de Miniștri.

Inspekția firmelor de audit din cadrul Big 4 se face anual. Alte firme de audit având drept clienți entități de interes public sunt inspectate la 3 ani. Institutul Contabililor Publici Autorizați din Cipru (ICPAC) realizează supravegherea calității auditului membrilor săi.

Prin lege, CyPAOB are responsabilitatea supravegherii: modului de aprobare și înregistrare a auditorilor statutari și a firmelor de audit, adoptării standardelor profesionale de etică, controlului intern al auditului, educației continue, sistemelor de asigurare a calității, sistemelor de investigare și aplicarea măsurilor disciplinare. Tot acest organism are rolul de a transpune Directiva UE și Regulamentul în legislația națională. **(Rea Georgiou)**

- La obținerea unor informații de calitate concurență mai mulți factori.

Pe de o parte, entitatea și mediul de afaceri în general. Apoi, profesiile contabile, în cazul nostru profesioniștii CECCAR care țin contabilități și întocmesc situații financiare. În fine, profesia de

audit care, prin opinia pe care o prezintă asupra situațiilor financiare, acordă un plus de valoare acestor informații. Și în fine, instituțiile cu atribuții de reglementare.

Situațiile financiare cu scop general se adresează investitorilor actuali existenți, investitorilor potențiali, creditorilor instituțiilor și altor utilizatori de informații. Prin urmare, în rapoartele de audit nu trebuie să existe acea frază pe care o mai întâlnim uneori și anume că: „Acest raport de audit este întocmit exclusiv pentru acționarii societății și nu poate fi utilizat și luat în considerare de către alte părți, de terț”. Repet, această precizare nu-și are locul într-un raport de audit.

(Georgeta Petre)

- Dialogul, colaborarea între auditorii statutari și autoritățile competente de supraveghere a instituțiilor de credit – în cazul nostru Banca Națională a României – constituie o cerință a Reglementărilor Europene în materie, pentru consolidarea stabilității financiare, creșterea siguranței și solidității sistemului bancar în scopul eficientizării procesului de supraveghere a instituțiilor de credit. În acest sens, la nivel european este în curs de elaborare un Ghid în domeniul colaborării dintre auditori și autoritățile competente de supraveghere prin considerarea celor mai bune practici, prevăzut a se finaliza în anul 2016.

În ceea ce privește colaborarea BNR cu auditorii statutari, aceasta vizează faptul că auditorii statutari ai instituțiilor de credit sunt aprobați de BNR, care își poate retrage această aprobare. De asemenea, BNR are acces la orice documente întocmite de auditorii financiari pe parcursul unei misiuni de audit, poate emite reglementări specifice cu privire la relația auditor financiar - autoritate competentă, iar instituțiile de credit au obligația să înlocuiască periodic auditorul statutar sau să solicite înlocuirea periodică a coordonatorului echipei de audit. **(Cătălin Davidescu)**

- Cerințele Autorității de Supraveghere Financiară se referă la efectuarea unui audit financiar preponderent prudential, bazat pe competență profesională, independență și evitarea conflictelor de interese și la realizarea unor misiuni de audit financiar la entitățile care activează pe cele trei piețe supravegheate la un nivel de calitate corespunzător cerințelor autorității, cu o probabilitate mult redusă de apariție a riscului de afectare a credibilității informațiilor din situațiile financiare anuale și/sau consolidate auditate.

Motivația acestor cerințe constă în: dimensiunea și importanța sistemică a celor trei piețe supravegheate; raportările financiare și tehnice solicitate în scopuri prudențiale care prezintă un grad mare de specificitate și complexitate; practicile contabile existente la entitățile supravegheate care sunt diferite și necesită cunoștințe de specialitate; gradul de risc pe care entitățile supravegheate îl pot induce în piața financiară.

O precizare: misiunile de audit efectuate la entitățile supravegheate de către ASF sunt derulate în conformitate cu standardele și practicile aplicate pe plan național și european în materie de audit. Printr-o normă a ASF recent îmbunătățită au fost adăugate o serie de reguli unitare, dar și reguli specifice impuse de legislația primară în vigoare specifică sectoarelor de supraveghere financiară care nu contravin reglementărilor de bază ale funcționării auditului financiar.

În baza Protocolului de colaborare încheiat între ASF și CAFR se va realiza un schimb permanent de informații privind auditorii financiari care doresc să desfășoare și cei care desfășoară deja misiuni de audit financiar la entitățile care activează pe cele trei piețe supravegheate de către ASF. **(Angela Guran)**

➤ Raportarea financiară și-a pierdut parțial relevanța în ultimii ani, în contextul în care lumea a evoluat. Federația Experților Contabili Europeni (FEE) a emis recent un document, **The Future of Corporate Reporting – creating the dynamics for change** (Viitorul raportării financiare - crearea dinamicii de schimbare), care urmărește evidențierea zonelor care au potențial de dezvoltare asupra raportării financiare. Documentul se referă la corporațiile foarte mari și la multinaționale.

Pornind de la realitatea că raportarea corporativă cuprinde atât informații financiare, cât și nefinanciare, care nu sunt suficient de bine structurate pentru a răspunde cerințelor persoanelor interesate, lucrarea dorește să semnaleze neconformitățile și să conducă spre anumite căi de îmbunătățire a acestor documente.

Astfel, informațiile financiare ar trebui să fie mai actuale, mai puțin voluminoase, să evite dublările, notele să fie grupate după subiecte și importanță, să prezinte cele mai importante politici contabile într-un loc vizibil, iar pe cele mai puțin importante - separat etc. De asemenea, trebuie să existe o interconectare între aspectele financiare și cele nefinanciare și să se țintească spre un cadru universal de raportare financiară.

În afară de companii și auditori ar trebui să mai existe un factor interesat de schimbare și anume decidenții organismelor de reglementare. Trebuie să fim deschiși la schimbare, să revizuim unele abordări, precum lipsa de conformitate sau lista de verificare și chiar să ne fixăm o „foaie de parcurs” a schimbării. Am putea chiar să permitem o raportare experimentală în paralel.

Dorim ca toți cei interesați să contribuie la aceste schimbări, de aceea vă invităm să consultați documentul nostru pe website: http://www.fee.be/images/FEECogitoPaper_TheFutureofCorporateReporting.pdf și să ne oferiți un feed-back. **(Hilde Blomme)**

➤ Propunerea noastră este de a avea un raport care să combine într-un mod mult mai bine structurat toate informațiile companiei - atât financiare, cât și nefinanciare - importante pentru părțile interesate, construit pe principiul CORE AND MORE (nucleu și mai mult).

Astfel, acesta ar putea cuprinde un raport central (nucleul), care să conțină informațiile cele mai relevante și semnificative, după care să se adauge „mai mult”, respectiv raportul detaliat. Proporția ar putea fi de 10% - nucleul și 90% - restul, cu posibilitatea de a face periodic modificări prin adăugarea, înlocuirea sau îndepărtarea unor elemente.

Acest lucru poate fi posibil, în condițiile evoluției tehnologiei informației, care ne pune la dispoziție și o serie de instrumente în plus pentru prezentarea mai „vie” a rapoartelor, cum ar fi graficele în mișcare sau video. Dar trebuie să gândim cât de mult poate fi actualizat un raport și în ce moment?

De aceea, vrem să stimulăm o dezbatere pe această temă. Credem că dezvoltarea tehnologică conduce

către și determină o schimbare în privința modului de elaborare a rapoartelor financiare, dar și asupra modului în care acționarii și părțile interesate pot înțelege și utiliza acele informații.

Vă invităm să vă gândiți la viitor! **(Stig Enevoldsen)**

➤ Pentru a avea o raportare financiară de înaltă calitate este nevoie, pe lângă standardele contabile, de buni contabili, auditori de încredere și o supraveghere eficientă. Există trei actori principali care contribuie împreună la un sistem contabil sănătos: întreprinderile cu contabili și auditorii lor interni, auditorii financiari externi și reglementatorii.

Afacerea trebuie să se focalizeze asupra unei contabilități bune, de înaltă încredere și eficiente.

Pentru a avea un sistem contabil credibil putem folosi trei instrumente. Primul ar fi utilizarea tehnologiei în contabilitate. Tehnologia schimbă lumea noastră, modul nostru de viață, deci poate schimba și îmbunătăți contabilitatea. Aceasta ar duce la pregătirea mai eficientă și din timp a informațiilor financiare. Contabilul ar putea deveni un mai bun consilier de afaceri, cu acces la informație în timp real și având informații mai integrate, care aduc la un loc contabilitatea on line, inventarul, inteligența în afaceri, relațiile cu clienții, managementul, instrumente de plată și multe alte aplicații.

Al doilea instrument este privirea în viitor. Aceasta înseamnă integrarea contabilității cu controlul și previziunea, pentru a pregăti „tabela de scor” a afacerii. Esența creșterii unei afaceri este anticiparea viitorului, apoi planificarea modului în care vom ajunge acolo. În loc să așteptăm până la sfârșitul lunii sau la sfârșitul anului un raport, e bine să știm dinainte care este situația în prezent pentru a ne uita în perspectivă și a putea planifica creșterea.

Cu cât contabilitatea poate anticipa mai bine viitorul cu atât este mai credibilă compania.

Al treilea element este etica. Fiecare companie trebuie să aibă propriul cod de conduită și fiecare angajat trebuie să fie obligat să-l cunoască și să-l aplice. Codul de conduită trebuie să statueze clar că rapoartele financiare trebuie să fie de încredere, corecte, complete și în concordanță cu principiile contabile general recunoscute. Trebuie interzise documentele frauduloase, alterate sau falsificate. Trebuie impusă o cultură a controlului intern asupra raportării financiare. **(Paolo Coletto)**

➤ Trăim într-o lume complexă, în care totul este inter-relaționat, complexitatea este mult accentuată de tehnologie, care se schimbă rapid. Legislația sau reglementările pentru entități, fie ele comerciale sau de interes public, sunt și ele din ce în ce mai complexe. Modelele și conceptele de business nu mai corespund tradiționalului și din ce în ce mai mulți parteneri sau entități care se află în jurul nostru capătă un interes în ceea ce compania aflată în centru raportează, indiferent care este natura raportării.

Deci, revenim la credibilitate, care este capacitatea de a inspira încredere. Și noi, cei care suntem gardienii încrederii, trebuie să găsim modalități prin care să creăm încredere în afara raportărilor asupra situațiilor financiare. Este momentul să ne adaptăm și noi prezentului și să ne gândim dacă nu cumva există terenul pentru servicii de „asigurare”. Reglementările asupra auditării raportării integrate ar fi un pas extraordinar, dar aceste necesități există deja din partea partenerilor de afaceri. Necesitățile de raportare în afara raportărilor financiare se referă la date cantitative sau valorice, inclusiv procese și controale. Există deci necesități de asigurare cu privire la aceste raportări, fie în întregime, fie parțiale.

Un cadru de raportare integrată există, la fel standarde și definiția activităților de asigurare, care reprezintă un domeniu de viitor pentru serviciile care pot fi realizate de auditori. **(Aura Giucăneanu)**

➤ Nu se poate merge cu un dublu standard: firme mari, care să fie auditate și să aibă costuri pentru această activitate și firme mici, care să nu fie auditate. Pur și simplu creăm un teren de joc inegal, firmele care nu sunt auditate pot „să păcălească” și nu au costurile respective, firmele mari trebuie să facă anumite cheltuieli pe care nu și le doresc. Acest dublu standard ar trebui eliminat sau măcar diminuat.

De asemenea, nu putem merge cu un dublu standard pentru auditarea afacerilor de zi cu zi și pentru auditarea proiectelor mari. Ar trebui să existe aceleași condiții care să ducă, în ambele categorii, la rapiditate, dar și la credibilitate. **(Dragoș Cabat)**

➤ Pentru ca informația contabilă să fie credibilă și de calitate trebuie să se reducă posibilitățile de acțiune ale contabilului/managementului/directorului financiar (CFO) creativ. Prin urmare, reglementatorii standardelor de contabi-

litate ar trebui să elimine sau cel puțin să minimizeze din standardele de contabilitate alternativele care permit contabilizarea în diferite moduri a aceleiași tranzacții.

În același sens, este necesară limitarea posibilităților de realizare a estimărilor. Este clar că raționamentul profesional va rămâne un factor important în a determina estimările, dar criteriile în baza cărora se pot face acestea, condițiile mai precise care trebuie să existe pentru a crea o estimare sunt zonele cărora trebuie să li se acorde mai multă atenție. Pentru auditori aceasta este o zonă foarte provocatoare, în care orice client poate schimba situația financiară a unei companii dintr-un scenariu pesimist într-unul optimist.

Putem spune că atât producătorii acestor informații, dar și reglementatorii, bursa, auditorii financiari au datoria de a aplica profesia în direcția asigurării caracteristicilor calitative ale situațiilor financiare și a descurajării factorilor care permit proliferarea creativității contabile. Rezultatul acestor eforturi se va vedea într-o economie mai puternică, mai transparentă și într-o stare a companiilor mai sănătoasă din punct de vedere financiar, care ar trebui să încurajeze investițiile și dezvoltarea. **(Madeline Alexander)**

➤ Liniile care trebuie urmate pentru viitorul profesiei sunt foarte clare. Avem, pe de o parte, profesiile și mă refer în general la profesia contabilă și implicit, la auditul financiar. Desigur, trebuie făcută supraveghere pentru a nu exista derapaje, dar toate acestea trebuie puse într-un

context de bune practici, pe care să nu le inventăm noi, există țări care au tradiții, practici verificate. O a doua problemă este legată de transpunerea în legislația națională a reglementărilor europene, inclusiv în domeniul supravegherii auditului, atenție!, **la entitățile de interes public**. În această privință este necesar ca profesiile implicate, organismele și instituțiile reglementatoare sau de supraveghere să colaboreze pentru a găsi împreună cele mai bune soluții de reglementare a supravegherii, soluții care trebuie asumate. În al treilea rând, este necesar ca noi, auditorii, membri ai organizației noastre profesionale, să înțelegem că va trebui să facem schimbări de profunzime pentru a crește și îmbunătăți activitatea noastră. **(Gabriel Radu)**

La finalul lucrărilor, conferențiar univ. dr. Gabriel Radu, președintele Camerei Auditorilor Financiari din România, a analizat rezultatele manifestării profesionale răspunzând întrebării adresate de moderatorul Radu Soviani.

Cum apreciați evenimentul de astăzi și ce concluzii se pot desprinde referitor la îmbunătățirea credibilității situațiilor financiare?

În urma discuțiilor care s-au purtat astăzi, consider că una din cerințele cu care se confruntă economiile la nivel internațional, inclusiv cea a României, este aceea de a crește și de a consolida încrederea publicului în situațiile financiare și în cifrele raportate. Acest obiectiv ne obligă să fim mai atenți, mai vigilenți și mult mai preventivi din punct de vedere al modului de raportare, luând în

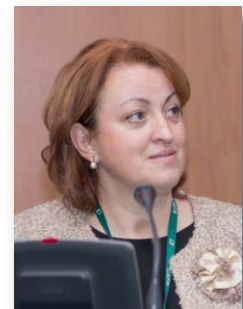
calcul, totodată și flexibilitatea necesară, pentru a putea răspunde cerințelor utilizatorilor acestor informații. Spre exemplu, s-a discutat foarte mult despre creșterea cerinței de raportare non financiară, despre impactul IT asupra auditului și despre dorința beneficiarilor de a obține datele cât mai repede.

Sunt convins că toți reglementatorii, respectiv Ministerul Finanțelor Publice, organismul de supraveghere al profesiei - CSIPPC, împreună cu organizația noastră profesională, luând modelul țărilor din Uniunea Europeană, vor găsi cea mai bună variantă, astfel încât, în perspectivă, începând chiar din acest an, să întărească încrederea utilizatorilor în datele respective și, în special, a investitorilor și a potențialilor investitori, pentru ca aceștia să fie mulțumiți de calitatea informațiilor furnizate.”

Evaluarea riscurilor și a controlului intern în auditul financiar versus auditul intern

Mihai Grigore,
auditor financiar

Corina Listoschi,
auditor financiar

Lucrarea își propune să abordeze provocările la care trebuie să răspundă și unele cerințe impuse auditorului financiar / auditorului intern în efectuarea unui audit financiar / misiuni de audit intern cu privire la evaluarea riscurilor și a sistemului de control intern/managerial din cadrul unei entități.

1. Riscul și stabilirea pragului de semnificație

Prima parte a lucrării prezintă etapa de evaluare a riscurilor și a controlului intern în activitatea de audit financiar.

1.1. Riscurile și tipologia lor

Între risc și stabilirea pragului de semnificație există o relație directă. Auditorul financiar acceptă un anumit nivel al riscului în activitatea pe care o desfășoară, generat de incertitudinea probelor de audit, a eficacității controlului intern etc.

Prin urmare, riscurile există și se manifestă indiferent de sistemele de detectare sau control, totul depinzând de modalitatea de abordare a lor în activitatea de audit.

Definirea riscurilor în audit și evaluarea lor este realizată având ca bază Standardele Internaționale de Audit: *ISA 200 - Obiective generale ale auditorului independent și desfășurarea unui audit în conformitate cu Standardele Internaționale de Audit; ISA 315 - Identificarea și evaluarea riscurilor de denaturare semnificativă prin înțelegerea entității și a mediului său;* iar legătura cu etapa de stabilire a pragului de semnificație este realizată prin intermediul *ISA 320 - Pragul de semnificație în planificarea și desfășurarea unui audit.*

Principala modalitate de abordare a riscurilor în etapa de planificare a unui audit este aplicarea „Modelului de risc pentru audit”, care a fost propus încă din 1988 de către AICPA („Accounting Principles and Auditing Standards”) și este utilizat în

cadrul Standardelor internaționale de audit (ISA):

$$RA = RI \times RC \times RND \text{ (RD/RDP)},$$

unde:

RA – riscul de audit (acceptabil);
RI – riscul inerent;
RC – riscul de control;
RND – riscul de nedetectare;
RD – riscul de detectare;
RDP – riscul de detectare planificat.

În continuarea lucrării, pentru o înțelegere cât mai exactă în utilizare, prezentăm definiția principalilor termeni utilizați:

Riscul de audit – acceptabil (RA): Riscul ca auditorul să emită o opinie de audit neadevărată atunci când situațiile financiare sunt denaturate semnificativ. Riscul de audit este format din trei componente: riscul inerent, riscul de control și riscul de (ne)detectare.

Riscul inerent (RI):

Susceptibilitatea unei afirmații cu privire la o clasă de tranzacții, sold de cont sau prezentare de a fi denaturată semnificativ, fie individual sau în mod agregat împreună cu alte denaturări, pornind de la premiza că nu există controale interne adecvate.

Riscul de control (RC): Riscul ca o denaturare semnificativă să apară (clasă de tranzacții, sold de cont sau prezentare – individual sau în mod agregat) și să nu poată fi prevenită sau detectată și corectată la timp de către sistemul de control intern al entității.

Riscul de nedetectare (RD): Riscul ca procedurile efectuate de auditor pentru a reduce riscul de audit la un nivel acceptabil de scăzut să nu poată detecta denaturarea, iar aceasta ar putea fi semnificativă (individual sau în mod agregat).

Performance Materiality (PM): pragul de materialitate stabilit la nivelul situațiilor financiare

Eroarea tolerabilă (TE) funcțională: pragul de materialitate stabilit la nivelul fiecărui cont

Valoare/prag de referință (SAD): pragul de materialitate stabilit la nivel individual al fiecărei tranzacții, sold, valoare care determină includerea sau nu în sumarul ajustărilor de audit

Foarte important de precizat este că riscul inerent și riscul de control reprezintă o măsură a aprecierii auditorului cu privire la probabilitatea de apariție a erorilor și ține de raționamentul profesional al acestuia.

1.2. Relații, cauzalitate, probe de audit

Pentru a putea realiza un audit eficient și a reduce riscul de audit la un nivel acceptabil de scăzut, auditorul trebuie să aplice raționamentul profesional, analizând relațiile care există între riscul inerent (RI), riscul de detectare (RD) și cantitatea de probe de audit de obținut, astfel: riscul inerent este invers proporțional cu riscul de detectare și direct proporțional cu cantitatea de probe de audit.

Spre exemplu, în situația în care riscul inerent legat de deprecierea creanțelor clienți este extrem de mare, atunci auditorul va numi un membru al echipei cu

mai multă experiență în domeniu și va revizui mult mai atent rezultatele auditului creanțelor.

1.3. Factori de influență asupra riscului de audit (acceptabil)

Riscul de audit acceptabil trebuie determinat încă din etapa de planificare a fiecărei misiuni de audit. Schematic, riscul de audit (acceptabil) poate fi estimat în funcție de factorii determinanți prezentați în tabelul de mai jos.

1.4. Factori de influență asupra riscului inerent

Factorii importanți de la care un auditor începe să realizeze estimarea riscului inerent pot fi rezumați astfel:

- ➔ Natura business-ului;
- ➔ Raportarea financiară frauduloasă;
- ➔ Istoricul anilor anterior auditați;
- ➔ Natura angajamentului: inițial sau recurent;
- ➔ Existența părților afiliate și natura relațiilor cu acestea;

Factori determinanți	Metode de evaluare în vederea estimării riscului de audit (acceptabil)
Influențarea utilizatorilor externi prin utilizarea situațiilor financiare auditate	Examinarea ultimelor situații financiare aprobate, inclusiv a notelor explicative și a raportului de audit Discutarea acestora cu managementul Citirea, interpretarea și discutarea proceselor verbale AGA și CA cu managementul entității Cash flow, plan de afaceri, instrumente de previziune, evaluarea principiului continuității activității cu managementul entității
Dificultăți financiare (pentru client) ulterioare emiterii raportului de audit	Aplicarea de proceduri analitice în vederea determinării trendurilor cu obiectivul de a determina eventuale dificultăți financiare Analiza în detaliu a cash flow-ului istoric în vederea identificării surselor de finanțare
Integritatea managementului entității client	Proceduri specifice fiecărui auditor cu privire la acceptarea noilor clienți și/sau continuarea relației contractuale cu cei existenți (verificarea independenței, obținerea aprobării din partea partenerului, precum și a comitetului de audit etc.)

- ➔ Integritatea managementului și a activității entității;
- ➔ Tranzacțiile excepționale, ieșite din rutina normală a activității;
- ➔ Raționamentul profesional și cunoștințele personalului decident;
- ➔ Riscul de sustragere a activelor;
- ➔ Populația ce urmează a fi auditată.

În scopul prezentării acestei lucrări, va fi realizată o analiză doar a primilor patru (4) factori de influență enumerați anterior, precum și o estimare inițială, bazată pe raționament profesional, a riscului inerent.

Natura business-ului

În principal, auditorul trebuie să obțină o înțelegere suficientă a entității și a mediului în care aceasta funcționează, pentru a putea identifica și evalua riscurile de erori semnificative, datorate fie fraudei, fie erorii, în vederea determinării și aplicării procedurilor de audit adecvate pentru a

putea răspunde riscurilor astfel identificate.

Prin urmare, auditorul va documenta în această etapă preliminară următoarele:

- ➔ Cadrul de funcționare, legislația și regulamentele specifice;
- ➔ Politicile contabile (selecția și aplicarea);
- ➔ Evaluarea de către management a principiului „continuității activității”;
- ➔ Concluziile ca urmare a aplicării procedurilor analitice preliminare (informații financiare și non-financiare) etc.

Raportarea financiară frauduloasă

Factorii de risc care trebuie evaluați de către auditor sunt: • Managementul societății (caracteristici, atitudine, valori etice etc.) și influența acestuia asupra mediului de control; • Mediul economic și legislativ în care activează entitatea; • Activitatea de exploatare, structura organizatorică și starea financiară.

Odată identificați factorii de risc, auditorul trebuie să estimeze probabilitatea de fraudă, precum și testele și acțiunile de întreprins.

Istoricul anilor anterior auditați

Erorile exercițiului financiar precedent trebuie luate în considerare deoarece, odată apărute în trecut, există o mare probabilitatea de repetare a apariției lor și în perioada curentă (erori de sistem, dificultatea schimbării în gândire etc.). Prin urmare, dacă istoricul erorilor ajustate și neajustate în perioada anterioară împreună cu raportul de audit și scrisoarea către management indică erori care se repetă, cu impact semnificativ, atunci auditorul va defini riscul inerent ca fiind crescut, ceea ce va determina scăderea pragului de semnificație (TE – funcțional) și creșterea nivelului de testare și probe de audit obținute pentru a determina dacă erorile de sistem au fost corectate.

De asemenea, dacă nu au fost înregistrate erori ajustate și neajustate semnificative în ultimii ani de audit, auditorul poate fixa riscul inerent la un nivel scăzut, cu condiția de menținere a circumstanțelor.

Natura angajamentului: inițial sau recurent

Dacă un client este auditat pe o perioadă mai îndelungată, mai mare de 1 an, atunci se cheamă că respectivul auditor acumulează experiență și cunoștințe (CAKE – Cumulative Audit Knowledge Experience) referitoare la activitatea clientului respectiv, inclusiv referitor la probabilitatea apariției erorilor. Prin urmare, este logic pentru un auditor să fixeze un risc inerent ridicat în primul an al unui angajament, iar acesta să fie redus pe măsura acumulării de experiență în relația cu respectivul client.

1.5. Planificarea, pragul de semnificație și semnificația / evaluarea riscurilor

Aspecte preliminare în determinarea pragului de semnificație

În contextul ISA, pragul de semnificație poate fi definit ca fiind importanța unei omisiuni sau a unei prezentări eronate (intenționată sau nu) a informațiilor financiar-contabile care, având în vedere circumstanțele generale, generează probabilitatea ca raționamentul unei persoane rezonabile care se bazează pe informațiile respective să fi fost modificat sau influențat în consecință.

Pentru înțelegerea procesului de aplicare a pragului de semnificație exemplificăm prin intermediul următoarelor scheme, care conțin etapele auditului și pașii aplicării pragului de semnificație.

Etapile auditului	Pașii aplicării pragului de semnificație	
Preplanificare	Pasul 1	<ul style="list-style-type: none"> • Stabilirea valorii preliminare a Pragului de semnificație • (Planificarea testelor de audit)
Cunoașterea clientului și a afacerii	Pasul 2	<ul style="list-style-type: none"> • Repartizarea Pragului de semnificație preliminar pe fiecare segment de audit (Eroarea tolerabilă) • (Planificarea testelor de audit)
Proceduri analitice preliminare	Pasul 3	<ul style="list-style-type: none"> • Estimarea valorii totale a erorilor din segment • (Evaluarea rezultatelor)
Determinarea pragului de semnificație și evaluarea riscului de audit (acceptabil) și a Riscului inerent	Pasul 4	<ul style="list-style-type: none"> • Estimarea valorii combinate a erorilor • (Evaluarea rezultatelor)
Controlul intern și evaluarea Riscului de control	Pasul 5	<ul style="list-style-type: none"> • Compararea valorii combinate a erorilor (estimată) cu valoarea Pragului de semnificație (preliminară sau revizuită) • (Evaluarea rezultatelor)
Realizarea Planului general și a Programului de audit		

Exemplu practic (stabilirea pragului de semnificație)

Societatea:	SOCIETATEA SA	PRAGUL DE SEMNIFICAȚIE		REF B.5
-		Intocmit de:	Auditor senior	Data: 01.04. 15
Exercițiul:	2014	Revizuit de:	Audit manager	Data: 03.04. 15
Pentru obiectiv, descriere, utilizare a se consulta Bibliografia „ICAS în colaborare cu CAFR, Ghid pentru un Audit de Calitate, Print Group, 2012”.				
Determinarea pragului de semnificație		Situații financiare curente -2014	Buget exercițiu curent -2014	Exercițiul anterior -2013
Active brute (imobilizări necorporale + corporale)		49.515.774	97.423.488	136.371.989
1	1%	495.158	974.235	1.363.720
2	2%	990.315	1.948.470	2.727.440
Cifra de afaceri		25.648.403	26.997.747	52.655.652
3	1%	128.242	134.989	263.278
4	2%	256.484	269.977	526.557
Profit înaintea impozitării, după ajustarea pentru elementele excepționale:		-	-	-
5	5%	-	-	-
6	10%	-	-	-
Prag de semnificație				
	Minim	128.242	134.989	263.278
	Maxim	990.315	1.948.470	2.727.440
Etapă de planificare (la nivel situații financiare) - Planning Materiality (PM)		2.727.440		PM
Etapă exprimării opiniei (la nivel situații financiare) - Planning Materiality (PM)			990.315	
	TE – Funcțional	2.727.440	75%	100%
	SAD (la nivel individual) – Nominal amount	136.372	3%	5%
	Încrederea acordată controalelor (Sistemul de control intern)	Moderată	Mare	
	Active/ Venituri	25-50%	10-25%	
	Datorii/ Cheltuieli	10-15%	5-10%	

NOTĂ EXPLICATIVĂ privind raționamentul selecției pragului de semnificație.

Având în vedere:

- credibilitatea redusă a cifrelor fundamentate în BVC anul curent
- variația/fluctuația semnificativă a indicatorilor în baza cărora se calculează pragul de semnificație
- executarea garanțiilor imobiliare de către creditorii Societății, începând cu exercițiul anterior
- activitatea Societății a fost puternic influențată de delegarea serviciului prestat către o altă societate, ceea ce a determinat scăderea semnificativă a activelor, precum și a cifrei de afaceri,
 - în etapa de planificare, pragul de semnificație a fost ales pornind de la semnificația și evoluția activelor brute, în raport cu exercițiul financiar anterior delegării serviciului și începerii executării garanțiilor imobiliare (2013)
 - în etapa exprimării opiniei, pragul de semnificație a fost stabilit în funcție de valorile din situațiile financiare ale exercițiului financiar curent, fiind păstrat același indicator de pornire, adică activele brute.

Se constată scăderea semnificativă a pragului de semnificație între etapa de planificare și cea de exprimare a opiniei în urma aspectelor prezentate anterior.

În concluzie, chiar dacă pragul a scăzut semnificativ în etapa de exprimare a opiniei, având în vedere contextul economic, financiar și social în care activează Societatea, precum și tipul de opinie anticipat (**B3.2 - Revizuire analitică preliminară, B11 - Discuții cu clientul**), considerăm că nu va afecta munca de audit și obținerea de suficiente probe adecvate pentru **exprimarea opiniei**.

Baza de calcul

A fost aleasă, atât în faza de planificare, cât și finală, pornind de la valoarea **Activelor brute**, având în vedere că au avut cea mai mică fluctuație comparativ cu cifra de afaceri, iar Societatea înregistrează pierderi. Ca perioadă a fost ales anul 2013, tocmai în vederea eliminării efectului fluctuațiilor.

Justificarea nivelurilor alese ale pragului de semnificație

PM - la nivelul situațiilor financiare

A fost ales nivelul maxim datorită faptului că: Societatea este deținută de un număr redus de proprietari (2 - o persoană juridică și o persoană fizică), activele nu sunt tranzacționate pe o piață reglementată și nici nu există intenția listării acestora în următoarea perioadă previzibilă de timp (2, 3 ani).

TE - funcțional

A fost ales 100% datorită: experienței auditorilor în domeniu, experiența anterioară cu privire la efectuarea ajustărilor de audit, presupunerea că vor fi același gen de ajustări (acceptate și neacceptate) necesare închiderii, riscul determinat în etapa de planificare corelat cu tipul de opinie anticipat.

SAD - nominal amount

Reprezintă valoarea pragului de semnificație calculată la nivel individual (fiecare tranzacție). Acesta a fost stabilit la 5% din TE datorită: așteptărilor conducerii cu privire la ajustările de audit, tipul și valoarea ajustărilor de audit din perioadele anterioare, tipul anticipat de opinie asupra situațiilor financiare.

Comentarii privind pragul de semnificație final

Aceleași considerente ca pentru etapa de planificare.

2. Riscul de control și evaluarea controlului intern/ managerial

2.1. Sistemul de control intern / managerial al unei entități

Sintagma de „sistem de control intern / managerial” este utilizată astfel din două considerente: primul pentru o uniformizare cu termenii utilizați în partea a doua a lucrării, iar cel de al doilea este legat de prevederile *Ordinului Secretariatului General al Guvernului nr. 400 din 12 iunie 2015 pentru aprobarea Codului controlului intern/managerial al entităților publice, publicat în Monitorul Oficial nr. 444 din 22 iunie 2015.*

Managementul unei entități definește controlul intern din perspectiva celor cinci elemente componente care să-l sprijine în atingerea obiectivelor manageriale. Cele cinci elemente componente sunt: (1) mediul controlului, (2) evaluarea riscurilor, (3) activitățile de control, (4) informarea și comunicarea și (5) supervizarea.

2.2. Proceduri de înțelegere a sistemului de control intern / managerial și de estimare a riscului de control intern

Înțelegerea sistemului de control intern / managerial („SCIM”) al unei entități sprijină auditorul financiar în procesul de estimare a riscului de control. Ca urmare a înțelegerii obținute auditorul realizează estimarea inițială a riscului de control, iar dacă acesta este inferior nivelului maxim, auditorul va realiza teste ale controalelor. Practic, procesul de înțelegere

re a SCIM cuprinde trei etape: (1) înțelegerea SCIM (conceperea și funcționarea), (2) estimarea riscului de control (RC) și (3) testarea controalelor.

Înțelegerea SCIM

Această etapă se referă la identificarea modului în care au fost concepute mecanismele de control intern și la modalitatea de funcționare a acestora. Pentru aceasta, auditorul poate utiliza următoarele tipuri de proceduri (lista nu este exhaustivă):

- Consultarea dosarului de audit aferent perioadei/perioadelor anterioare referitoare la documentarea controlului intern (istoric și actualizare);
- Elaborarea de chestionare sau realizarea de interviuri cu personalul cheie al clientului (managerial, supervizare și operativ);
- Consultarea manualelor de politici și proceduri de control intern managerial, Codul de conduită etică, Regulamentul intern, procedurile contabile etc.;
- Consultarea documentelor justificative și a evidențelor create (manageriale, supervizare, operaționale);
- Observarea aplicării procedurilor și mecanismelor de control concepute.

Ca și documentarea în cadrul foilor de lucru ale auditorului, pentru această etapă sunt elaborate diverse **descrieri narrative** ale tuturor etapelor aferente unei proceduri de control de la inițializarea unui document și până la înregistrarea lui în sistem, **diagramme de flux** sau **chestionare – interviu** referitoare la diverse operațiuni desfășurate în cadrul entității.

Estimarea riscului de control (RC)

În vederea estimării RC, auditorul trebuie să evalueze și să estimeze dacă:

- Situațiile financiare sunt auditabile (integritatea managementului și caracterul adecvat al evidenței contabile);
- Riscul de control inițial poate fi estimat în baza înțelegerii SCIM (măsura în care mecanismele de control ale entității pot detecta, preveni și corecta potențiale erori semnificative);
- Poate justifica un RC mai scăzut (existența unor mecanisme de control suplimentare care, prin aplicare, pot reduce riscul de control estimat inițial);
- Poate determina nivelul adecvat la RC estimat (inițial sau mai scăzut) comparând costurile în cazul efectuării de teste de control cu economia înregistrată în cazul neaplicării testelor substanțiale.

Prin urmare, în acest moment auditorul poate estima RC prin aplicarea unei matrice a riscului de control pentru fiecare operațiune, segment, clasă de conturi etc. auditabilă, completând astfel RC în foaia de lucru necesară fundamentării probelor de audit.

2.3. Exemplu practic (Matricea riscurilor corelată cu eșantionarea și obținerea probelor de audit)

Matricea riscurilor întocmită pentru activitatea de audit financiar trebuie analizată comparativ cu matricea riscurilor prezentată în partea a doua a lucrării și care se referă la activitatea de audit

Nume client	SOCIETATEA SA	Exercițiul:	2014	Ref B7.1
REF B – PLANIFICAREA				

SUMARUL EVALUĂRII RISCULUI ȘI PLANUL DE EȘANTIONARE

	Foarte scăzut	Scăzut	Mediu	Ridicat	Foarte ridicat
Inerent B4.1					
Specific B4.2					
Foarte scăzut	5	4	3	2	1
Scăzut	4	3,25	2,5	1,75	1
Mediu	3	2,5	1,75	1,5	1
Ridicat	2	1,75	1,5	1,25	1
Foarte ridicat	1	1	1	1	1

Utilizarea matricei

Pentru utilizarea matricei a se consulta Bibliografia „ICAS în colaborare cu CAFR, Ghid pentru un Audit de Calitate, Print Group, 2012”.

Afirmația din situația financiară	Valoarea populației	Pragul de semnificație	Risc inerent și specific	Risc de control	Relevanța acordată revizurii analitice	Este necesar eșantionul?	Dimensiunea minimă a eșantionului	Motivul lipsei eșantionului
Active corporale	1.262.824	136.372	1	1	2	NU	-	vezi NOTĂ
Numerar și echivalente de numerar	299.684	136.372	1	1	1	NU	-	vezi NOTĂ
Venituri	(23.671.820)	136.372	1	1	3	DA	>SAD	cf. Q_CPP
Venituri din provizioane și ajustări pentru deprecieri	(19.011.777)	136.372	1	1	2	DA	>SAD	cf. Q_CPP
Amortizare	1.965.391	136.372	1	1	3	NU	-	vezi NOTĂ
Cheltuieli cu dobânzile	5	136.372	1	1	2	DA	>SAD	cf. Q_CPP

NOTĂ

În general, nu a fost abordată strategia de audit prin eșantionare din cauza următoarelor raționamente de ordin profesional:

- în evaluarea riscului și stabilirea planului de eșantionare s-a pornit de la identificarea afirmațiilor semnificative **B6.1** Significant accounts coroborat cu riscul general **B4.1** și specific **B4.2** - Societatea prezintă un risc RIDICAT spre FOARTE RIDICAT cu privire la continuitatea activității, ceea ce determină ca riscul de eșantionare să fie RIDICAT

- testele de audit aplicate au fost concepute în baza raționamentului profesional mai degrabă decât a ne baza pe eșantionare

- singurele afirmații asupra cărora a fost aplicată eșantionarea sunt cele referitoare la Contul de profit și pierdere, iar eșantionarea a fost realizată având în vedere pragul de semnificație (toate elementele superioare SAD)

- strategia adoptată se justifică prin nivelul RIDICAT al riscului care, dacă s-ar fi coroborat cu eșantionarea, ar fi condus la testarea mult mai multor elemente individuale; având în vedere că se estimează ca situațiile financiare să nu ofere o imagine fidelă, să fie denaturate per ansamblu, atunci eficiența muncii de audit ar fi scăzut semnificativ, conducând însă la aceleași concluzii preliminare (denaturarea semnificativă a situațiilor financiare)

- totul a fost planificat și ținând cont de discuția cu auditorul precedent **B2.2**, de efectul ajustărilor propuse și acceptate în perioadele anterioare și de viitorul incert al Societății.

ÎN CONCLUZIE, nu a mai fost utilizat planul de eșantionare minimă conform procedurilor CAFR.

intern, pentru a putea identifica asemănări și deosebiri între cele două proceduri aferente fiecărui tip de audit. Pentru exemplificare, utilizăm foaia de lucru/testul de audit „B.7 Sumarul evaluării riscului și planul de eșantionare”, din cadrul secțiunii B – Planificarea auditului (vezi pag. 19).

2.4. Testarea controalelor

Obiectivul auditorului financiar este de a corela punctele forte și punctele slabe ale SCIM cu obiectivele de audit asumate (emiterea opiniei și a raportului de audit) în vederea estimării riscului de control aferent.

Ca proceduri generale de testare a controalelor, auditorul poate aplica următoarele tipuri în vederea verificării și certificării funcționării SCIM: chestionarea personalului cheie în implementarea SCIM; examinarea sau inspectarea documentelor justificative, a evidențelor create și a raportărilor realizate și reconcilierea lor; observarea directă a activităților de control; reperformarea procedurilor concepute și implementate.

De asemenea, auditorul financiar poate extinde procedurile de testare a controalelor prin folosirea probelor obținute în cursul auditării exercițiului financiar precedent sau prin folosirea unor eșantioane de dimensiuni mai mari în exercițiul curent.

În concluzie, atât în etapa de înțelegere a SCIM, cât și în cea de testare a controalelor există o suprapunere metodologică deoarece ambele presupun realizarea de chestionare, documentări, inspectări, observații și reperformări.

Totuși, există două diferențe fundamentale în aplicare, astfel:

- ➔ prima: în etapa de înțelegere a SCIM, procedurile sunt aplicate pentru totalitatea mecanismelor de control concepute și implementate, iar testele de control sunt aplicate numai în cazul în care RC estimat este sub nivelul maxim, dar numai asupra mecanismelor cheie în SCIM;
- ➔ a doua: în etapa de înțelegere a SCIM, procedurile sunt aplicate numai asupra câtorva operațiuni de control sau la un moment dat în timp, iar testele de control sunt aplicate unui eșantion reprezentativ de operațiuni, selectat con-

form metodologiei auditorului, fiind observate astfel mai multe momente în timp.

Prin urmare, atunci când RC este estimat la un nivel inferior celui maxim, este realizată o testare a unui eșantion pentru a putea fundamenta estimarea funcționării SCIM.

2.5. Exemplu practic (Teste ale controalelor – TOC)

În vederea exemplificării testelor de control am selectat aserțiunea P – Salarii și datorii asimilate (Resurse umane – Payroll).

(1) Obiective:	1. Plata doar a persoanelor angajate 2. La tariful calculat conform contractelor de muncă (CIM) 3. Pentru munca real prestată 4. Taxele au fost calculate, reținute și virate corect				
(2) Etape	1. Pontajele au fost întocmite și transmise	2. Prelucrarea datelor personale	3. Procesarea datelor	4. Înregistrarea statelor de plată	5. Plata salariilor și a taxelor
(3) Riscuri identificate	Plăți de salarii efectuate către angajați „fantomă” sau pentru ore pontate fictiv	Prelucrarea/ modificarea datelor personale fără aprobare Neprocesarea la timp a fluctuației de personal	Procesare eronată a datelor din pontaje, rezultând astfel calcule eronate de salarii și taxe aferente	Diferențe între statele fizice și statele înregistrate în contabilitate	Angajați neplătiți/ plăți efectuate către angajați „fantomă”
(4) Proceduri de control	1. Supervizarea datelor de pontaj (ora de începere și ora de final) 2. Reconcilierea cardurilor de acces emise cu pontajele și evidența salariilor 3. Verificarea existenței semnăturilor de supervizare pe pontaje 4. Existența unui loc de depozitare a cardurilor de acces neutilizate (proces verbal, tabel evidență etc.)	1. Verificarea tuturor intrărilor/ ieșirilor dintr-o lună și confirmarea lor cu managerii direcți 2. Parole pentru protejarea accesului 3. Completarea de către managerii direcți a formularelor de intrare/ ieșire personal și transmiterea lor imediată la HR	1. Eșantionare și recalculare de salarii și taxe aferente 2. Rapoarte cu excepții generate automat pentru angajați plătiți peste/ sub o anumită sumă 3. Revizuirea (bi)lunară de către management a statelor de salarii centralizatoare	1. Confirmarea de către responsabilii HR a introducerii datelor în contabilitate (dubla verificare) 2. Revizuirea de către management a rezonabilității cheltuielilor lunare cu salariile, luând în considerare și fluctuația de personal	1. Dacă salariile sunt plătite prin casierie atunci există două persoane de față la momentul plății, iar angajatul a semnat statul de plată 2. Situațiile de plăți salariale sunt revizuite anterior realizării plăților prin bancă (existența evidenței)
(5) TOC	1. Aplicarea procedurii de observare a modalității de înregistrare a orei de începere și de final 2. Reconcilierea carduri emise – pontaje – registru evidență 3. Eșantionare pontaje în vederea certificării semnăturii de supervizare 4. Procedura de observare a modalității de evidență și manipulare a cardurilor de acces neutilizate	1. Mișcările de personal lunare sunt semnate/ supervizate de către managerii direcți? 2. Încercarea de introducere/ modificare de date personale fără parole de acces 3. Eșantionare din mișcările de personal lunare și reconciliere cu statele de plată pentru a verifica calculul în perioada de salarii	1. Reperformare calcul de salarii pentru un eșantion (inclusiv taxe) 2. Revizuirea raportului cu excepții lunare și a acțiunilor întreprinse (dacă a fost cazul) 3. Inspectarea evidenței cu privire la revizuirea de către management a statelor de salarii centralizatoare	1. Confirmarea existenței semnăturilor responsabililor HR pe statele de salarii 2. Inspectarea evidenței cu privire la revizuirea de către management a rezonabilității cheltuielilor cu salariile	1. Aplicarea procedurii de observare pentru plata salariilor prin casierie 2. Inspectarea situațiilor de plăți pentru evidența revizuirii și a semnăturii

A doua parte a lucrării prezintă etapa de evaluare a riscurilor și a controlului intern în activitatea de audit intern.

Conform IIA Global (Institutul Auditorilor Interni), auditul intern este „o activitate independentă de asigurare obiectivă și de consiliere, destinată să adauge valoare și să îmbunătățească ope-

rațiunile unei organizații. Continuând, auditul intern „ajută o organizație în îndeplinirea obiectivelor sale printr-o abordare sistematică și metodică care evaluează și îmbunătățește eficacitatea proceselor de management al riscului, control și guvernanta.”

Această definiție a fost adoptată integral și de către Camera

Auditorilor Financieri din România (CAFR) prin Hotărârea nr.48 din 26 iunie 2014, ceea ce a dat auditului intern o nouă dimensiune.

Astfel, auditul intern a evoluat în concordanță cu implementarea guvernantei corporative, a managementului riscurilor și a sistemului de control intern.

3. Riscurile și selectarea în auditare

3.1. Riscurile

Orice organizație este înființată pentru realizarea unor scopuri/obiective în raport cu care își direcționează activitățile pe care le va desfășura în cadrul acesteia. Oricare ar fi organizația, atingerea obiectivelor stabilite sau obținerea rezultatelor așteptate este grevată de incertitudine, care poate deveni o barieră în atingerea obiectivelor.

Riscul reprezintă incertitudinea în obținerea rezultatelor dorite și trebuie privit ca o combinație între probabilitate și impact.

Riscurile trebuie identificate și evaluate, din perspectiva combinației dintre probabilitatea ca un anumit lucru (riscul) să se întâmple și impactul (consecința asupra obiectivului) pe care îl va avea materializarea respectivului lucru. Rezultatul evaluării combinației probabilitate – impact este denumită *expunerea la risc*.

Gestionarea riscurilor înseamnă identificarea și evaluarea riscurilor, precum și stabilirea modului de a reacționa în fața riscurilor. În fiecare organizație trebuie să se ia măsurile necesare (să se implementeze un sistem de control intern) gestionării riscurilor până la un nivel considerat acceptabil. Acest nivel este numit *toleranța la risc* (sau *apetitul pentru risc*).

Tipologia răspunsului la risc poate fi: acceptarea riscului; monitorizarea riscului; evitarea riscului; transferarea; (externalizarea) riscului; atenuarea riscului.

3.2. Managementul riscurilor

Managementul riscurilor este un proces efectuat de conducerea organizației și care constă în:

- definirea strategiei ce trebuie aplicată în gestionarea riscurilor;
- identificarea și evaluarea riscurilor ce pot afecta organizația și activitățile ce se desfășoară în cadrul acesteia;
- controlul riscurilor, astfel încât acestea să se încadreze în limitele toleranței la risc; monitorizarea continuă a riscurilor, pentru a se obține o asigurare rezonabilă cu privire la realizarea obiectivelor organizației.

Identificarea riscurilor

Identificarea riscurilor constituie primul pas în crearea profilului de risc al unei organizații. Riscurile trebuie identificate în raport cu obiectivele a căror realizare este afectată de materializarea lor. Pentru un management eficient al riscurilor, identificarea riscurilor trebuie să aibă un caracter permanent. Identificarea continuă a riscurilor este condiția necesară adaptării la schimbare. Trebuie realizată diferența între riscul inerent și riscul rezidual, astfel:

- Riscul inerent este riscul specific ce ține de realizarea obiectivului, fără a se interveni prin măsuri de atenuare a riscurilor (controlul intern);
- Riscul rezidual este riscul care rămâne după ce s-au pus în operă măsurile de atenuare a riscurilor inerente. Riscul rezidual este consecința faptului că riscurile inerente nu pot fi controlate în totalitate.

Riscurile identificate trebuie grupate pe categorii de riscuri. Principalele categorii de riscuri sunt: de organizare; operaționale; financiare; generate de schimbări.

Evaluarea riscurilor

Odată riscurile identificate, se trece la a doua etapă și anume

evaluarea riscurilor.

Evaluarea riscurilor presupune evaluarea probabilității de materializare a riscurilor și a impactului (consecințelor) asupra obiectivelor în cazul în care acestea se materializează.

Evaluarea riscurilor constă în parcurgerea următoarelor etape:

- evaluarea probabilității de materializare a riscului identificat presupune determinarea șanselor de apariție a unui rezultat specific. Probabilitatea este o măsură a incertitudinii;
- evaluarea impactului asupra obiectivelor în cazul în care riscul s-ar materializa înseamnă a se stabili care sunt consecințele asupra obiectivelor;
- evaluarea expunerii la risc ca o combinație între probabilitate și impact reprezintă consecințele, ca o combinație de probabilitate și impact, pe care le poate resimți o organizație în raport cu obiectivele prestabilite în cazul în care riscul s-ar materializa. Ca urmare, ea are semnificație numai anterior materializării riscului.

Astfel, scala de evaluare a expunerii la risc este bidimensională sau, cu alte cuvinte, de tip matriceal, unde:

- pe linii se înscriu variațiile impactului;
- pe coloane se înscriu variațiile probabilității.

Expunerea la risc apare la intersecția liniilor cu coloanele. Dacă organizația a adoptat scalele în trei trepte ale evaluării probabilităților și impactului, rezultă că scala evaluării expunerii la risc are 9 valori (3x3), putând fi reprezentată grafic astfel:

PROBABILITATE	Mare (3)	S-R (3)	M-R (6)	R-R (9)
	Medie (2)	S-M (2)	M-M (4)	R-M (6)
	Mică (1)	S-S (1)	M-S (2)	R-S (3)
		IMPACT		
		Scăzut (1)	Moderat (2)	Ridicat (2)

Figura de mai sus pune în evidență faptul că expunerea la risc realizează o ierarhizare a riscurilor. În aceste condiții, expunerea la risc se calculează după formula:

$$E = P \times I, \text{ unde:}$$

E este expunerea la risc; P este probabilitatea de apariție a riscului; I este impactul asupra obiectivelor, dacă riscul s-ar materializa.

Gruparea riscurilor identificate într-o organizație în funcție de expunerea la risc conduce la realizarea profilului de risc al organizației. Toleranța la risc reprezintă „cantitatea” de risc pe care o organizație este pregătită să o tolereze sau la care este dispusă să se expună.

3.3. Controlul riscurilor

După ce riscurile au fost identificate și evaluate și după ce s-au definit limitele de toleranță în cadrul cărora organizația este dispusă, la un moment dat, să-și asume riscuri, este necesară stabilirea tipului de răspuns la risc pentru fiecare risc în parte.

Acceptarea (tolerarea) riscurilor

Acest tip de răspuns la risc constă în neluarea unor măsuri de control al riscurilor și este adecvat pentru riscurile inerente a căror expunere este mai mică decât toleranța la risc. Acceptarea riscurilor este o strategie de răs-

puns la risc recomandată pentru riscurile cu expunere scăzută.

Evitarea riscurilor

Această strategie de răspuns la risc constă în eliminarea activităților (circumstanțelor) care generează riscurile.

Transferarea (externalizarea) riscurilor

Această strategie de răspuns la risc constă în încredințarea gestionării riscului unui terț care are expertiza necesară gestionării acelui risc, încheindu-se în acest scop un contract. Această opțiune este benefică mai ales în cazul riscurilor financiare și patrimoniale.

Reducerea riscurilor

Aceasta este abordarea cea mai frecventă pentru majoritatea riscurilor cu care se confruntă organizația. Opțiunea tratării (atenuării) riscurilor constă în faptul că, în timp ce organizația va continua să desfășoare activitățile care generează riscuri, aceasta ia măsuri (implementează instrumente de control intern) pentru a menține riscurile în limite acceptabile (tolerabile).

3.4. Exemplu practic (stabilirea nivelului și a punctajului riscurilor – expunerii la risc)

Pentru înțelegerea procesului de identificare și evaluare a riscului

exemplificăm, pentru un audit intern, pașii urmați în stabilirea nivelurilor riscurilor și a punctajului expunerii la risc.

În primă fază, pornim de la etapele unui audit intern care presupun următoarele activități:

- I. Pregătirea misiunii de regularitate
- II. Intervenția la fața locului
- III. Raportarea rezultatelor misiunii de regularitate
- IV. Urmărirea implementării recomandărilor

Etapa I. Pregătirea misiunii de regularitate include ca activitate analiza riscurilor, activitate ce se divizează în două sub-activități:

- ➔ evaluarea riscurilor – stabilirea punctajului total al riscurilor și ierarhizarea acestora;
- ➔ evaluarea controlului intern – evaluarea inițială a controlului intern și stabilirea activităților ce urmează a fi auditate.

Evaluarea riscurilor

Criteriile de evaluare a riscurilor sunt:

- ➔ Probabilitatea de materializare a riscului (P) – posibilitatea sau eventualitatea ca un risc să se materializeze. Se poate exprima pe o scală valorică, pe 3 niveluri, astfel: probabilitate mică, medie și mare. Pentru aprecierea probabilității, se pot lua în considerare următoarele elemente: stabilitatea cadrului normativ, complexitatea și periodicitatea operațiilor etc.;
- ➔ Impactul (I) – reprezintă consecința asupra rezultatelor (obiectivelor), dacă riscul s-ar materializa. Se poate exprima pe o scală valorică, pe 3 niveluri, astfel: impact scăzut, moderat și ridicat. Pentru

aprecierea impactului se pot lua în considerare următoarele elemente: pierderi de active, costuri de funcționare, întreruperea activităților, imaginea entității etc.

Exemplul scalei de evaluare stabilită anterior este utilizat în entitățile publice. El nu este exhaustiv și se poate adapta în funcție de specificul fiecărei orga-

nizații/activități.

Stabilirea punctajului total al riscurilor/expunerii la risc și ierarhizarea acestora:

→ stabilirea punctajului total al riscurilor pe baza formulei:
 $PT/E = P \times I$, unde:

PT/E = punctajul total al riscului/expunerea la risc; P = probabilitate; I = impact;

→ ierarhizarea riscurilor se realizează pe baza punctajelor totale/expunerilor la risc obținute din evaluarea riscului, astfel:

- pentru $PT/E = 1$ sau 2 , riscul este mic;
- pentru $PT/E = 3$ sau 4 , riscul este mediu;
- pentru $PT/E = 6$ sau 9 , riscul este ridicat.

Stabilirea nivelului riscului și a punctajului total al riscului

Misiunea de audit: Gestiunea resurselor umane

Perioada auditată: 01.01.2014- 31.12.2014

Întocmit: _____

Avizat: _____

Obiective	Activități/Acțiuni	Riscuri semnificative	Criterii de analiză a riscurilor		Punctaj total	Ierarhizarea riscurilor
			P	I		
Stabilirea elementelor de natură salarială	1. Stabilirea salariului de bază	Existența unor proceduri neactualizate privind acordarea drepturilor salariale	2	3	6	Ridicat
		Stabilirea eronată a salariului de bază	1	2	2	Mic
	2. Stabilirea indemnizațiilor de conducere	Acordarea unor indemnizații de conducere necuvenite	2	2	4	Mediu
	3. Acordarea sporului pentru titlul științific de doctor	Lipsă documente justificative pentru acordarea sporului pentru titlul științific de doctor	1	2	3	Mediu
	4. Acordarea sporului de vechime în muncă	Nerespectarea sporului de vechime stabilit prin reglementările interne	2	3	6	Ridicat
Modificarea drepturilor salariale	1. Decizia de modificare a drepturilor salariale	Decizia de modificare a drepturilor salariale nu a fost întocmită	2	3	6	Ridicat
	2. Comunicarea deciziei de modificare a drepturilor salariale	Salariatului nu i s-a comunicat decizia de modificare a drepturilor salariale	1	3	3	Mediu
		Decizia de modificare a drepturilor salariale nu s-a comunicat Serviciului salarizare	2	2	4	Mediu
		Neoperarea modificării drepturilor salariale în REVISAL	2	3	6	Ridicat

4. Evaluarea sistemului de control intern și stabilirea activităților de auditat

4.1. Definirea controlului intern

Controlul intern reprezintă orice acțiune/ măsură provenită din

organizație, luată în scopul gestionării riscurilor. Aceste măsuri pot fi luate fie pentru a diminua impactul în cazul materializării riscurilor, fie pentru a reduce probabilitatea de materializare a riscurilor. Cu alte cuvinte, controlul intern reprezintă managementul riscurilor, deoarece, prin măsurile luate, se obține

o diminuare a acestora și implicit o asigurare rezonabilă că obiectivele organizației vor fi atinse.

Conform Legii nr. 672/2002 privind auditul public intern, republicată, cu modificările ulterioare, controlul intern reprezintă „totalitatea politicilor și procedurilor elaborate și implementate

niza o asigurare rezonabilă că obiectivele managementului sunt îndeplinite”.

Institutul Canadian al Contabililor Autorizați (Criteria of Control): „controlul intern este ansamblul elementelor unei organizații (inclusiv resursele, sistemele, procesele, cultura, structura și sarcinile) care, în mod colectiv, îi ajută pe oameni să realizeze obiectivele entității publice”.

Definițiile date pe plan național și internațional controlului intern, pentru mediul privat sau public, sunt numeroase, dar toate definesc controlul intern ca un „ansamblu de dispozitive implementate de către responsabilii de la toate nivelurile organizației pentru a deține controlul asupra funcționării activităților lor, precizând că nu este vorba de o singură funcție, ci de un ansamblu al elementelor unei organizații”.

4.2. Exemplu practic (Evaluarea inițială a controlului intern și stabilirea activităților de auditat)

Evaluarea inițială a controlului intern se realizează cu scopul de a identifica existența controalelor interne pentru fiecare activitate/acțiune auditabilă din cadrul organizației. Evaluarea inițială a controlului intern are în vedere riscurile aferente activităților/ acțiunilor auditate și presupune identificarea și analiza controalelor interne implementate de entitate pentru gestionarea acestor riscuri.

Pentru evaluarea inițială a controlului intern se utilizează o scală, pe 3 niveluri, astfel: control intern conform, control intern parțial conform și control intern neconform. (vezi pag. 26)

de managementul entității publice pentru a asigura atingerea obiectivelor entității într-un mod economic, eficient și eficace”.

Conform Ordonanței Guvernului nr. 119/1999 privind controlul intern/managerial și controlul financiar preventiv, republicată, este definit ca „reprezentând ansamblul formelor de control exercitate la nivelul entității publice, inclusiv auditul intern, stabilite de conducere în concordanță cu obiectivele acesteia și cu reglementările legale, în vederea asigurării administrării fondurilor publice în mod economic, eficient și eficace”.

Comitetul Entităților Publice de Sponsorizare a Comisiei Treadway (S.U.A.) COSO a definit controlul intern ca fiind „un proces implementat de managementul entității publice, care intenționează să furnizeze o asigurare rezonabilă cu privire la atingerea obiectivelor, grupate în următoarele categorii: eficacitatea și eficiența funcționării; fiabilitatea informațiilor financiare; respectarea legilor și regulamentelor”.

INTOSAI a definit controlul intern ca fiind „un instrument managerial utilizat pentru a fur-

Obiective	Activități/Acțiuni	Riscuri semnificative	Criterii de analiză a riscurilor	Controale interne existente	Controale interne așteptate	Evaluarea inițială a controlului intern	Selectare în auditare
Stabilirea elementelor de natură salarială	1. Stabilirea salariului de bază	Existența unor proceduri neactualizate privind acordarea drepturilor salariale	Ridicat	1. existența unor termene clare cu privire la raportan, privind salariul de bază	1. procedură operațională prin intermediul căreia sunt formalizate documentele utilizate pentru activitățile privind acordarea drepturilor salariale 2. analize semestriale la nivelul compartimentelor funcționale cu privire la cheltuielile salariale	Parțial conform	DA
	2. Stabilirea indemnizațiilor de conducere	Acordarea unor indemnizații de conducere necuvenite	Mediu	1. procedură operațională prin intermediul căreia sunt formalizate documentele utilizate pentru activitățile privind acordarea drepturilor salariale 2. analize semestriale la nivelul compartimentelor funcționale cu privire la cheltuielile salariale	1. procedură operațională prin intermediul căreia sunt formalizate documentele utilizate pentru activitățile privind acordarea drepturilor salariale 2. analize semestriale la nivelul compartimentelor funcționale cu privire la cheltuielile salariale 3. stabilirea tuturor responsabilităților prin fișele posturilor	Parțial conform	DA
	3. Acordarea sporului pentru titlul științific de doctor	Lipsă documente justificative pentru acordarea sporului pentru titlul științific de doctor	Mediu	1. procedură operațională prin intermediul căreia sunt formalizate documentele utilizate pentru activitățile privind acordarea drepturilor salariale 2. analize semestriale la nivelul compartimentelor funcționale cu privire la cheltuielile salariale 3. stabilirea responsabilităților prin fișele posturilor	1. procedură operațională prin intermediul căreia sunt formalizate documentele utilizate pentru activitățile privind acordarea drepturilor salariale 2. analize semestriale la nivelul compartimentelor funcționale cu privire la cheltuielile salariale 3. stabilirea responsabilităților prin fișele posturilor 4. asigurarea unei pregătiri profesionale corespunzătoare a personalului în domeniul salarizării	Conform	NU
<p>Pe baza analizei riscurilor au fost selectate pentru auditare următoarele obiective:</p>							
Stabilirea elementelor de natură salarială		1. Stabilirea salariului de bază	Existența unor proceduri neactualizate privind acordarea drepturilor salariale	Existența unor termene clare cu privire la raportan, privind salariul de bază	1. procedură operațională prin intermediul căreia sunt formalizate documentele utilizate pentru activitățile privind acordarea drepturilor salariale	Parțial conform	DA
		2. Stabilirea indemnizațiilor de conducere	Acordarea unor indemnizații de conducere necuvenite	1. existența unor termene clare cu privire la raportan, privind salariul de bază	1. procedură operațională prin intermediul căreia sunt formalizate documentele utilizate pentru activitățile privind acordarea drepturilor salariale	Parțial conform	DA

Concluzii

Diferite și totuși asemănătoare, integrate sau externe organizației, dependente sau independente de organizație, auditul intern și auditul financiar își dovedesc eficiența prin crearea de plusvaloare organizației. Reglementate de standarde profesionale specifice, auditul financiar și auditul intern satisfac necesitățile organizației, se susțin și colaborează cu succes în domeniile evaluării riscurilor și a sistemelor de control intern.

Atât în activitatea de audit financiar, cât și în cea de audit intern riscurile sunt identificate și evaluate încă din etapa de planificare pentru a realiza selectarea activităților de auditat și a procedurilor de aplicat în vederea realizării obiectivului de audit.

De asemenea, SCIM reprezintă o parte importantă a entității care contribuie la realizarea funcției de control, fiind analizată și evaluată atât din punct de vedere al auditului intern, cât și al celui financiar. ■

Bibliografie

Alvin A. Arens, James K. Loebbecke, *Audit: O abordare integrată*, Ediția a 8-a, Editura ARC, Chișinău, 2003

ICAS în colaborare cu CAFR, *Ghid pentru un Audit de Calitate*, Ed. Print Group, 2012

IFAC, *Manual de Reglementări Internaționale de Control al Calității, Audit, Revizuire, Alte Servicii de Asigurare și Servicii Conexă – Ediția 2012*, traducere din limba engleză de către CAFR, București 2013

IIA Global, *Normele obligatorii din cadrul internațional de practici profesionale (IPPF)*, ediția 2013

Kaplan Financial Limited, *ACCA Paper F8*, Kaplan Publishing UK, 2013

Kaplan Financial Limited, *ACCA Paper P7*, Kaplan Publishing UK, 2014

Legea nr. 672/2002 privind auditul public intern, republicată în Monitorul Oficial nr. 780 din 3 noiembrie 2011

OG nr. 119/1999 privind controlul intern și controlul financiar preventiv, republicată în Monitorul Oficial nr. 195 din 26 martie 2003

HG nr. 1086/2013 pentru aprobarea Normelor generale privind exercitarea activității de audit public intern, publicată în Monitorul Oficial nr. 17 din 10 ianuarie 2014

Ordinul Secretariatului General al Guvernului nr. 400 din 12 iunie 2015 pentru aprobarea Codului controlului intern/manAGERIAL al entităților publice, publicat în Monitorul Oficial nr. 444 din 22 iunie 2015

www.aair.ro, accesat la data de 20.09.2015

www.theiia.org, accesat la data de 20.09.2015

Rolul atitudinii auditorului financiar în realizarea misiunilor

Prof. univ. dr.
Horia Cristea

Prof. univ. dr.
Ovidiu Bunget

Conf. univ. dr.
Alin Dumitrescu

Universitatea de Vest
din Timișoara

Conform cerințelor Standardului internațional privind controlul calității nr. 1 – ISQC 1 (paragraful 20) „Firma trebuie să elaboreze politici și proceduri concepute pentru a îi oferi o asigurare rezonabilă că firma și personalul acesteia respectă cerințele relevante de etică” (Manualul de reglementări Internaționale de Control al Calității, Audit, Revizuire, Alte Servicii de Asigurare și Servicii Conexee, Ediția 2012). Dar respectarea principiilor de etică de către fiecare membru al echipei de audit se fundamentează pornind de la educație. Atitudinea auditorului financiar este o rezultată a educației acestuia.

Introducere

Atitudinea se formează în timp, ținând de voința și dorința profesionistului de a fi considerat ca fiind în slujba interesului public.

Într-o lume a concurenței lucrului de calitate „lupul singuratic” răzbate greu.

Asocierile și lucrul în echipă sunt eficiente, eficiente și economice. Ele permit o înțelegere bună, fără de care nu se poate realiza un raționament corect care sprijină o decizie bună.

Atitudinea izvorăște din educație, educație ce se bazează pe mai multe reguli care respectate și aplicate susțin un raționament sănătos, corect și credibil.

Educația este fundamentală în formarea atitudinii. Pregătirea continuă permite profesionistului să parcurgă etapele valorice necesare realizării misiunilor sale.

Un profesionist confuz nu este capabil să formuleze opinii clare în baza raționamentului profesional.

Raționamentul auditorului este singurul care permite alegerea alternativelor, în timp ce judecata de valoare este baza soluțiilor, iar pragul de semnificație, conform căruia o informație este tratată sau nu ca semnificativă, este în funcție de interesul urmărit.

Toate componentele amintite sunt rezultatul educației audito-

rului obținută în două modalități: una pe care i-o dau alții (primită) și alta pe care și-o dă el însuși (Samuel Smiles).

Educația implică un ansamblu de: ipoteze, modele adecvate, teste și validări ale rezultatelor.

Scopurile educației sunt orientate spre realizarea misiunilor care să aibă la bază obiectivitatea și integritatea auditorului.

Înșușirea și trăirea în cerințele eticii și deontologiei profesiei sunt fundamentale pentru „o viață moderată și sănătoasă dacă vrei să fii independent” (Pitagora, „Enciclopedia înțelepciunii”, Ed. Rossa, 2014, p.47).

„Un profesionist contabil trebuie să respecte următoarele principii fundamentale: (a) Integritate - trebuie să fie sincer și onest în toate relațiile profesionale și de afaceri. (b) Obiectivitate - trebuie să fie imparțial, să nu se aplece în conflict de interese sau sub influența nedorită exercitată de alte părți, care să prevaleze asupra raționamentului profesional sau de afaceri. (c) Competență profesională și atenție cuvenită – trebuie să își mențină cunoștințele și aptitudinile profesionale la nivelul necesar pentru a se asigura că un client sau un angajator

primește servicii profesionale competente, bazate pe ultimele evoluții din practică, legislație și tehnică și acționează cu diligență și în conformitate cu standardele tehnice și profesionale aplicabile. (d) Confidențialitate - trebuie să respecte confidențialitatea informațiilor dobândite ca urmare a relațiilor profesionale și de afaceri și, prin urmare, nu trebuie să divulge astfel de informații către părți terțe fără o autorizare specifică adecvată, cu excepția cazului în care există un drept sau o obligație legală sau profesională de a dezvălui aceste informații, și nici să folosească aceste informații în avantajul său personal sau al altor părți terțe. (e)

Comportament profesional - trebuie să respecte legile și reglementările relevante și să evite orice acțiune care discreditează profesia.” (IESBA, *Codul Etic al Profesioniștilor Contabili*, IFAC, Ediția 2013, <http://www.cafr.ro/sectiune.php?id=990>)

Înșușirea principiilor, respectarea și aplicarea regulilor permit o corectă interpretare a informațiilor, o corectă sintetizare a informațiilor ca bun oferit interesului public de către profesionistul auditor financiar.

Auditorul trebuie să fie în slujba

binelui și a dreptății în misiunile sale.

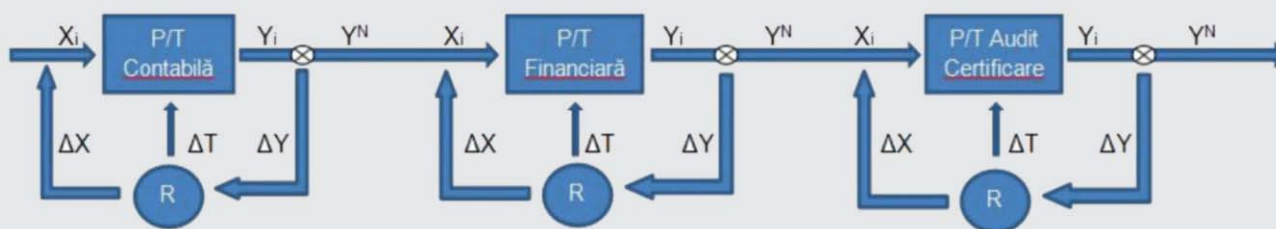
Auditorul este un mare utilizator de informații pe care le supune modelelor de prelucrare și din care obține o mulțime de informații ca rezultat al acestei prelucrări.

Informațiile obținute sunt în continuare prelucrate, obținându-se conturile anuale sub forma situațiilor financiare din care rezultă poziția, performanța financiară, evoluția capitalului și fluxul de numerar, toate stând la baza raționamentelor utilizatorilor acestor informații.

Auditorul prin faptele sale, contribuie la lanțul decizional al celor interesați de mersul companiilor. Lumea informațiilor este mai supusă multor riscuri care influențează acuratețea, corectitudinea, realitatea rezultatelor obținute, ca informații de ieșire, întărind remarca: „nu este ceea ce pare”. Este o stare care conduce la formarea de hotărâri neadecvate cu urmări nedorite.

Pentru a evita astfel de stări, de-a lungul fluxului informațional s-au introdus bucle de reglaj, scuturi de protecție a sistemului informațional (Figura 1).

Figura 1 - Corecții ale mărimilor de ieșire

Simbolurile folosite:

X_i – mărimi de intrare

P/T – model de prelucrare/ transformare

Y_i – mărimi de ieșire

Y^N – mărimi normale/ standard de atins

Δ - abateri/variații

R- centru de comandă/reglare

Mărimile de ieșire sunt informații prelucrate, sintetizate și destinate valorificării acestora de către diferiți utilizatori (interesul public).

Cu toate pragurile și ecranele de protecție au existat situații de răsunet în care hotărârile s-au bazat pe informații, fie viciate, fie incorecte cauzate de către auditori.

Calitatea coridorului de informație depinde de maniera în care auditorul (în cazul nostru) face față riscurilor directe, respectiv de maniera în care aplică principiul 10/90 (10% sunt fenomene independente de voința individului, iar 90% reprezintă reacția, comportamentul individului ce exprimă atitudinea proprie).

Auditorul, ca profesionist contabil, nu trebuie să uite că: „ordinea este lumină”. Unde se administrează fonduri fără contabilitate – care nu este decât știința ordinii – acolo nu este decât întuneric” (Theodor Ștefănescu, 1881).

Din cele spuse de profesorul Ștefănescu putem deduce că profesioniștii contabili sunt făclierii contabilității.

Pentru a face lumină în jur, auditorul trebuie să se bazeze pe competență, care are fundamentul în știință, pe independență, care dă libertatea raționamentului și pe responsabilitatea faptelor proprii, ce ține de moralitate.

Atingerea unei atitudini, ca exprimare a mentalității, se obține printr-un proces adecvat, fundamentat de educație.

Pilonii educației

Ne vom referi în cele ce urmează la zece principii ce țin de educație, care însușite, înțelese, respectate în aplicarea lor considerăm

că susțin un raționament sănătos, credibil și dau ținuta profesionistului auditor financiar, așa cum, de altfel, solicită și Codul Etic al Profesioniștilor Contabili.

1. Etica

Auditorul financiar prelucrează informațiile furnizate de către contabilitate, prin bilanț, contul de profit și pierdere și un set de situații derivate privind fluxurile de capital, de numerar și note lămuritoare pentru necunoscători într-ale contabilității.

Pentru auditor, situațiile pe care le supune modelelor sale de prelucrare, transformare, sunt mărimi de ieșire furnizate de contabilitate. Scopul prelucrării este cel al furnizării unui raport de audit care este la rândul său o mărime de ieșire.

O mărime de ieșire poate fi manipulată, fardată, manevrată, viciată. Adică informații nereale sunt făcute să pară ca reale. De către cine? De către cei care pregătesc situațiile financiare, dar poate să-și dea concursul și auditorul financiar, prin opinia de asigura-

re pe care o formulează în raportul de audit, dacă misiunea derulată nu respectă cerințele ISA și/sau riscul de nedetectare se manifestă la un nivel foarte ridicat fără ca auditorul financiar să ia măsurile adecvate de limitare a acestui risc.

Așa apare filtrul profesiei numit „etica” și „deontologia profesiei”.

Etica, potrivit DEX, ediția 2012, Editura Univers Enciclopedic Gold, p 363, este: „Studiul teoretic al principiilor și concepțiilor de bază din orice domeniu al gândirii și activității practice. Ansamblu de norme în raport cu care un grup uman își reglează comportamentul pentru a deosebi ce este legitim și acceptabil în realizarea scopurilor: morală”.

Auditorul financiar se caracterizează prin atitudinea, comportamentul său ca reflex al educației bazată pe un set de piloni, care începe cu etica.

În contextul globalizării este riguros necesar un sistem capabil

2. Ordinea

A doua componentă a educației privește ordinea și curățenia.

Activitatea auditorului financiar nu poate fi concepută fără ordine strictă de așezare într-o succesiune firească de ordin practic și estetic a cerințelor misiunilor ce le îndeplinește. Este în discuție a executa misiunea de audit așa cum se cuvine, conform cerințelor ISA.

Curățenia se referă la starea, înfățișarea profesionistului, dar și a locului său de muncă. Acolo unde nu este curățenie nici morală, nici materială nu pot rezulta decât lucruri imorale, murdare.

3. Integritatea și cinstea

Întâmplător sau nu, **integritatea** este primul principiu enunțat de Codul Etic. Un auditor financiar trebuie să inspire celor din jur cinste, probitate, incoruptibilitate, exprimând integritatea sa. Însă integritatea trebuie să fie acompaniată de cinste, ca expresie a stimei, considerației, prețurii celor din jur. Integritatea nu are o justă valoare fără cinste.

Auditorul trebuie să fie imparțial și obiectiv în ceea ce face și oferă.

Prelucrarea informațiilor înseamnă și selectarea acestora în conforme și neconforme cu realitatea sau reale și nereale, viciate, manevrate, manipulate.

Această separare, grupare are la bază raționamentul profesional al auditorului profesional, neinfluențat de opiniile terților și de riscurile ce pot influența opinia proprie: o legislație neclară, instabilă „care duce spre lipsa de credibilitate și creșterea scepticismului și prudenței în valorificarea judecăților și soluțiilor profesionistului”.

să armonizeze diferențele naționale de cultură, de limbă, de istorie, de religie, de sisteme educaționale, de sisteme sociale prin cerințele etice similare, comune de aplicat și respectat de către auditorii financiari.

Ca organism internațional, IFAC are responsabilitatea stabilirii unui Cod internațional privind conduita etică pentru auditori financiari, Cod ce trebuie detaliat la nivel regional, național.

Educația profesională este elementul esențial în formarea unei culturi organizaționale de audit.

Primul pilon al educației este etica profesională ca un pachet de valori morale, care pot fi diferite pe scara socială de la individ, la grup, la organizație, la societate.

Un comportament etic, moral se bazează pe valori etice fundamentale. În lucrarea „Audit. O abordare integrată”, ediția a 8-a, 2003, de Alvin A. Arens et al., Editura ARC, Chișinău, la pagina 88 sunt sintetizate valorile etice fundamentale pe care le întâlnim

în majoritatea lucrărilor autorilor de specialitate:

- credibilitatea ca un mănunchi de valori morale;
- respectul în care pe lângă valorile enunțate adăugăm și altele cum sunt: respectul de sine, respectul față de ceilalți;
- responsabilitatea faptelor proprii, responsabilitatea pregătirii proprii și asimilarea cunoștințelor, a înțelegerii și interpretării corecte, neviciate, nemanipulate;
- echitatea;
- empatia;
- spiritul civic.

Lipsa comportamentului etic, nerespectarea moralei profesiei conduc la erodarea profesiei, la dezbinarea împotriva organizației profesionale, care duce la ruina acesteia.

Programele de etică profesională trebuie să pornească de la acceptarea că „armonia nu este stabilitatea durabilă, ci echilibrul dinamic”.

Un auditor financiar, prin tot ceea ce face, trebuie să dea dovadă de onestitate, probitate, corectitudine, adică de cinste. Cinstea nu se cumpără, se obține prin educație primită sau proprie care imprimă „respect, stimă, considerație, prețuire” (DEX, p. 185).

Pe lângă legislația instabilă și neclară, auditorul se poate confrunta cu inconsecvența generatoare de confuzii și nesiguranță pentru utilizatorii de informații procesate de auditor. O pregătire precară sau folosirea unor instrumente de influențare a raționamentului propriu țin de inconsecvență.

Incompetența ascunsă este învelită de stratul subțire al capacității auditorului de a se pronunța „asupra unui aspect în baza unei cunoașteri profunde” (DEX, 2012, p.212).

Un al patrulea factor este neprofesionalismul izvorât din lipsa unui fundament solid al cunoașterii teoretice și practice a profesiei. Factorul major rămâne mentalitatea, care ține de resorturi interne puternice conservatoare. Mentalitatea se bazează pe atitudinea ce izvorăște din educație.

4. Punctualitatea

Punctualitatea este expresia respectului pentru sine și a respectului pentru ceilalți. În formularea unor hotărâri, a unor decizii timpul este hotărâtor. O întârziere poate fi dăunătoare. Aici intervine importanța organizării judicioase a misiunilor de audit financiar, *ISA 300 - Planificarea unui audit al situațiilor financiare* tratând în detaliu aceste aspecte.

5. Responsabilitatea asupra conținutului rapoartelor misiunilor realizate este o cheazăsie privind asigurarea utilizatori-

lor că informațiile furnizate sunt corecte, neviciate, iar opiniile oferite au la bază un nivel înalt de pregătire profesională, dar și un comportament bazat pe etică.

6. Dorința de perfecționare izvorăște ca necesitate și nu ca ceva impus. Printre principiile fundamentale, prezentate la capitolul *Introducere* din această lucrare, se numără competența profesională. Profesia de auditor financiar este supusă unei continue îmbunătățiri. De aceea, este o necesitate ca auditorii să fie cât mai calificați în activitatea și misiunile lor. Dar nu pot realiza competența prin perfecționare fără dorința reală de perfecționare, dorință ce se bazează pe o minte deschisă, capabilă să asimileze, să însușească și să aplice corect principiile și concepțiile de bază ale activității practice ce țin de etica profesiei. Etica generatoare de principii susține morala profesiei de auditor financiar.

Cunoștințele solide susțin integritatea profesionistului.

7. Respect pentru legi și regulamente

Acesta este dezideratul pentru un comportament profesional așa cum precizează și Codul Etic. Serviciile pe care le prestează auditorul financiar sunt servicii de prelucrare a informațiilor contabil-financiare. Necunoașterea legilor, normelor, regulamentelor, atât proprii, cât și cele specifice contabilității, nu face decât să producă confuzia celor care utilizează informațiile furnizate de acesta.

8. În demersurile sale auditorul financiar nu trebuie să ignore **respectul pentru drepturile altora**. Este un principiu de etică, o valoare a moralei profesiei ce se asimilează din familie,

din școală și din viața de zi cu zi, este un aspect care stă la baza democrației.

9. Dragostea pentru muncă este manifestarea libertății profesionistului în realizarea serviciilor sale puse în folosul interesului public. Constrângerile și presiunile nu pot fi asociate dragostei pentru cerințele profesiei.

10. Efort pentru economisire și cheltuirea cu chibzuință pleacă de la adevărul că orice activitate antrenează un cost și generează un venit.

Auditorul financiar trebuie să fie o persoană chibzuită, să fie cumpătat în cheltuieli și să economisească pentru sine și familie. Orice risipă duce spre erodarea independenței, corectitudinii, calității serviciilor și a conduitei profesionale.

Auditorul este liber dacă nu este coruptibil, dacă nu este corupt.

Concluzionând asupra atitudinii ce face diferența, ajungem la un adevăr de care educația trebuie să țină seama și anume că fără o înțelegere nu se poate realiza un raționament corect. Prin urmare, o înțelegere bună permite un raționament corect ce conduce la o decizie bună.

Educația, fundamentul profesiei de auditor financiar

Valorile morale și etice pot fi tratate ca generale ale umanității, ale comunităților umane și specifice profesiilor practicate de către fiecare. Orice om capătă două feluri de educație: „una pe care i-o dau alții (părinții, bunicii, grădinița, școala) și alta, mult mai însemnată, pe care și-o dă el

însuși” (Samuel Smiles). Cea de-a doua este „mai însemnată”, dar își are rădăcinile în prima. Educația primară este cea care sădește valorile morale ce susțin valorile profesiei de auditor financiar.

În copilăria sa, omul conștientizează cum trebuie să fie pentru a fi mai apoi apreciat și respectat de semenii săi. Universității îi revine misiunea de a dezvolta, prin programe adecvate, capacitatea de alegere, de asimilare și aplicare a valorilor necesare unui auditor financiar.

Disciplinele care alcătuiesc un program trebuie să asigure dezvoltarea de competențe specifice auditorului financiar, de specialitate, alături de cele generale. Pentru a asigura o pregătire temeinică ar trebui să existe condiții necesare înțelegerii disciplinelor ce contribuie la formarea și dezvoltarea auditorului financiar, din punct de vedere profesional.

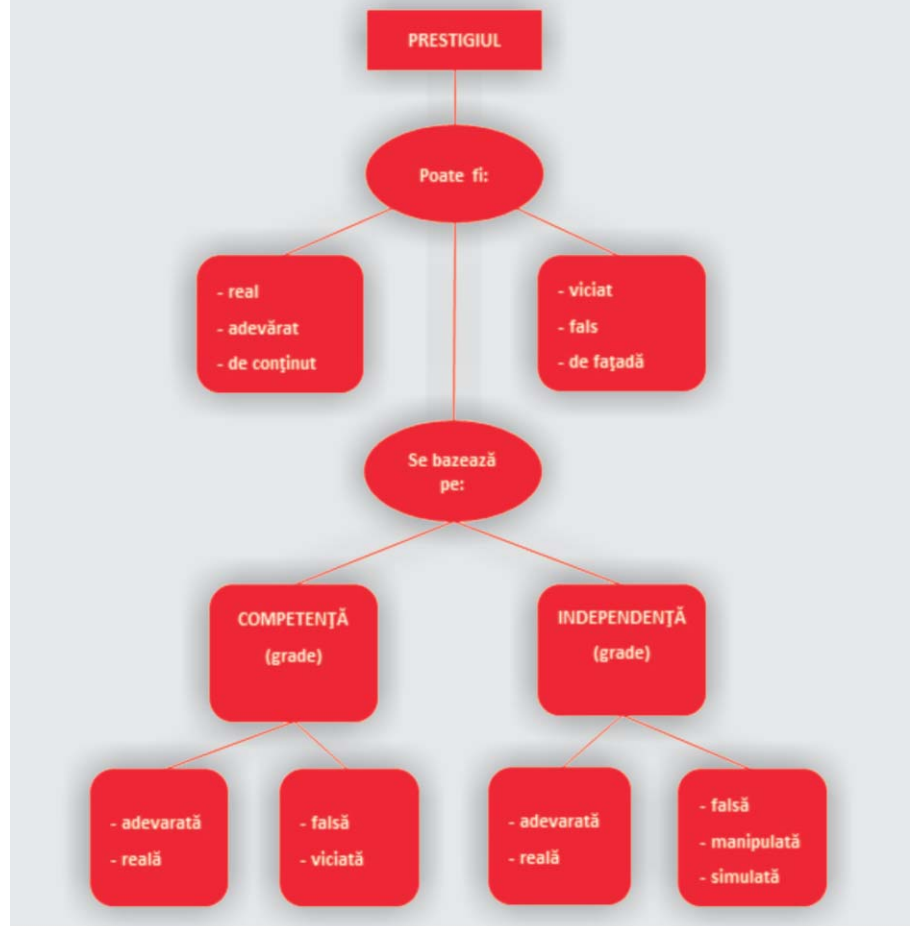
Competențele specifice acumulate sunt atât profesionale, specifice domeniului de audit, cât și competențe transversale legate de aplicarea normelor și valorilor de etică profesională pentru luarea deciziilor, îmbunătățirea raționamentului în formularea opiniilor, în mod independent, ca expresie a prestigiului auditorului financiar.

Prestigiul se câștigă printr-o pregătire și formare continuă, ca premisă de progres în profesie și adaptarea propriilor competențe la dinamica mediului economic.

Capacitatea auditorului de a se pronunța asupra fenomenelor, operațiilor și proceselor economico-financiare se bazează pe o profundă cunoaștere a acestora.

Prestigiul este susținut de competența și independența auditorului (Schema nr. 1).

Schema 1 - Fundamentele prestigiului auditorului financiar

Prestigiul poate fi și unul de fațadă sau fals. Multe lucruri s-au întâmplat ori se întâmplă din cauza imoralității umane, a atitudinii auditorului financiar și a înclinației spre fraudă, exprimată de triunghiul fraudei:

- a) oportunitate dată de un control intern imperfect;
- b) rațiunea de a fraudă, susținută de un sistem contabil imperfect, de un set de practici contabile frauduloase, bani investiți și raportați eronat;
- c) motivația, îmbogățirea cu orice preț.

Rezultatul este de acceptare a situațiilor financiare ale societăților ca fiind corecte și de formulare a unei opinii de asigurare în

situația în care raportările financiare sunt unele fraudate de dragul finanțatorului și nu se ține cont de interesul public (a se vedea cazurile Enron, Parmalat, BIR ș.a.m.d.). Auditorul financiar, în misiunile sale, nu trebuie să uite scopul său și anume servirea corectă a interesului public.

Opinia auditorului este o versiune, o opțiune, o alegere, un rezultat al raționamentului său profesional. Raționamentul este o înlănțuire logică de judecăți care duc la o concluzie. Concluzia este o mărime de ieșire dependentă de prestigiul auditorului.

Prestigiul ne apare ca un corolar al reputației și al caracterului auditorului financiar. Reputația exprimă cum este perceput cineva în public. Este forma, înveli-

șul, aparentul. Caracterul este conținutul, esența, interiorul. Este claritatea durabilă aceluși cineva, a auditorului financiar.

Ce face diferența între auditori? Parțial, munca și știința, dar pe deplin – atitudinea. Atitudinea rezultă din educație, educație care am văzut că se bazează pe zece principii. Rostul educației este a da oameni competenți, cu fundament în integritate și obiectivitate. Integritatea este principiul de bază al eticii.

Obiectivitatea se bazează pe imparțialitate dacă auditorul este independent, fiind la fel de importantă ca a judecătorului. Profesionalistul lumii informațiilor destinate interesului public, este instituția de garantare a calității informațiilor prelucrate și oferite.

Garantarea de nivel înalt se bazează pe:

1. Competența profesională,
2. Independența profesionistului,
3. Responsabilitatea profesionistului.

1. Competența se menține cu efort în condițiile unor constrângeri de cultură, legislație, resurse financiare, factori politici ș.a. într-un mediu globalizat.

Competența profesională nu are valoare decât împreună cu valorile de etică și morală profesională (integritate, obiectivitate, independență).

Poate fi cineva competent, dar nu și independent? Răspunsul este da, dar competența sa este pusă în slujba unuia sau mai multor interese. Și uneori această situație este dificil de depistat de către utilizatorii de informații.

2. Independența este o stare de spirit și comportament a profesionistului care judecă lucrările, acționând fără a fi sau a se lăsa

influențat de alții. Auditorul este liber dacă nu este corupt(ibil).

3. Responsabilitatea este asumarea răspunderii și garantării că opinia formulată asupra conținutului misiunii este una corectă ca suport pentru deciziile utilizatorilor cărora se adresează auditorul.

Responsabilitatea este legată de independență și competență, prin care se realizează principiul celor trei R :

- ➔ Respect pentru sine,
- ➔ Respect pentru alții,

➔ Răspundere pentru faptele proprii.

Legea degetului arătător nu funcționează în situația unei responsabilități asumate și nu declarative. Competență - independență - responsabilitate sunt pilonii profesiei pe care se bazează strategia și obiectivele profesiei.

Cine nu are educație, nu are nimic

Drumurile informaționale sunt multiple, unele drepte, altele

întortocheate. Indiferent de tra-seul informațiilor, acestea trebuie să treacă prin filtrele de asigurare a calității informațiilor contabile.

Contabilitatea fiind știința definițiilor prin simboluri, auditorul financiar trebuie să fie transparent și responsabil în furnizarea informațiilor contabile.

Profesionistul contabil este important în fluxul informațional prin calitatea informațiilor furnizate.

Auditorul financiar este cel care validează decodificarea informațiilor contabile și calitatea acestora în folosul interesului public, în baza raționamentului său profesional.

Raționamentul, care este fundamentul opiniilor, concluziilor profesionistului contabil, auditorului financiar este, la rândul său, dependent de educația acestuia și anume de educația pe care i-o dau alții și o alta pe care și-o dă singur, mult mai însemnată.

Raționamentul este refluxul educației care guvernează atitudinea.

Prin tot ceea ce face profesionistul contabil trebuie să dea dovadă de cumpătare, corectitudine, hotărâre, prudență. Prudența este legată de echilibru ca o componentă a armoniei activităților specifice misiunilor auditorului financiar. Prudența dacă se bazează exclusiv pe scepticism și suspiciune numai înțelepciune nu este, ci mai degrabă o lipsă de înțelepciune.

Lipsa de educație conduce la neînșurirea principiilor etice fundamentale: integritatea, obiectivitatea, competența, confidențialitatea, profesionalismul, respectarea standardelor și normelor profesionale, independența.

Lipsa de educație afectează, influențează negativ: credibilitatea, profesionalismul, calitatea misiunilor, încrederea. Organismul profesional trebuie să fie preocupat de educarea pro-

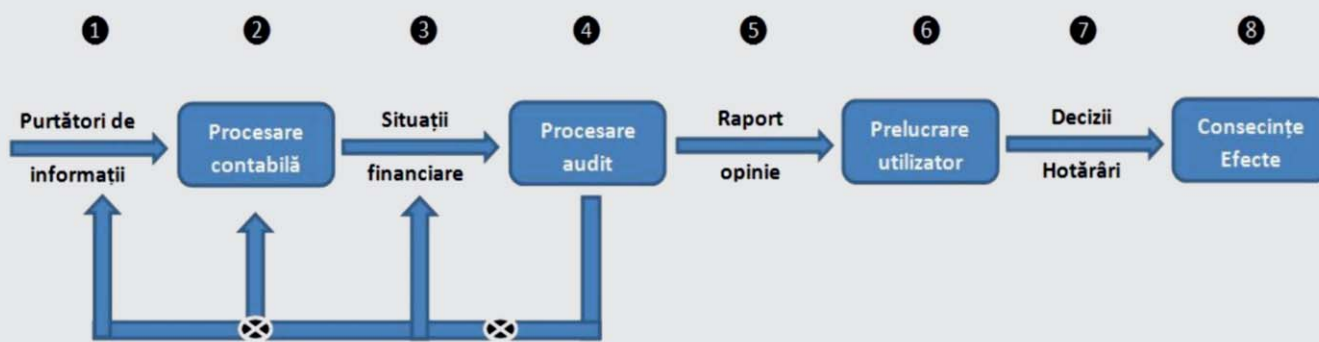
fesioniștilor contabili, prin abordarea constructivă, activă a temelor și activităților și nu pasivă, de acumulare, urmată de teste și evaluări ale acumulărilor.

Un rol important în educare și sprijinirea unei culturi specifice profesiei revine învățământului superior, prin programele ce le promovează. Profesioniștii contabili se nasc și se dezvoltă dacă au o bună creștere și bun simț, adică o civilizație în profesie.

Educația de bază primită este una pasivă, în timp ce educația proprie este una activă, de dezvoltare a trăsăturilor și valorilor pe care se clădește prestigiul profesionistului.

În cuprinsul fișelor disciplinelor incluse în planurile de învățământ din mediul universitar se regăsesc aspecte legate de formarea unor competențe specifice profesionistului contabil. Dar în zadar cineva are educație, dacă atitudinea sa este îndreptată spre

Figura 2 - Fluxul filtrării și decodării informațiilor contabile

Explicații

1. Documente false ori falsificate pentru a induce în eroare auditorii externi.
2. Supradimensionări de active și prin aceasta denaturând forța companiei.
3. Situații financiare false prin documente fictive prin care, pe baza unor acte de corupție, firmele de audit extern considerau ca legale operațiuni financiare și contabile false (4, 5).
6. În baza opiniei auditorului extern, utilizatorii informațiilor financiare iau hotărâri, decizii în scopul obținerii de beneficii pe seama investițiilor ce le fac (7).
8. Consecința este clară: în loc de câștig, se ajunge la pierderi nedorite și, în unele situații, neacoperibile.

înșelăciune, falsificare, manipulare informațională în folosul managerilor entității auditate.

În această situație filtrele de asigurare a imaginii clare și transparente a companiei sunt afectate, falsificate pentru cei interesați în informațiile decodate și furnizate de către profesionist. (vezi Figura 2, pag. 35)

Auditorii interni sau externi nu sunt independenți în condițiile în care acceptă compromisurile sau mita. Scandalurile de rezonanță mondială sunt demonstrația că lipsa educației și a conduitei morale cerute de profesie produc un rău profund celor din jur și profesiei. Setul de triplete valorice ajută profesionistul să-și înțeleagă menirea și să ajungă la acel nivel de înțelegere că respectarea principiilor și aplicarea lor generează PRESTIGIUL ca un corolar al REPUTĂȚIEI și CARACTERULUI profesionistului.

Concluzii

În profesia contabilă, educația este vitală în situația globalizării profesiei. Un profesionist contabil nu este liber, independent dacă este corupt. Pentru a judeca, un profesionist contabil trebuie să cunoască toate aspectele. Prestigiul profesionistului nu se cerșește, ci se câștigă prin demnitate, cinste, competență. Un nume bun este mai de dorit decât o bogăție mare.

Nu trebuie eliminat comportamentul moral. Moralitatea este forța ce acționează împotriva intereselor proprii, deoarece „Copiii nu trebuie să le lăsăm aur drept moștenire, ci mai mult bun simț” (Platon în „Enciclopedia înțelepciunii”, Ed. Rossa, 2014, p.66).

Acolo unde există rezultate cu multe fațete, există și un risc.

Contabilitatea creativă este flexibilă, fiind permisivă corupției atunci când profesionistul se situează în afara moralei, eticii. Parafrazându-l pe Arthur Schopenhauer, putem conchide că *EDUCAȚIA nu este totul, dar fără EDUCAȚIE totul este nimic.*

Cultura profesiei contabile în condițiile globalizării acesteia se poate clădi pe principiile universale, ca sinteză a principiilor culturilor popoarelor. Această sintetizare a principiilor trebuie să se bazeze pe evitarea dezbinării împotriva profesiei însăși, care duce la ruină. Dezvoltarea principiilor este bine să se facă prin educație, al cărei rost este de a da oameni competenți, cu fundament în INTEGRITATE și OBIECTIVITATE.

CODUL ETIC este un veritabil filtru protector al utilizatorilor misiunilor.

CORUPȚIA este un obstacol în calea bunei funcționări a sistemului, afectând demnitatea și integritatea profesioniștilor contabili, indiferent de tipul de corupție: activă ori pasivă.

CULTURA entităților de audit, respectiv a auditorilor are grade diferite de exprimare, pe o scală cantitativă (înalță, medie, mică, scăzută sau inexistentă ș.a.). Aceasta deoarece cultura, așa cum este explicat în DEX la p. 258, exprimă: „Faptul de a posedă cunoștințe variate în diverse domenii; totalitatea acestor cunoștințe; nivel (ridicat) de dezvoltare intelectuală la care ajunge cineva”.

Profesionistul contabil nu este un simplu artizan al situațiilor financiare ori al raportului de audit, ci este o persoană complexă, capabilă să aibă sau să ducă o viață cumpătată în slujba binelui și a dreptății. Atitudinea este rezultatul EDUCAȚIEI, dar este și dependentă de CULTURA profesionistului.

Atât cei care furnizează educația de specialitate, cât și profesioniștii înșiși, în dezvoltarea programelor de pregătire trebuie să se bazeze pe valorile etice și ale moralei profesiei. ■

Bibliografie

- Arens, A., Elder, R. & Beasley, M., *Auditing and Assurance Services*, 12th ed., 2008 Prentice-Hall, Englewood Cliffs, NJ
- Dobroțeanu, L.; Dobroțeanu, C.L., *Audit, concepte și practici, abordare națională și internațională*, 2002, Editura Economică, București, p. 65-79
- Morariu, Ana; Suci, Gheorghe; Stoian, Flavia, *Audit intern și guvernarea corporativă*, Editura Universitară, 2008, p. 146-155
- IAASB, *Manualul de reglementări Internaționale de Control al Calității, Audit, Revizuire, Alte Servicii de Asigurare și Servicii Conexe, Ediția 2012*, vol. I + II, tradus și publicat de CAFR, 2013, București
- IFAC, *Codul Etic al Profesioniștilor Contabili*, Ediția 2010, Editura Irecson, București
- *** DEX, ediția 2012, Editura Univers Enciclopedic Gold.
- *** *Enciclopedia înțelepciunii*, Ed. Rossa, 2014
- *** *Regulamentul de organizare și funcționare a Camerei Auditorilor Financiarilor din România*, aprobat prin Hotărârea Guvernului nr. 983/2004, cu modificările ulterioare

Particularități ale responsabililor pentru organizarea activității de audit intern în cadrul entităților economice

Dr. Mircea Poenaru,
auditor financiar

Auditul intern este o specializare recunoscută relativ recent în țara noastră. Prima reglementare a acestuia apare în Ordonanța Guvernului nr.119/1999 privind controlul intern și controlul financiar preventiv, unde la Art.2, lit. d) menționează auditul intern “ca formă de control exercitată la nivelul entității publice”. Strategia și măsurile întreprinse de România (ex: administrația centrală și locală, justiția, organismele profesionale, societatea civilă ș.a.) în Procesul de preaderare și, ulterior, de

aderare la Uniunea Europeană, consilierea și suportul acordat de către reprezentanții și organismele specializate ale acesteia au vizat, cum era firesc, și auditul intern. Ca urmare, a fost accelerată emiterea mai multor acte normative care reglementează organizarea și funcționarea auditului intern în cadrul instituțiilor publice (prin Unitatea Centrală de Armonizare pentru Auditul Public Intern – U.C.A.A.P.I. / M.F.P) și în cadrul entităților economice (prin Camera Auditorilor Financiari din România – C.A.F.R.).

Reglementarea activității de audit intern în cadrul entităților economice

Încă de la înființarea sa, Camera Auditorilor Financiari din România a emis și / sau inițiat o serie de acte normative prin care a reglementat activitatea auditului intern în cadrul entităților economice. Aceasta a urmărit, pe de o parte, luarea unor măsuri

oportune privind organizarea activității de audit intern, iar, pe de altă parte, asimilarea ca norme naționale de audit a Standardelor internaționale de audit intern, elaborate și publicate de IIA (Institute of Internal Auditors – IIA Global) - autoritate internațională de dezvoltare a celor mai bune practici în domeniu).

În paralel cu organizarea și actualizarea cadrului legislativ

privind activitatea auditului intern, Camera Auditorilor Financiari din România s-a preocupat de familiarizarea și instruirea membrilor cu activitatea de audit intern pe parcursul stagiului, în cadrul programului de pregătire continuă sau cu ocazia desfășurării de către Cameră a unor congrese, conferințe, seminarii ș.a. Obligatorietatea prevăzută de către legiuitor ca responsabilul pentru organizarea activității de

audit intern în cadrul entităților economice să aibă calitatea de auditor financiar este o urmare firească a modului de pregătire și instruirii la care ne-am referit, dar și a așteptărilor pe care le pot avea acționarii și managerii entităților economice din partea acestora, ca urmare a unor învățăminte desprinse din criza care a afectat întreg mapamondul în anii precedenți.

Camera Auditorilor Financieri din România a pus și va pune și în continuare la dispoziția responsabililor cu activitatea de audit intern (a auditorilor financieri) din cadrul entităților economice reglementările internaționale asimilate și ghiduri, norme, manuale naționale minimale care pot fi dezvoltate / particularizate în funcție de industria în care entitatea își desfășoară activitatea. De exemplu, criza care a afectat majoritatea țărilor și statelor lumii în ultimii ani a impus și luarea unor măsuri „mai aspre” în ceea ce privește reglementarea instituțiilor de credit și asigurări, cu implicații și asupra organizării și funcționării auditului intern în cadrul acestora și/sau remodelarea celor existente pentru evitarea unor riscuri asemănătoare și gestionarea mai adecvată a acestora.

Particularități ale auditului intern din perspectiva auditului financiar

Instruirea și pregătirea auditorului financiar pentru poziția de responsabil cu activitatea de audit intern a ilustrat, pentru fiecare dintre noi, și unele diferențe între acestea. Fără a avea pretenția că vor fi în totalitate abordate, dorim să reținem atenția asupra unora dintre ele, pe care le apreciem mai semnificative.

Ne referim, în primul rând, la abordarea misiunii. Auditorul financiar efectuează o examinare a situațiilor contabile ale entității economice, în timp ce auditorul intern efectuează o examinare a unui proces, activitate, obiectiv sau departament al aceleiași entități. Toate procesele, activitățile, obiectivele entității economice trebuie să se regăsească într-un document de analiză și actualizare periodică în cadrul structurii de audit intern (dacă activitatea este internalizată) sau în cadrul firmei de audit pentru entitatea respectivă (dacă activitatea este externalizată), denumit „Universul de audit”

În al doilea rând, ne referim la obiectul activității. Auditorul

financiar analizează situațiile financiare – imaginea și fidelitatea acestora; auditorul intern analizează riscurile și adecvarea sistemului de control intern pentru procesul, activitatea, obiectivul sau departamentul auditat. Universul de audit la care m-am referit în paragraful precedent cuprinde în conținutul lui și o evaluare sumară a riscurilor asociate acestora, de la care pleacă raționamentul auditorului intern când propune prioritizarea misiunilor anuale în vederea întocmirii și aprobării planului de audit intern anual.

În al treilea rând, ne referim la periodicitatea misiunii. Auditorul financiar desfășoară misiuni anuale / semestriale; auditorul

intern desfășoară evident mai multe misiuni, conform Planului / programului de audit anual. Facem mențiunea că pot fi situații justificate în care unele misiuni de audit intern au periodicitate anuală (acestea sunt stabilite de mediul legislativ, de specificul industriei al cărui obiect principal de activitate îl are entitatea, forma de organizare ș.a.).

În al patrulea rând, când și cum abordăm extinderea verificărilor. Auditorul financiar nu are încredere în mediul de control intern al entității și își extinde eșantioanele supuse verificării. Aici putem aminti și despre scepticismul profesional, însă nu ar trebui abordată misiunea cu opinia formată deja că totul sau ceva este greșit. Auditorul intern nu abordează apriori extinderea verificărilor, aceasta realizându-se doar în situații clar definite (ex. disfuncții / deficiențe constatate în cadrul verificării eșantioanelor stabilite inițial, indicii temeinice de existență a unei posibile fraude ș.a.).

Următoarea particularitate se referă la „Raportul standard”. În

timp ce auditorul financiar își bazează opinia exprimată pe examinarea situațiilor financiare, informațiile și explicațiile primite de la personalul/funcțiile cheie ale entității economice, auditorul intern își bazează opinia pe riscurile identificate și evaluate și pe arhitectura mediului de control intern în vederea gestionării adecvate a acestora.

O altă particularitate este obiectul final al misiunilor. Auditorul financiar trebuie să exprime o opinie calificată și clară cu privire la situațiile financiare anuale ale clientului; auditorul intern face referire la stadiul actual al mediului de control intern și face recomandări pentru îmbunătățirea acestuia (analiza riscurilor / cerințele managementului și orientarea resurselor auditului către ariile unde sunt riscurile mai mari)

Ultima particularitate pe care o prezint se referă la etapizarea abordării. Pentru auditorul financiar perioada de referință este un an, de regulă. Pentru auditorul intern perioada de referință poate fi mai extinsă.

Unele asemănări între auditul financiar și auditul intern

- Activitatea este reglementată pe plan național de către o organizație profesională de utilitate publică - Camera Auditorilor Financiar din România - persoană juridică autonomă, fără scop lucrativ, care în numele statului organizează, coordonează și autorizează desfășurarea acestei activități;
- Sunt asimilate standardele internaționale emise de către organismele profesionale recunoscute pe plan internațional ca reglementatori ai acestor activități;
- Practicarea acestor activități poate fi desfășurată de către auditori financiar care își mențin și perfecționează pregătirea profesională prin participarea la pregătirea anuală structurată și nestructurată;
- La nivelul entităților economice, coordonarea celor două activități se realizează de către structuri specializate (ex. comitetul de audit),
- Definierea activității și codul de etică aplicabil practicienilor în audit sunt asimilate ca reglementări naționale de la autoritățile internaționale de dezvoltare a celor mai bune practici în domeniu;
- Auditorul financiar și auditorul intern nu au ca principală sarcină identificarea fraudei; însă în ambele situații trebuie să dețină cunoștințele necesare identificării unor posibile suspiciuni sau fraude (red flag);

În concluzie, câteva opinii privind evoluția auditului financiar și a auditului intern.

Am făcut referire în conținutul temei la faptul că, în ultimii ani, criza și în mod deosebit lecțiile învățate în urma acesteia au influențat și vor influența revizuirea standardelor internaționale, a normelor și, în general, a celor mai bune practici ale auditului financiar și auditului intern. Cele referitoare la auditul financiar au fost ceva mai mult mediatizate, sunt cunoscute, diseminate și transpuse în practică, pe măsura apariției și asimilării acestora, cu mai multă ușurință de către membrii Camerei Auditorilor Financiari din România în comparație cu cele referitoare la auditul intern.

Ne vom referi în rândurile următoare la unele așteptări pe care le au acționarii, consiliile de administrație, comitetele și managementul de top din partea auditului intern, ca urmare a traversării de către entități a recente crize internaționale. Aceste informații au fost colectate și interpretate în urma sondajelor efectuate de către IIA Global – organismul profesional internațional de reglementare și de către alte organisme profesionale sau/și entități de reglementare din diverse industrii (ex: sistemul bancar, sistemul asigurărilor, sistemul guvernamental, sistemul serviciilor ș.a.).

Într-o enumerare aleatorie, iată câteva dintre aceste așteptări:

➔ Creșterea numărului de misiuni care vizează domeniul financiar contabil; dacă înainte de criză numărul misiunilor de audit și timpul alocat acestora era de circa 25 – 30% din Planul de audit intern anual, se opinează de către funcțiile intervievate ca

ponderea acestora să fie de circa 50% din Planul de audit intern anual;

- ➔ Conceptul „Toleranță 0” vizează un ansamblu de măsuri prin care gestionarea riscurilor să fie substanțial îmbunătățită / redesenată, iar intervenția în cazul manifestării acestora să fie în timp real;
- ➔ Auditul intern să-și proiecteze și desfășoare activitatea de „consiliere” a managementu-

lui de top și/sau de linie „În timp real”, prin creșterea ponderii acestor tipuri de misiuni în Planul de audit intern anual și;

- ➔ Aprofundarea pregătirii profesionale a auditorilor interni.

Simpla enumerare a acestor „așteptări” ale acționarilor, ale membrilor consiliilor de administrație și ai comitetelor, ale managementului de top și de linie reflectă în opinia mea faptul că aceștia au încredere în activitatea auditului intern și, datorită poziționării și specificului acestei funcții, o doresc mai apropiată și implicată operativ, prin natura activității de consiliere, asupra deciziilor luate. Cu alte cuvinte, și-ar dori un „sfetnic” sau o „opinie independentă” în timp real, care să se „pronunțe”, pe cât posibil, asupra deciziilor pe care le iau aceștia.

Cu toate că unele așteptări nu pot fi agreate în formula solicitată, IIA Global îi informează periodic pe membrii săi cu privire la debaterile privind revizuirea periodică a standardelor internaționale, normelor și ghidurilor de bună practică, pe de o parte, și de necesitatea instruirii și pregătirii profesionale continue a auditorilor interni, pe de altă parte. ■

Bibliografie

Ordonanța Guvernului nr. 119/1999 privind controlul intern și controlul financiar preventiv, publicată în Monitorul Oficial nr. 799 din 12 noiembrie 2003

OUG nr. 75/1999 privind activitatea de audit financiar, republicată în Monitorul Oficial nr. 598 din 22 august 2003

IAASB, *Manual de Reglementări Internaționale de Control al Calității, Audit, Revizuire, Alte Servicii de Asigurare și Servicii Conexe*, vol. I și vol II, tradus și republicat de CAFR, Ediția 2012

The Institute of Internal Auditors, *International Standards for the Professional Practice of Internal Auditing (Standards)*, Revised Standards, 2012, Effective January 1, 2013, accesibil la: <https://na.theiia.org/standards-guidance/mandatory-guidance/Pages/Standards.aspx>

Tranzacțiile cu părți afiliate și implicații în procedurile de audit

Monica Ștefan,
FCCA, Audit Partner

Alexandra Mutulescu,
ACCA, Senior Audit Manager

Soter & Partners

Tranzacțiile cu părți afiliate au fost mereu un subiect sensibil, mai ales din cauza susceptibilității pe care o ridică aceste tranzacții și a valorilor ce se pot practica între părți interesate, comparativ cu alți terți.

În timpul derulării activității curente a oricărei entități care face parte dintr-un Grup, vor exista situații în care să se achiziționeze bunuri, să se vândă către sau să se presteze servicii intra-grup. Este o **decizie economică** de a lua în considerare această opțiune, mai ales dacă politica de Grup o implică. Există chiar situații în care membri ai consiliului de administrație, administratori sau directori pot să beneficieze de bunurile oferite de entitatea pe care o conduc, la aceleași preturi „speciale” ca și angajații.

Deși aparent aceste tranzacții nu ar trebui să ridice probleme sau riscuri financiare întrucât par a fi tranzacții „normale”, cutumiare, totuși în alte circumstanțe ele pot ridica **riscuri semnificative**:

- Poate fi un **risc de fraudă** sau intenția de fraudă în tranzacțiile efectuate – de pildă clasică „transferare de profituri” în alte zone fiscale taxate diferit (acestea putând fi chiar și entități locale, dar cu regim fiscal diferit de cel al entității în cauză).
- Poate exista riscul ca tranzacțiile să fie **efectuate în detrimentul** continuării activității – dacă, de pildă, activitatea entității este direcționată prin diverse tranzacții în favoarea altor părți relaționate și servesc indirect alte interese.
- Pot fi **contabilizate eronat** în contabilitate și să afecteze indicatori de performanță în mod intenționat – de pildă, să se mărească vânzările în mod fictiv și să se aloce bonus lunar, conform procedurilor de lucru interne. După ce bonusul este alocat, vânzările fictive sunt anulate.

Introducere

Fără îndoială, tranzacțiile cu părți afiliate sunt de interes și primul pas semnificativ în audierea lor este **identificarea cât mai corectă și completă**. Una dintre „erorile” frecvente ale conducerii, care afectează în mod direct activitatea auditorilor, este omisiunea listei complete a părților afiliate și mai ales a celor relaționate¹. În practică, motivele omisiunii pot fi complexe, diferă de la caz la caz și uneori sunt chiar extrem de „creative”.

Este important de menționat faptul că **riscul de nedetectare** în cazul tranzacțiilor cu părți afiliate și relaționate este destul de mare și nu trebuie ignorat în etapa de planificare. Dimpotrivă, acest risc trebuie evaluat cu prudență și atenție în colectarea probelor de audit necesare și relevante, pentru minimizarea lui.

Bunăoară, **riscul inerent al activității de audit**, care poate face ca auditorul să nu identifice prin procedurile sale unele erori materiale, chiar dacă a planificat și organizat misiunea în conformitate cu ISA-urile, este amplificat în situația în care, de pildă:

- ➔ Conducerea locală nu știe despre existența părților relaționate și, ca atare, nu le poate comunica cu bună știință. Astfel, va fi chiar imposibil ca auditorul unei entități individuale să poată stabili toate relațiile de „legătură” sau „influență” cu alte entități

locale sau externe, care pot fi relaționate activității în sine, și care contribuie în mod sistematic la „erodarea” performanței curente. Excepție este situația în care relaționarea directă, contractuală, determină suspiciuni majore (*de exemplu, există în analiza tranzacțiilor marje cu deviații semnificative, extindere a termenelor de plată mai mare, dar care nu se practică și pentru alți terți etc.*).

- ➔ Legăturile la nivelul Grupului sau chiar al Conducerii locale sunt atât de complexe încât fac dificilă analiza și înțelegerea auditorului, putând facilita ascunderea unor tranzacții cu bună știință.

Întrucât subiectul auditului părților afiliate este destul de vast și cuprinzător, în articolul prezent am ales să ne referim la un singur aspect și anume problema **prețurilor de transfer**, adică acele **prețuri echitabile la care se derulează tranzacțiile între entitățile care sunt părți ale aceluiași grup (tranzacțiile intra-grup)**. Intenționăm să ne axăm în special pe conceptul nou propus odată cu aderarea României la UE, respectiv cel al **Dosarului Prețurilor de Transfer**.

„Principiul echității” nu este nou, el pornind chiar de la latura socială a oamenilor care inițiază, dezvoltă, efectuează și controlează activitatea entităților din economie. Conceptul de

„echitabilitate” ține de relaționarea noastră zilnică: atunci când două persoane apropiate se întâlnesc au tendința firească de a se îmbrățișa, deși în relațiile cu alte persoane mai puțin apropiate doar întind mana când se salută sau când încheie o afacere.

Rămânem la **„distanța unui braț”**, aceasta fiind și limita spațiului personal acceptat în psihologie ca fiind limita inferioară acceptabilă în comunicarea liberă și deschisă. Orice depășire în defavoarea acestei „limite”, mai ales în situații impuse sau fără compromis reciproc favorabil, poate duce la pierderi pentru una din părți.

Definirea părților afiliate

Părțile afiliate sunt incluse în Ordinul ministrului de finanțelor publice nr. 1802/2014, sub denumirea de **„părți legate”**, care sunt definite în extenso în secțiunea 6.4, art. 474 și 475, aceasta unind atât conceptul de părți afiliate (cele care dețin controlul sau exercită influență semnificativă), cât și de părți relaționate (respectiv cei care au interese comune sau sunt controlate în comun de aceleași persoane etc).

Conceptul de „părți legate” vine să definească și să clarifice natura tranzacțiilor cu aceste părți tocmai pentru a facilita înțelegerea activității, a permite identificarea din punct de vedere economic și de a permite o corelare între aspectele contabile și cele fiscale.

¹ Părți afiliate / relaționate: părțile sunt considerate a fi afiliate/relaționate dacă una din ele are capacitatea de a o controla sau de a o influența semnificativ pe cealaltă în luarea deciziilor financiare și de exploatare. În sensul IAS 24, influența semnificativă poate fi exercitată în mai multe moduri, de obicei prin reprezentarea în consiliul de administrație, dar și prin participarea la procesul de stabilire a politicilor întreprinderii, la tranzacții semnificative între societățile grupului, la schimbul de personal managerial sau prin dependența de informații tehnice. Influența semnificativă poate fi obținută prin deținerea de acțiuni, prin lege sau prin acord între părți. În textul de față am dorit să facem o diferențiere semantică și nu conceptuală între părțile care controlează (afiliate) și cele care influențează, fără a deține control (relaționate) și care sunt mai greu de identificat în cadrul unui audit financiar.

De altfel, preocuparea UE și OECD de a clarifica și de a crea un set de „reguli ale jocului” nu vine din nevoia de controlare a activității economice în sine, aceasta reglându-se în mare măsură prin puterea „mâinii invizibile” din teoria economică smithiană, proprie economiilor capitaliste, ci mai degrabă din cea de colectare cât mai eficientă a taxelor în statele membre. Practic, guvernele statelor puternice (cei din G7, cei din G20) vor să se asigure că profiturile grupurilor sunt impozitate acolo unde au fost obținute și, ca parte a UE, statul român se raliază acestui curent fiscal global.

OECD și „Regulile Jocului”

Organizația de Cooperare și Dezvoltare Economică (OCDE) a emis un set concret de reguli și definiții, inițial în 2003, necesare stabilirii unor „reguli de joc” echitabile între părți afiliate, astfel încât suspiciunea generală economică de „transfer a profitului” să fie minimizată.

Conceptul de „prețuri de transfer” (transfer pricing) se referă la complexul de legi și practici prin care statele se asigură că profitul obținut din transferul intra-grup al bunurilor, serviciilor sau drepturilor de proprietate intelectuală este înregistrat acolo unde este obținut. Acesta este un aspect foarte important în condițiile în care prețurile de transfer pot duce la creșterea profitului în jurisdicțiile cu fiscalitate redusă sau, din contră, pot reduce profitul acolo unde fiscalitatea este mare – așa numitul proces de „erodare a bazei de impozitare și mutare a profiturilor”. Considerând noul val de convergență fiscală la nivel mondial, noile regulamente și ghiduri în

materie, autoritățile naționale au mai multă libertate de a contesta tranzacțiile intra-grup și implicit prețurile de transfer, folosindu-se de schimburile de informații la nivel global.

Semnarea tratatelor de evitare a dublei impunerii cu cât mai multe state, desecretizarea bancară în state recunoscute pentru păstrarea secretului bancar, eliminarea succesivă, dar nu în totalitate, a paradisurilor fiscale, toate aceste măsuri converg către „implementarea transparenței fiscale la nivel global”.

Stabilirea prețurilor de transfer **nu este o știință exactă**, iar

autoritatea fiscală are la dispoziție un spațiu larg de manevră pentru a impune ajustarea prețurilor de transfer și recalcularea taxelor și impozitelor aferente.

Iată de ce entitățile ce fac parte dintr-un Grup trebuie să **demonstreze cu argumente solide** (grupate în dosarul prețurilor de transfer), în mod convingător, că prețurile practicate în tranzacțiile intra-grup respectă principiul valorii de piață și nu sunt folosite pentru **creșterea „artificială” a cheltuielilor**, respectiv pentru **reducerea „artificială” a veniturilor**.

Reglementarea tranzacțiilor cu părți afiliate în România

Prin **Ordinul președintelui ANAF nr. 222/2008** s-a introdus obligația creării unui dosar al prețurilor de transfer (DPT), acest ordin fiind o variantă succintă și mai permisivă a Ghidului OECD, aplicabil în Europa la data respectivă.

Ordinul prevede o structură defalcată pe două capitole importante:

A. Informații despre Grup:

- A. structura organizatorică a grupului, legală și operațională, inclusiv participațiile, istoricul și datele financiare referitoare la aceasta;
- B. descrierea generală a activității grupului, strategia de afaceri, inclusiv schimbările din strategia de afaceri față de anul fiscal precedent;
- C. descrierea și implementarea aplicării metodologiei prețurilor de transfer în cadrul grupului, dacă este cazul;
- D. prezentarea generală a tranzacțiilor între persoane afiliate, din Uniunea Europeană:
 - a. modul de tranzacționare;
 - b. modul de facturare;
 - c. contravaloarea tranzacțiilor;
- E. descrierea generală a funcțiilor și riscurilor asumate de persoanele afiliate, inclusiv schimbările intervenite în acest sens față de anul precedent;
- F. prezentarea deținătorilor de active necorporale din cadrul grupului (patent, nume, know-how etc.) și redevențele plătite sau primite;

- G. prezentarea acordurilor de preț în avans încheiate de către contribuabil sau de către alte societăți din cadrul grupului în legătură cu acesta, cu excepția celor emise de Agenția Națională de Administrare Fiscală.

B. Informații despre Contribuabil:

1. prezentarea detaliată a tranzacțiilor cu persoanele afiliate:
 - a. modul de tranzacționare;
 - b. modul de facturare;
 - c. contravaloarea tranzacțiilor;
2. prezentarea analizei comparative:
 - a. caracteristicile bunurilor sau serviciilor;
 - b. analiza funcțională (funcții, riscuri, mijloace fixe utilizate etc.);
 - c. termenii contractuali;
 - d. circumstanțele economice;
 - e. strategii de afaceri specifice;

- f. informații cu privire la tranzacții comparabile externe sau interne;
3. prezentarea persoanelor afiliate și a sediilor permanente ale acestora implicate în aceste tranzacții sau înțelegeri;
4. descrierea metodei de calcul al prețurilor de transfer și argumentarea criteriilor de selecție a acesteia:
 - a. în cazul în care nu se folosesc metode tradiționale de determinare a prețurilor de transfer se va justifica această opțiune;
 - b. în toate cazurile în care nu se aplică metoda de comparare a prețurilor se va justifica această opțiune;
5. descrierea altor condiții considerate ca fiind relevante pentru contribuabil.

Inițial, legislația românească a impus **obligativitatea întocmirii unui DPT entităților care făceau parte dintr-o organizație multinațională**, însemnând entități cu capital privat și, de regulă, reprezentat prin

persoane juridice externe. Începutul acestui proces a fost „firav”, dar în timp dorința de transparență și nevoia de siguranță în economie a împins spre o schimbare, ajutată de asemenea și de riscul de amendă aferent lipsei de conformitate cu reglementările naționale în vigoare.

Astfel, în **ieulie 2011**, reglementările naționale extind obligativitatea documentării DPT și asupra grupurilor din România.

Având în vedere procesul laborios și conținutul lui, autoritățile fiscale din România încă sunt dispuse, în cazul unui control fiscal, la o extindere de termene de pregătire a DPT-ului de maxim trei luni de la data constatării lipsei, extensibil la șase luni, pentru a-l întocmi.

Conform legii, tranzacția între părțile afiliate trebuie să fie încheiată la preț de piață, altfel spus la prețul la care ar fi fost încheiată o tranzacție similară între părți independente, în condiții economice comparabile. Dacă prețul tranzacției între afiliați nu este în „**intervalul de piață**”, se consideră că profituri-

le obținute de părți în urma tranzacției nu sunt corect reflectate, afectând astfel impozitele și taxele plătite.

În plus, prin HG 529/2007 s-a introdus o „facilitate” către contribuabili - **aprobarea Procedurii de emiterere a soluției fiscale individuale anticipate și a Acordului de preț în avans (APA)**. Acordul de preț în avans determină, în **avans** față de tranzacțiile controlate, un set corespunzător de criterii (de exemplu, metoda, informațiile comparative și ajustările adecvate, principalele prezumții referitoare la evenimente viitoare etc.) în vederea stabilirii prețurilor de transfer la acele tranzacții pentru care este obținut acordul, pentru o perioadă de timp determinată (de regulă cinci ani).

Acordul este opozabil și obligatoriu față de organele fiscale numai dacă termenii și condițiile acestuia au fost respectate de către contribuabil. În caz contrar, acordul își încetează valabilitatea începând cu anul fiscal în care termenii și condițiile acestuia nu au mai fost respectate.

Un acord de preț în avans poate fi unilateral, implicând o singură autoritate fiscală și un singur contribuabil, sau poate fi multilateral, implicând un acord între mai multe autorități fiscale. Atragem atenția că acordul bilateral/multilateral poate fi emis numai pentru tranzacții cu contribuabili care provin din țări cu care România are încheiate convenții pentru evitarea dublei impuneri.

Cum afectează DPT auditul tranzacțiilor cu părți afiliate?

Procedurile de audit privind părțile afiliate intră în sfera ISA 550

- *Părți afiliate* și au la bază identificarea de către auditor a următoarelor aspecte:

- identitatea părților afiliate entității, inclusiv schimbările față de perioada precedentă
- natura relațiilor dintre entitate și aceste părți afiliate; și
- posibilitatea ca entitatea să fi intrat în orice fel de tranzacții cu aceste părți afiliate și, dacă da, tipul și scopul acestor tranzacții.

De fapt, ISA 550 clarifică mai în detaliu cum se vor aplica prevederile ISA 315 - *Identificarea și evaluarea riscurilor de denaturare semnificativă prin înțelegerea entității și a mediului său* și ISA 330 - *Răspunsul auditorului la riscurile evaluate* în cazul tranzacțiilor cu părți relaționate/afiliate. Indubitabil, ISA 550 recomandă aplicarea unei strategii bazate pe **evaluarea riscului**, respectiv pe identificarea și evaluarea riscurilor asociate în special cu raportarea eronată, incompletă sau frauduloasă a tranzacțiilor cu părți relaționate.

Revenind la aspectul particular al prețurilor de transfer, impactul acestora din punct de vedere al auditului se reflectă în **acuratețea și valorificarea** tranzacțiilor efectuate între companiile din grup. De asemenea, există și un **risc fiscal** legat de aceste tipuri de tranzacții, în condițiile în care prețurile de transfer practicate nu respectă principiul „echitabilității” întrucât, în eventualitatea unui control fiscal din partea autorităților, pot fi impuse ajustări în scopul taxării, atât asupra veniturilor, cât și asupra cheltuielilor incluse în calculul acestuia.

De aceea, este esențial ca auditul părților afiliate să înceapă cu câteva proceduri preliminare, ca, de pildă:

1. Discuția cu echipa de audit asupra structurii grupului și pregătirea ex-ante a misiunii prin căutarea de informații despre „grupul” din care entitatea raportoare face parte
2. Discuția cu conducerea entității despre părțile afiliate, atât cele cunoscute și publice, cât și despre cele relaționate, obținerea acestei liste actualizate și includerea ei în Declarația conducerii, conformă cu cerințele ISA 580
3. Discutarea cu conducerea sau cu alte persoane responsabile despre controlul intern în ceea ce privește identificarea tranzacțiilor de acest gen
4. Solicitarea și analizarea în detaliu a proceselor verbale încheiate de către conducerea entității și participanții la aceste întâlniri
5. Solicitarea confirmărilor externe legate de drepturile de reprezentare / semnătura în bancă, în ceea ce privește entitatea.

Desigur, lista procedurilor poate continua, așa cum prevede și ISA 550, însă următorul pas important, conform de altfel și cu prevederile legislative locale, este solicitarea **dosarului prețurilor de transfer al entității**, mai ales dacă face parte dintr-un Grup, național sau internațional, și analizarea premiselor care stau la baza tranzacțiilor cu părți afiliate.

Solicitarea dosarului prețurilor de transfer este o procedură necesară, dar ceea ce face diferența în abordarea auditorului financiar este răspunsul la această solicitare și natura acestei probe de audit.

Există **două** situații de bază: cea în care entitatea **are întocmit** dosarul prețurilor de transfer și

situația în care acesta **nu a fost întocmit**.

A. În situația în care entitatea **nu are întocmit dosarul prețurilor de transfer**, auditorul va atrage atenția conducerii entității asupra riscului de neconformitate cu legislația în vigoare și implicit asupra riscului de amendă pentru neprezentarea acestui dosar în caz de control.

Dacă până la data emiterii raportului de audit conducerea entității nu întocmește dosarul prețurilor de transfer, auditorul va analiza ce consecințe va avea acest fapt asupra opiniei sale, bazându-se pe raționamentul profesional și pe analiza fiecărei situații în parte.

Astfel:

→ În condițiile în care tranzacțiile intra-grup sunt **nesemnificative**, iar auditorul estimează că cuantificarea potențialelor riscuri fiscale asociate lipsei dosarului prețurilor de transfer, inclusiv amenda, este **imaterială** pentru situațiile financiare, raportul auditorului va conține un **paragraf de observații** în care să se menționeze nerespectarea legislației privind prețurile de transfer și riscurile asociate, împreună cu mențiunea că acestea sunt nesemnificative.

→ În condițiile în care tranzacțiile intra-grup **sunt semnificative** pentru situațiile financiare, auditorul va exprima **o opinie modificată**, care va conține o rezervă cu privire la **acuratețea și valorificarea** tranzacțiilor intra-grup, precum și la nerespectarea legislației privind prețurile de transfer și riscurile asociate.

Studiu de caz - A

Auditorul este angajat să efectueze o revizuire limitată a pachetului de raportare externă cu scop special, de la 31.12.2014, potrivit Regulilor de Grup conforme cu IFRS și Instrucțiunile de raportare aplicabile la nivel de Grup, cu scopul consolidării externe. Aceste situații nu reflectă poziția financiară statutară. Misiunea este monitorizată de către auditorul de Grup din Viena, Austria, prin Instrucțiunile de Audit emise de acesta.

În ceea ce privește **tranzacțiile cu părți afiliate semnificative**, se constată următoarea speță: entitatea locală este o firmă de consultanță și servicii care folosește în mod extensiv costuri de comunicație ca resursă importantă după resursa umană în proiect. Politica de Grup este „cumularea tuturor acestor costuri la nivel de Grup și realocarea lor în funcție de o cheie de repartizare determinată de cifra de afaceri locală”. Astfel, costurile de comunicație realizate local într-o perioadă sunt refacturate la nivel de cost către Grup și apoi realocate de la Grup, printr-o factură de servicii, care nu arată alte detalii de defalcare a sumei respective. Auditorul constată faptul că valoarea refacturată este cu 12% mai mare decât cea realizată la nivel local și facturată de furnizorul de telecomunicații, astfel că nu se poate susține pe deplin necesitatea economică a acestor costuri adiționale pentru realizarea veniturilor locale din perioada analizată. Menționăm că aceste costuri sunt recunoscute și în contabilitatea statutară, care este baza pentru pachetul de raportare cu scop special.

Ca atare, auditorul a ridicat acest aspect ca o observație către cei

însărcinați cu guvernanta și mai ales către auditorul de Grup. Răspunsul conducerii locale a fost acela că se respectă procedura de Grup și de alocare și, ca atare, sunt pregătiți în cazul unui control cu demonstrarea procedurii. În consecință, nu sunt de acord cu obiecțiunea auditorului legată de realitatea și necesitatea acestei cheltuieli suplimentare.

În plus, auditorul de Grup a decis să anunțe faptul că tranzacțiile între părți se vor anula oricum la nivel de grup, prin consolidare, și ca atare această refacturare nu are impact în situațiile finale consolidate, contul cumulat de profit și pierdere luând în considerare costurile totale reale.

În concluzie, auditorul a decis menționarea unui paragraf explicativ în raportul de revizuire limitată prin care să se atragă atenția asupra faptului că rezultatul financiar al entității raportoare individuale este subevaluat din cauza acestor tranzacții cu părți afiliate, fără ca el să impaceteze consolidarea propriu-zisă.

B. În situația în care entitatea **are întocmit dosarul prețurilor de transfer**, auditorul îl va solicita spre analiză și mai ales spre evaluarea prezumțiilor care stau la baza tranzacțiilor cu părți afiliate.

În condițiile în care entitatea **are întocmit dosarul prețurilor de transfer și îl furnizează auditorului**, sunt posibile două cazuri referitoare la acesta:

- ➔ dosarul poate fi întocmit **intern** de către personalul entității; sau
- ➔ dosarul poate fi întocmit de către un **expert extern** entității.

Conform ISA 500 - *Probe de audit*, **credibilitatea** probelor de audit este mai mare atunci când acestea sunt obținute din

surse independente din afara entității, dar în ambele situații se impune o verificare de către auditor a rezonabilității documentației prezentate de entitate.

În practică se întâlnește însă aceeași situația în care conducerea entității declară faptul că dosarul prețurilor de transfer **este întocmit la nivel de Grup, de regulă în altă țară și în altă limbă decât limba română.**

Ca atare, se află în posesia entității-mamă (pentru entități multinaționale), este furnizat auditorului de Grup, dar nu și auditorului local din cauza restricțiilor de timp și a traducerii, care ar dura mai mult decât termenul-limită pentru audit.

În opinia noastră, această situație reprezintă **o limitare de scop** și va avea ca rezultat, în opinia de audit, fie o **rezervă** - în situația în care tranzacțiile intra-grup sunt **semnificative**, fie un **paragraf explicativ** - dacă **nu sunt semnificative**.

Studiu de caz - B

O entitate membră a unui Grup internațional furnizor de servicii medicale, efectuează servicii locale de analiză de piață și studii clinice pe pacienți. Costurile pentru realizarea acestor studii sunt cumulate la nivel local și apoi refacturate la nivel de Grup, utilizându-se o marjă lunară de 5%, pentru ca apoi, la finele anului, după auditare, să se stabilească o corecție de venit necesară până la nivelul marjei acceptate ca „interval de piață” peste costurile realizate. Acest interval suferea modificări în fiecare an. Consultantul extern selectat de companie să efectueze acest serviciu ne-a declarat pe e-mail faptul că intervalul de piață acceptabil este între 4 și 12%, iar entitatea are un procent de marjă de 7%, încă-

drându-se în acest interval și deci nefiind necesare alte corecții.

Observația noastră a fost aceea că în costurile lunare entitatea înregistra și provizioane de cost care intrau în valoarea cheltuielilor operaționale refacturate, majorând astfel veniturile lunare până la momentul realizării efective a acestor cheltuieli. Această politică era foarte riscantă, în special la momentul de separare a exercițiilor, când se făceau ajustări de închidere de an și toate estimările de provizioane riscu să supraevalueze costurile operaționale ale perioadei.

La momentul auditului, noi nu am primit Dosarul prețurilor de transfer, el fiind în proces de aprobare de la Ministerul Finanțelor Publice, dar am primit e-mailul informal de la consultantul extern, precum și preluarea acestei informații în Declarația conducerii, care ne confirmă extrasul din DPT-ul entității. În plus, la data auditului și din experiența anterioară, nu am observat să existe diferențe semnificative între sumele provizionate și cele efectiv realizate, astfel că nici corecția de marjă nu era semnificativă.

Ca atare, în această situație, am acceptat faptul că veniturile societății sunt prezentate corect și am menționat într-un paragraf explicativ situația în sine.

C. Un aspect important de menționat este dacă entitatea **a obținut pentru dosarul prețurilor de transfer aprobarea Ministerului Finanțelor Publice** - ceea ce ar reprezenta o reducere a riscurilor fiscale asociate - sau dacă are obținut un **acord de preț în avans (APA)**.

APA are avantajul semnificativ de a fi recunoscut, de a fi opozabil

autorităților fiscale în caz de control și mai sigur decât un dosar al prețurilor de transfer, care se poate interpreta sau contesta de către autorități. Dezavantajul este că APA presupune obținerea unui „acord fiscal anticipat”, respectiv înainte de efectuarea tranzacției propriu-zise, și acest demers poate să dureze până la aprobare. Efectuarea unei tranzacții neacoperite de un astfel de document invalidează tranzacția și lasă loc interpretărilor din partea autorităților fiscale în acest sens.

Studiu de caz - C

O entitate cu capital 100% privat străin, funcționând pe piața de retail din România, are deschise aproximativ cincizeci de magazine locale și desface marfa cumpărată exclusiv din cadrul Grupului, acestea fiind în cadru UE și nedeținând taxe vamale. În primul nostru an de audit am constatat că la finele anului entitatea a primit de la Grup o factură de „corecție a valorii de achiziție a mărfii, calculată ca procent din EBIT”. Factura inițială a avut o valoare de aproximativ 3.500.000 lei. În lipsa unui document justificativ de calcul și a unei proceduri de Grup aprobate/diseminate procedural la nivelul entității, noi am calificat opinia de audit, atât pe statutar, cât și pe pachetul extern de raportare întocmit în scopul special al consolidării. În timpul misiunii, entitatea a decis aplicarea pentru APA local pe acest tip de tranzacții cu entitatea-mamă.

În anul următor, entitatea a obținut APA, astfel că la finele anului a primit factura de corecție de marjă, în sumă de 15.000.000 lei. Valoarea respectă modalitatea de calcul prezentată în APA și se poate verifica ușor cu valorile din pachetul de raportare, astfel

că s-a decis eliminarea oricăror comentarii în acest sens din opinia de audit pentru factura anului curent. Cu toate acestea suntem de părere că rămâne încă deschis riscul fiscal aferent facturii din anul anterior, cea care nu este acoperită de către APA și pentru care nu s-a înregistrat nici un astfel de provizion. Valoarea impozitului, în cazul în care cheltuiala anului anterior este nedeductibilă, este imaterială pentru scopul raportării externe sau statutare.

Concluzii

Ca o remarcă personală generală, existența unui dosar al prețurilor de transfer nu determină implicit faptul că tranzacțiile pe care se bazează acest dosar sunt corect evaluate și sunt în totalitate necesare activității locale în sine, ca natură și/sau valoare. Prezența DPT nu le face „legale, deductibile, corecte” și nu exclude posibilitatea ca autoritatea fiscală să aibă o altă interpretare.

Mai mult, chiar noi, auditorii financiari externi, puși în fața

unui astfel de document, trebuie să stabilim dacă este relevantă și adecvată ca probă de audit și ca atare trebuie să analizăm ipotezele conducerii, principiile care stau la baza tranzacțiilor, identificarea tranzacțiilor și reconcilierea lor, ca natură, cu cele observate în timpul auditului etc. Cu alte cuvinte trebuie să privim sceptic acest document, prin prisma raționamentului profesional implicat.

Ca și decizia de contractare a auditului financiar extern, forțată de legislația în vigoare și nu asimilată natural de către entități ca o necesitate economică, decizia de a stabili un „set de reguli transparent” pentru Grup este, deocamdată, în opinia noastră, încă în faza de acceptare și adaptare la piață. Mulți contribuabili se sperie de valoarea exorbitantă a acestui serviciu pe piață, de ceea ce trebuie să conțină dosarul, de posibilitatea de a „vinde” secretul activității prin declararea acestor reguli către o autoritate fiscală aflată în control care nu semnează un acord de confidențialitate înainte de primirea acestor informații etc.

Bibliografie

- ANAF, *Ordinul președintelui ANAF nr. 222/2008 privind conținutul dosarului prețurilor de transfer*, publicat în Monitorul Oficial, Partea I nr. 129 din 19/02/2008
- Guvernul României, *HG 529/2007 pentru aprobarea procedurii de emitere a soluției fiscale individuale anticipate și a acordului de preț în avans*, publicat în Monitorul Oficial nr. 395 din 12.6.2007
- IAASB, *Manual de Reglementări Internaționale de Control al Calității, Audit, Revizuire, Alte Servicii de Asigurare și Servicii Conexe*, tradus și republicat de Camera Auditorilor Financiari din Romania, 2013
- MFP, *Ordinul ministrului finanțelor publice nr. 1802/2014 pentru aprobarea Reglementărilor contabile privind situațiile financiare anuale individuale și situațiile financiare anuale consolidate*, publicat în Monitorul Oficial Nr. 963 din 30 decembrie 2014
- OECD, *Transfer Pricing Guidelines for Multinational Enterprises and Tax Administrations*, 2010
- www.transferpricing.ro

Asigurare prin testarea controalelor. Exemplificări din ciclul de venituri

Silviu Manolescu,
auditor financiar,
Managing Partner BDO

Elaborarea, implementarea și menținerea unui sistem de control intern capabil să ofere o asigurare rezonabilă privind credibilitatea raportării financiare constituie o preocupare fundamentală a persoanelor însărcinate cu governanța și a conducerii oricărei entități. Necesitatea atingerii acestui obiectiv rezidă în atenuarea riscului denaturării informațiilor prezentate în raportările financiare în general, respectiv a situațiilor financiare, în particular.

În acest context, testarea controalelor pe care entitatea le operează în perioada auditată apare ca un element natural a fi luat în considerare în formularea strategiei de audit, respectiv a planului de audit.

Când se apelează la testarea controalelor ?

Există două situații pentru care ISA[1] prevede obligația auditorului de a apela la teste ale controalelor și anume: cea în care auditorul „intenționează să se bazeze pe eficacitatea operațională a controalelor în determinarea naturii, plasării în timp și amplitudinii procedurilor de fond” [330.8a], respectiv cea în care „procedurile de fond nu pot asigura suficiente probe de audit adecvate la nivelul afirmațiilor” [330.8b]. Prima apare ca o consecință logică a evaluării sistemului de control intern drept eficace, evaluare ce a avut loc în etapa de planificare a auditului în baza înțelegerii entității și a mediului în care aceasta operează. A doua se întâlnește de obicei în mediile cu grad înalt de automatizare, în

care utilizarea pistelor de audit clasice pentru obținerea probelor de audit prin proceduri de fond sunt reduse. Chiar și în aceste situații, standardul [330.18] interzice auditorului adoptarea unei strategii bazată exclusiv pe testarea controalelor, ceea ce face ca procedurile de fond să nu poată lipsi din strategia de audit referitoare la nici una dintre clasele de tranzacții, sold sau prezentare semnificativă.

Severitatea acestei restricții este o reflectare a atributelor oricărui sistem de control intern, așa cum sunt evidențiate și în semnificația adoptată de ISA[315.4c]:

„Controlul intern - Procesul conceput, implementat și menținut de către persoanele însărcinate cu governanță, conducerea și alte categorii de personal cu scopul de a furniza o asigurare rezonabilă

privind îndeplinirea obiectivelor unei entități cu privire la credibilitatea raportării financiare, eficiența și eficacitatea operațiilor și conformitatea cu legile și reglementările aplicabile”.

Procesul fiind conceput și operat de om este expus erorii umane, respectiv fraudei. În plus, prin modul de definire se acceptă că acesta nu poate furniza decât o asigurare rezonabilă privitoare la îndeplinirea obiectivelor unei entități, implicit a celor privind credibilitatea raportării financiare. Semnificația adoptată de ISA este aliniată definițiilor adoptate de COSO[2], respectiv IFAC[3].

Eroarea umană se poate manifesta atât în etapa de concepere a sistemului de control intern, prin evaluarea neadecvată sau insuficientă a riscurilor sau a activităților de control capabile să atenu-

ze un anumit risc, cât și în etapele ulterioare, ce impun modificări ale modelului inițial. De exemplu, în ciclul de venituri, schimbarea rapidă în natura și/sau volumul vânzărilor poate transforma un sistem eficace de control intern într-unul nepotrivit pentru noile realități ale tranzacțiilor. Nu sunt de neglijat nici devierile ce se pot manifesta în atingerea eficacității sistemului de control intern, fie datorate soluțiilor alese pentru implementare, fie ca urmare a unei instruirii insuficiente a personalului care îl operează.

Atunci când devierile de la eficacitatea așteptată în operarea sistemului de control apar în contextul complicității mai multor persoane în vederea împiedicării controlului sau eludării controlului de către o persoană ce are posibilitatea de a face acest lucru, se intră în zona fraudei. În cadrul

ciclului de venituri, situații ce se înscriu în această categorie pot fi alterarea termenilor comerciali ca urmare a unor înțelegeri în afara cadrului contractual între directorul de vânzări al entității și reprezentantul clientului sau dezactivarea controlului privind condițiile de credit acordate unui client.

Proces. Control. Control relevant

Noțiunea de control relevant se întâlnește în relație cu responsabilitatea auditorului privind înțelegerea „controlului intern relevant pentru audit” [315.12], definirea situațiilor în care un control este considerat relevant făcând apel la raționamentul profesional.

În practică, stabilirea relevanței unui control este esențială în pla-

nificarea și executarea unor proceduri de audit eficace. Sunt situații în care diferențierea între un proces din cadrul entității și o activitate de control nu este o decizie simplă.

Criteriile ce pot ajuta în practică la a distinge între o activitate de control și un proces fac apel la capacitatea celei dintâi de „a preveni sau a detecta și corecta” manifestarea unui risc. În plus, dacă riscul pe care îl adresează este o denaturare la nivelul afirmațiilor, risc căruia auditorul îi acordă relevanța cuvenită, se poate concluziona că a fost identificat un control relevant. Mulțimea controalelor relevante reprezintă „bazinul” din care auditorul selectează pe baza raționamentului profesional acele controale adecvate pentru conceperea testelor de aplicat controalelor.

Un exemplu

Existența unei liste de prețuri/tarife și a unei politici de reduceri comerciale actualizate și autorizate de către conducere reprezintă o componentă a bunei practici adoptate de o entitate cu referire la ciclul de vânzări. Are însă această activitate atributele necesare pentru a se califica drept control? Simpla existență, chiar și a unor documente actualizate și autorizate, nu are nici capacitatea de a preveni, nici de a detecta și corecta probabilitatea și/sau impactul manifestării unor riscuri potențiale. Pentru a transforma acest proces într-o activitate cu valențe de control este necesar ca termenii stipulați de respectivele documente să fie respectați la fiecare tranzacție, pe parcursul întregului interval. Astfel, de la momentul inițierii (contract, comandă), pe tot par-

cursul desfășurării procesului de vânzare (livrare, facturare), inclusiv la momentul înregistrării pe baza documentelor justificative, respectiv al raportării, tranzacția trebuie să se desfășoare cu respectarea și consemnarea corectă a termenilor autorizați prin cele două documente. Dintre activitățile de control specifice, capabile să ofere asigurarea rezonabilă că procesul se desfășoară în concordanță cu termenii stabiliți prin lista de prețuri/politica de reduceri comerciale și că înregistrarea/raportarea nu prezintă denaturări semnificative pot fi menționate:

- ➔ Verificarea de către minimum două persoane a conformității termenilor comerciali stabiliți prin politica entității cu clauzele contractuale
- ➔ Autorizarea livrării (pe baza comenzii/contractului) atât de către departamentul vânzări, cât și de către departamentul credit
- ➔ Reconcilierea comenzii cu documentele de livrare la emiterea facturii
- ➔ Reconciliere Comandă - Document de livrare - Factură la înregistrarea în contabilitate
- ➔ Revizuirea periodică a vechimii creanțelor
- ➔ Autorizarea înregistrării tranzacțiilor atipice

Modalitatea în care entitatea decide să implementeze aceste controale se află la latitudinea conducerii. Spectrul soluțiilor posibile are la un capăt controale manuale, iar, la celălalt, controale complet automatizate. Este de remarcat că nu orice control manual este neperformant, cum nu orice control automatizat este superior unuia manual. Decizia

privind adecvarea tipului de control depinde de natura, frecvența și complexitatea tranzacțiilor și a riscurilor pe care controalele respective le adresează. Pentru operațiuni curente, controalele cu grad avansat de automatizare sunt mai adecvate decât cele manuale. Pentru tranzacții atipice, controlul manual e posibil să fie mai adecvat decât cel automatizat.

Cu referire la activitățile de control menționate mai sus, controlul asupra integrității informațiilor conținute de comandă - document de livrare - factură (reconcilierea la înregistrarea în contabilitate) este un candidat potrivit pentru a fi automatizat, în timp ce revizuirea periodică a vechimii creanțelor se pretează unei soluții manuale, asistate de calculator prin punerea la dispoziție a datelor de analizat sub forma unor rapoarte complete și actualizate.

În acest context, în care controalele relevante sunt implementate în etapele de procesare și de raportare, autorizarea listei de prețuri/politicii de reduceri comerciale, pe care într-o primă etapă am considerat-o ca neavând atributele unui control, dobândește valențe noi, devenind un control indirect.

Testarea controlului indirect poate oferi asigurarea necesară cu privire la faptul că sistemul de control direct se desfășoară într-un cadru de referință adecvat.

Odată identificate controalele relevante, pot fi elaborate teste ale controalelor, teste prin care auditorul își propune „să evalueze eficacitatea operațională a controalelor de a preveni sau detecta și corecta denaturările semnificative la nivelul afirmațiilor” [330.4b]

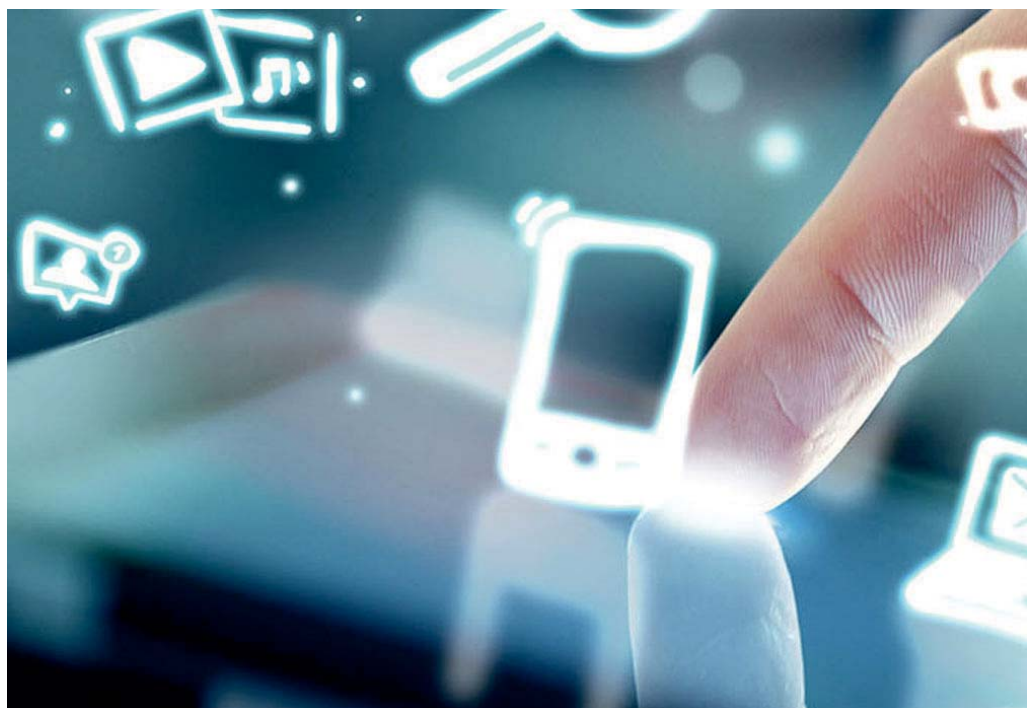
Natură. Amploare. Plasare în timp

Atributele specifice ale testelor de control aduc particularități în exersarea raționamentului profesional atunci când se stabilesc, natura, amploarea și plasarea în timp a acestor proceduri de audit.

Privitor la natură, tehnica interviului personalului relevant, deși esențială în înțelegerea sistemului de control intern, nu este suficientă. Ea trebuie însoțită de proceduri complementare, cum ar fi observarea controalelor în acțiune, inspectarea documentației, urmărirea tranzacțiilor prin sistemul informațional sau ree-execuție prin simularea unor tranzacții incorecte pentru a verifica eficacitatea controlului în prevenirea sau detectarea și corectarea acestora.

Amploarea testelor este influențată semnificativ de tipul controlului. În cazul unui control manual, eșantionarea oferă volumul de testat din cadrul populației respective. În cazul unui control automatizat, în condițiile în care obținem o asigurare prealabilă privind integritatea mediului IT și eficacitatea controalelor generale IT în care controlul respectiv a operat, este suficient să fie testată o singură dată eficacitatea controlului respectiv. De asemenea, un control automatizat care, de regulă, nu oferă piste de audit (audit trails) clasice poate fi testat apelând la tehnici CAAT sau prin examinarea unor rapoarte de excepție generate de sistemul informatic.

Referitor la plasarea în timp, există condiții în care auditorul poate decide asupra relevanței probelor din auditurile anterioare și în acest fel poate eficientiza volumul resurselor necesare obținerii asigurării în perioada curentă. Standardul permite

auditarea unui control o dată la 3 ani. Condițiile necesare pentru a susține o astfel de decizie fac referire la nemodificarea controlului de la ultima testare, la riscul pe care îl adresează și la faptul că, anual, pot fi efectuate teste ale unei părți a controalelor. De menționat că standardul impune ca, în cazul controalelor aferente unui risc semnificativ pe care auditorul a decis să se bazeze, să se efectueze teste în perioada curentă.

Odată decisă testarea unui control în perioada curentă, auditorul poate opta pentru testarea perioadei interimare. Referitor la natura și amploarea probelor de audit suplimentare aferente perioadei rămase, pe baza schimbărilor semnificative ale controalelor din perioada ulterioară perioadei testate, se poate opta fie pentru extinderea testelor, fie pentru testarea monitorizării controalelor de către entitate.

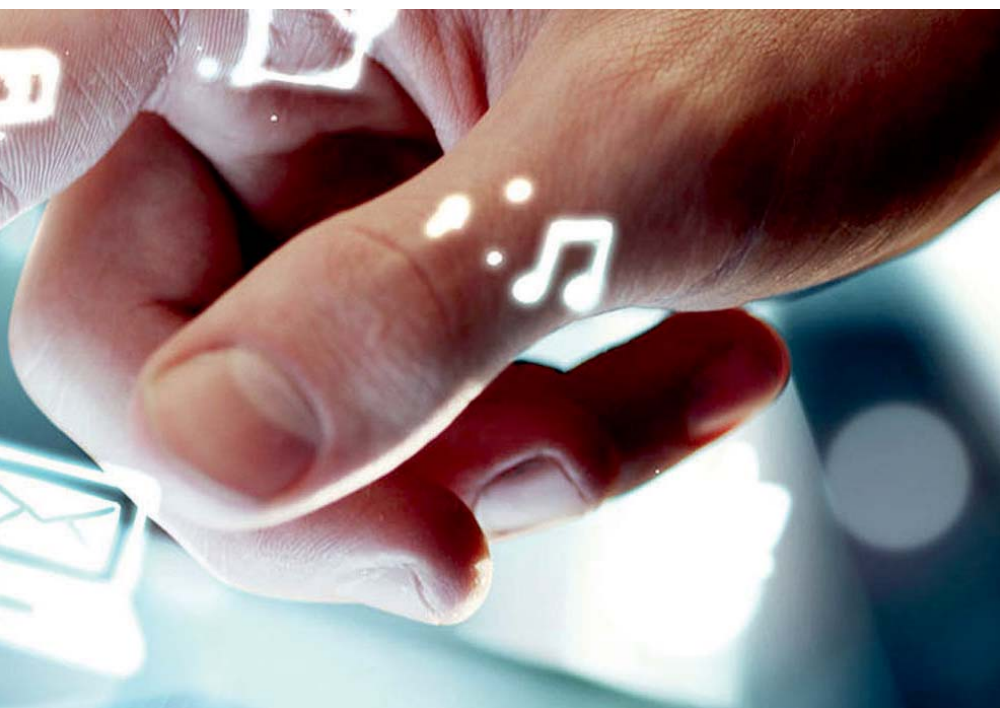
Evaluarea rezultatelor

Evaluarea rezultatelor testelor de control este etapa în care audito-

rul decide asupra gradului de asigurare obținut. Prin însuși obiectivul pe care auditorul îl are atunci când apelează la testarea controalelor și anume "evaluarea eficacității operaționale", standardul acceptă faptul că pot exista deviații în modul de operare. Nu orice deviație însă reprezintă o eroare sau conduce la concluzia că testul a eșuat.

În practică se întâlnesc situații în care documentul asupra căruia controlul ar fi trebuit să opereze este un document anulat sau cu valoare nulă și din acest motiv controlul nu a avut obiect. De exemplu, dacă în eșantionul testat apare o factură întocmită eronat și/sau anulată, auditorul investighează condițiile în care acest eveniment a avut loc și, în funcție de circumstanțe, decide fie înlocuirea elementului respectiv - fără a considera această situație drept o deviere de la modul în care controlul este de așteptat să opereze, fie îl consideră o eroare în modul în care controlul a operat.

De asemenea, pot fi întâlnite situații în care în eșantion apare

- Utilizarea unor documente comune în efectuarea testelor de control și a testelor de detaliu oferă oportunitatea de a efectua cele două tipuri de teste în paralel pe același eșantion (teste cu scop dual) [330.A23]
- Consistența inerentă a sistemelor IT alături de posibilitatea testării controalelor utilizând tehnici asistate de calculator (CAAT) prin minimizarea numărului testelor și/sau prin reducerea timpului necesar

O concluzie

În încheiere, se cuvine adusă în atenție mențiunea explicită a ISA [300.4] privitoare la obiectivul auditorului „de a planifica auditul astfel încât acesta să se desfășoare într-o manieră eficace”. Căile de transpunere a acestui obiectiv în practică sunt multiple, standardul fiind suficient de generos în a apela la raționamentul profesional al auditorului în multe dintre situațiile în care sunt necesare decizii în cursul misiunii de audit. În acest context, elaborarea unei strategii de audit combinate atunci când mediul de control al entității auditate o permite, în care testarea controalelor să își aducă contribuția justă la obținerea asigurării, este calea de urmat în atingerea acestui obiectiv.

o situație atipică sau nereprezentativă pentru populația testată. De exemplu, o notă de credit într-o populație de facturi de vânzare. Investigația auditorului poate conduce la concluzia că testarea controalelor aferente subpopulației notelor de credit trebuie să ia în considerare alte controale relevante și poate decide înlocuirea selecției inițiale.

În funcție de numărul de erori și de relația în care acestea se află cu intervalul de acceptabilitate, se concluzionează asupra gradului de asigurare obținut în urma efectuării testului.

În cazul în care testul eșuează, gradul de asigurare obținut este nul, ceea ce atrage obligația auditorului de a planifica teste alternative (de regulă, proceduri de fond) pentru a obține asigurarea necesară la nivelul afirmației respective. De asemenea, trebuie considerată responsabilitatea privind comunicarea „deficiențelor semnificative” [265.9], respectiv a altor „deficiențe ... suficient de importante” [265.10].

Eficacitate prin teste de control

Dintre particularitățile testelor de control care conferă potențial în atingerea eficacității în desfășurarea auditului, se pot menționa:

- Tehnicile similare de evaluare a modului de elaborare și a eficacității operaționale creează posibilitatea de a desfășura testele controalelor concomitent cu evaluarea elaborării [330.A21]
- Înțelegerea controlului intern relevant poate furniza încă din această etapă probe de audit necesare în testele de control [330.A22]

Bibliografie

- [1] IAASB, *Manualul de Reglementări Internaționale de Control al Calității, Audit, Revizuire, Alte Servicii de Asigurare și Servicii Conexe*, Ediția 2012, tradus și republicat de CAFR.
- [2] Committee of Sponsoring Organizations of the Treadway Commission, AICPA, *Internal Control - Integrated Framework*, May 2013
- [3] IFAC, *Evaluating and Improving Internal Control in Organizations*, June 2012.

Considerații privind relația dintre auditul intern și auditul sistemelor informatice

Diana Vasilescu,
auditor financiar

Necesitatea abordării relației între auditul intern și auditul sistemelor informatice a apărut în contextul armonizării reglementărilor interne cu cerințele impuse de Uniunea Europeană și ale creșterii exigențelor privind cunoștințele, abilitățile și competențele pe care auditorii interni trebuie să le dețină în domeniul tehnologiei informației, atunci când auditează modelele interne elaborate cu ajutorul sistemelor informatice și calitatea datelor utilizate, precum și atunci când implementează sisteme informatice.

Modul de reglementare a auditului intern și a auditului sistemelor informatice în România

Activitatea de audit intern desfășurată în sectorul privat din România de către auditorii interni, persoane fizice și juridice este organizată potrivit reglementărilor emise de Camera Auditorilor Financieri din România.

Auditorii interni, persoane fizice și juridice, în misiunile de audit intern pe care le desfășoară aplică prevederile Hotărârii CAFR nr.73/2014 de completare și modificare a Hotărârii CAFR nr. 48/2014 pentru adoptarea integrală a Normelor obligatorii din Cadrul Internațional de Practici Profesionale (IPPF), emise de Institutul Auditorilor Interni (IIA Global), ediția 2013, completate cu cele din Ghidul de implementare a Standardelor internaționa-

le de audit intern, aprobat prin Hotărârea CAFR nr. 56/2015.

Definiția auditului intern dată de IIA Global care face parte integrantă din Normele obligatorii din Cadrul de Practici Profesionale (IPPF), emise de Institutul Auditorilor Interni (IIA Global), ediția 2013 și adoptate de Camera Auditorilor Financieri din România, este următoarea:

Auditul intern este o activitate independentă de asigurare obiectivă și de consiliere, destinată să adauge valoare și să îmbunătățească operațiunile unei organizații. Ajută o organizație în îndeplinirea obiectivelor sale printr-o abordare sistematică și metodică care evaluează și îmbunătățește eficacitatea proceselor de management al riscului, control și guvernanta.

Prin prisma definiției dată auditului intern de către IIA Global, se înțelege că auditorii interni în cadrul misiunilor de audit intern desfășurate vor evalua și îmbunătăți eficacitatea proceselor de management al riscului, control și guvernanta și, corelat cu prevederile Standardului de audit intern 2110.A2, aceștia vor trebui „să evalueze dacă **guvernanta tehnologiei informației** din cadrul organizației sprijină strategiile și obiectivele organizației respective”.

Conform definițiilor din Standardele internaționale pentru practica profesională a auditului intern:

Tehnologia informației (IT) sau tehnologia informației și a comunicațiilor reprezintă tehnologia necesară pentru prelucrarea (procurarea, procesarea, stocarea, convertirea și transmiterea) informației, în particular prin folosirea calcula-

toarelor electronice și a programelor corespunzătoare.

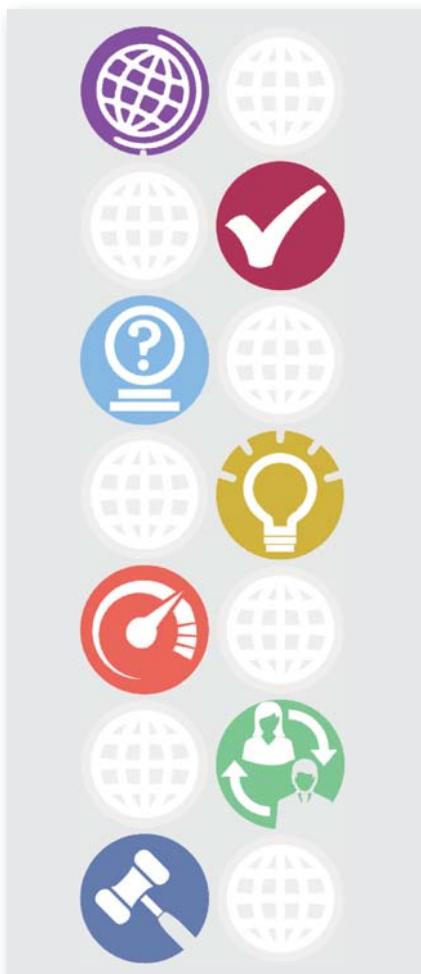
Guvernanța tehnologiei informației se referă la conducere, structuri organizaționale și procese care asigură că tehnologia informației la nivelul entității sprijină strategiile și obiectivele organizației, pe care auditorul intern trebuie să le evalueze în cadrul misiunilor de audit intern.

O primă concluzie care se poate reține este aceea că auditorii interni în cadrul misiunilor de audit intern trebuie să evalueze și guvernanța tehnologiei informației.

Definiția auditului sistemului informatic existentă în reglementările din România este preluată și tradusă din reglementările ISACA (Asociația de Audit și Control al Sistemelor Informatic), pe care o regăsim și în Norma nr.6/2015 pentru gestionarea riscurilor operaționale generate de sistemele informatice utilizate de entități reglementate, autorizate/avizate și/sau supravegheate de Autoritatea de Supraveghere Financiară.

Auditul sistemului informatic (audit IT) reprezintă activitatea de colectare și evaluare a unor probe pentru a determina dacă sistemul informatic respectă parametrii de performanță și de lucru conform cerințelor de proiectare, asigură funcționalități necesare cerințelor de afaceri și respectarea legislației în domeniu, este securizat, menține integritatea datelor prelucrate și stocate, permite atingerea obiectivelor strategice ale entității și utilizarea eficientă a resurselor informaționale.

În România, auditorii interni din

domeniului precum cel bancar și cel de asigurări trebuie să efectueze misiuni de audit privind sistemele informatice în vederea conformării cu reglementările specifice, precum: Regulamentul Băncii Naționale din România nr. 5/2013 privind cerințe prudențiale pentru instituțiile de credit, Norma nr. 6/2015 pentru gestionarea riscurilor operaționale generate de sistemele informatice utilizate de entități reglementate, autorizate/avizate și/sau supravegheate de Autoritatea de Supraveghere Financiară etc.

Evoluția auditului intern în contextul dezvoltării tehnologiei informației

La nivel global tehnologia informației s-a dezvoltat continuu, în

cele mai multe cazuri ca urmare a schimbării modelelor de business în cadrul companiilor, iar aceste modele au vizat creșterea productivității sau crearea unor noi segmente de business.

Într-un mediu de afaceri riscant și complex, în contextul armonizării reglementărilor interne cu cerințele de reglementare impuse de Uniunea Europeană, în domenii precum cel bancar, de asigurări etc. au apărut cerințe noi privind conformarea cu standardele informatice general acceptabile, respectiv în situația în care instituția implementează sisteme informatice auditorul intern trebuie să cunoască și să aplice corect standardele informatice în cadrul misiunilor de audit intern pe care le desfășoară. (Regulamentul Băncii Naționale a României nr. 5/2013 privind cerințe prudențiale pentru instituțiile de credit).

În publicația CBOK/2015, Michael P. Cangemi, autorul articolului *Staying a Step Ahead*, prezintă evoluția ascendentă în ultimul deceniu a utilizării instrumentelor tehnologiei IT în cadrul profesiei de auditor intern, iar trendul este în creștere continuă și accelerată. Astfel, studiul comparativ pe 10 ani a arătat o creștere de 14% a utilizării aplicațiilor software sau a instrumentelor data mining de către auditorii interni, 53% în 2015 față de 39% în 2006.

Însă, tot studiul comparativ arată, pe lângă alte creșteri ale celorlalte instrumente IT utilizate de auditorii interni, o descreștere cu 4% a utilizării tehnicilor de audit asistate de calculator (CAAT), iar aceasta s-ar explica prin schimbarea scopului utilizării tehnicilor de audit asistate de calculator (CAAT) în ultimii 10 ani.

Creșterea abilităților auditorilor interni în domeniul tehnologiei informației - o necesitate?

În cadrul profesiei de auditor intern asistăm la o creștere a exigențelor privind cunoștințele, abilitățile și competențele pe care auditorii interni trebuie să le dețină în domeniul tehnologiei informației, pentru a-și putea exprima o opinie în urma examinării modelelor interne elaborate cu ajutorul sistemelor informatice și a calității datelor utilizate, în urma auditării sistemelor informatice, fie că sunt sisteme electronice de plăți sau implementări de noi aplicații informatice.

Menționăm în acest sens, că băncile din România care doresc implementarea instrumentelor electronice de plată la distanță, precum internet banking sau home banking, sunt obligate de lege să fie auditate anual, iar auditul să fie condus de către un auditor IT care deține certificare CISA emisă de ISACA.

Semnalăm și faptul că Cerințele tehnice pentru participanții la sistemul electronic de plăți (SEP) stabilite de către TransFond și Banca Națională a României impun ca anual, în intervalul de 3 ani, auditorul intern al participantului să-și exprime opinia cu privire la securitatea informațiilor, inclusiv cu privire la asigurarea continuității operaționale și arhivarea documentelor, în timp ce auditorul extern IT cu certificat CISA, emis de ISACA, va audita o dată la 3 ani verificarea implementării de către participantul la SEP a Politicii de securitate a informației aplicabilă sistemelor de plăți și sistemelor de decontare operaționale de Banca Națională a României.

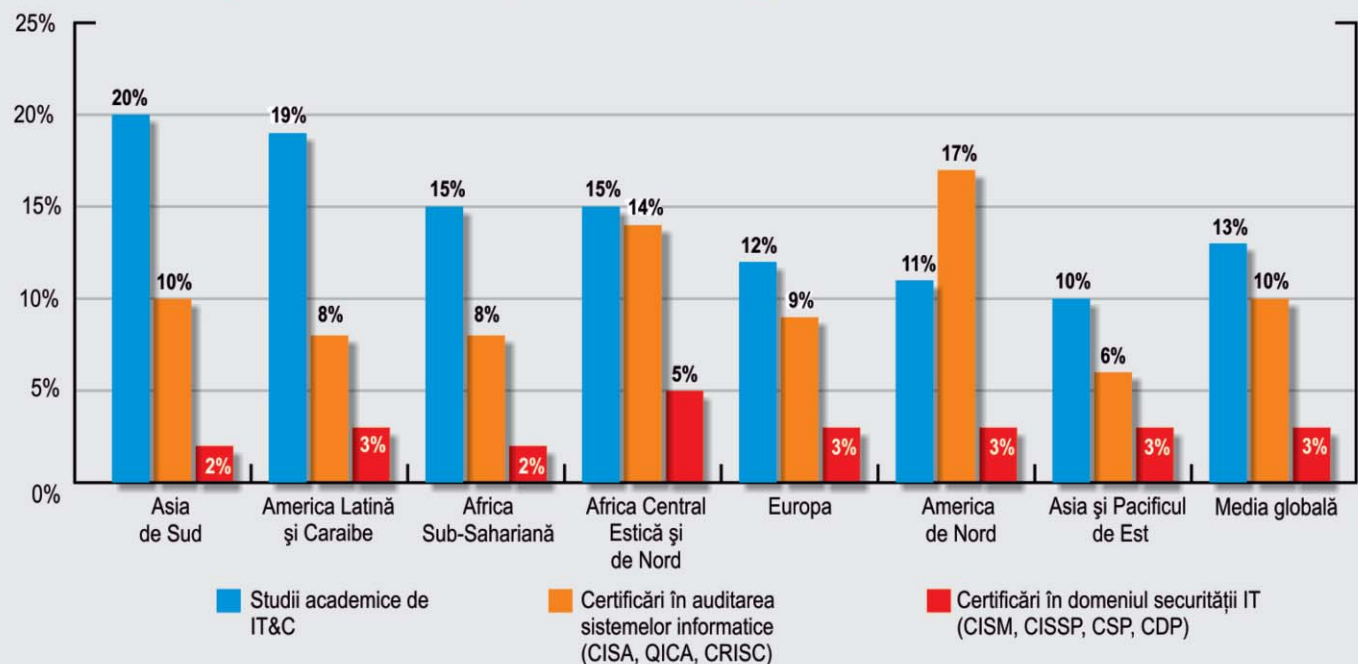
În acest context, facem precizarea că Regulamentul Băncii Naționale a României nr. 5/2013 privind cerințe prudenciale pentru instituțiile de credit, cu modificările și completările ulterioare obligă băncile din România să-și organizeze activitatea de audit intern potrivit reglementărilor

emise de Camera Auditorilor Financiar din România, care nu cuprind precizări cu privire la auditarea sistemelor informatice de către auditorii interni.

În cerințele minime obligatorii de auditare a sistemelor informatice utilizate de entitățile autorizate, reglementate și supravegheate de Autoritatea de Supraveghere Financiară, potrivit prevederilor Normei nr. 6/2015, se precizează că auditorii IT care auditează sistemele informatice trebuie să dețină certificarea CISA, emisă de ISACA.

Autorul articolului *Staying a Step Ahead*, Michael P. Cangemi, explică diferențele existente în educația tehnologică și certificarea auditorilor interni, iar obținerea abilităților acestora depinzând în mare măsură de locul, regiunea de pe glob unde trăiesc. Așa cum rezultă din studiul realizat, în America de Nord în certificările auditorilor interni joacă un rol important studiile academice (vezi Graficul 1). De asemenea, studiul realizat arată că numai

Grafic 1 - Educația tehnologică comparată cu Tehnologia Certificărilor

3% din cei care au răspuns dețin certificări în domeniul securității IT.

Concluzia. La nivel global, ținând seama de creșterea riscurilor cybersecurity, în perioada următoare un număr cât mai mare de auditori interni vor avea nevoie să obțină certificări în domeniul securității IT pentru ca auditul intern să devină eficient și să poată da asigurări în acest domeniu.

Caz practic de misiune de audit intern privind Sistemul Electronic de Plăți (SEP)

În continuare, se va prezenta un caz practic al unei misiuni de audit intern privind verificarea anuală a îndeplinirii cerințelor pentru certificarea tehnică a unui participant la Sistemul Electronic de Plăți (SEP), cu mențiunea că aplicația de core banking nu face obiectul misiunii de audit.

Auditorul intern al participantului la SEP are obligația întocmirii unui raport care va cuprinde opinia referitoare la îndeplinirea cerințelor privind securitatea informațiilor, inclusiv asigurarea continuității operaționale și arhivarea documentelor, precum și verificarea îndeplinirii cerințelor de conectivitate a Sistemul Electronic de Plăți (SEP).

Misiunea de audit intern privind Sistemul Electronic de Plăți (SEP) va cuprinde obligatoriu verificarea următoarelor cerințe specifice:

1. Cerințe privind conectivitatea

- 1.1 Cerințe privind conectivitatea SWIFT
- 1.2 Cerințe privind accesul la funcționalitățile on-line

ale aplicațiilor SEP

2. Cerințe privind stațiile de lucru

- 2.1 Accesul fizic la echipamentele SEP
- 2.2 Infrastructura SEP
- 2.3 Reguli de filtrare firewall
- 2.4 Rețeaua internă LAN/VLAN
- 2.5 Actualizarea dispozitivelor de tip firewall
- 2.6 Asigurarea protecției anti-virus și actualizarea permanentă a programelor antivirus.

3. Cerințe privind asigurarea continuității operaționale

Cerințele Transfond privind asigurarea continuității operaționale pentru activitatea SEP sunt următoarele:

- 3.1 Existența unui centru secundar de recuperare din dezastru/de continuitate a activităților sau, după caz, aranjamente formalizate care să permită cel puțin continuarea activităților critice din punct de vedere al timpului pentru care acestea pot fi întrerupte fără consecințe semnificative asupra sistemului sau a celorlalți participanți;
- 3.2 Existența unui cadru formalizat, prin utilizarea unor proceduri/planuri pentru asigurarea continuității operaționale, inclusiv reluarea activității la sediu și recuperare din dezastru;
- 3.3 Procedurile/planurile trebuie testate periodic, cel puțin o dată pe an, și revizuite astfel încât să se asigure că acestea sunt complete, adecvate și eficiente;
- 3.4 Sunt salvate informațiile

cu privire la configurațiile curente ale sistemelor și aplicațiilor ce asigură interfața cu SEP în vederea asigurării recuperării în situația unui dezastru.

4. Cerințe privind arhivarea documentelor SEP

- 4.1 Cerințe privind documentele și înregistrările electronice aferente participării la Sistemul Electronic de Plăți (SEP)
- 4.2 Cerințe privind nomenclatorul arhivistic, pentru fiecare componentă a Sistemului Electronic de Plăți (SEP).

5. Cerințe specifice privind securitatea informației

Pentru evaluarea modului de îndeplinire a cerințelor privind securitatea informațiilor se va evalua modul de implementare a Politicii de securitate a informației aplicabile sistemelor de plăți și sistemelor de decontare operate de Banca Națională a României în cadrul activității de management al securității informației a participantului, precum și capacitatea acestuia de a răspunde următoarelor cerințe TransFOND:

- 5.1 Confidențialitatea, autenticitatea, disponibilitatea, integritatea, trasabilitatea și non-repudierea tranzacțiilor și mesajelor transmise/primate pentru procesare către/de la SEP;
- 5.2 Posibilitatea restaurării tranzacțiilor și mesajelor schimbate între sistemele interne ale participanților și interfețele SEP (interfața SWIFT utilizată pentru mesaje SEP, modulele client ale aplicațiilor SENT, ReGIS și SaFIR) și a mesajelor e-mail aferente SEP;

5.3 Administrarea de către participanți a sistemelor care asigură interfața cu SEP, inclusiv monitorizarea accesului, prevenirea, detectarea și împiedicarea accesului neautorizat la acestea, având ca obiectiv asigurarea securității informației.

Auditorii interni în cadrul acestei misiuni vor efectua teste și vor obține probe suficiente pentru verificarea îndeplinirii cerințelor enumerate mai sus, în vederea susținerii constatărilor, recomandărilor și concluziilor cuprinse în raportul de audit întocmit.

Spre exemplu, pentru verificarea îndeplinirii cerințelor privind accesul la funcționalitățile online ale aplicațiilor SEP, auditorii interni vor verifica drepturile de acces ale utilizatorilor în fiecare modul SEP (ReGIS, Sent, SaFIR) în corelare cu certificatele digitale ale acestora aprobate de conducerea participantului la SEP, care trebuie să fie conforme cu prevederile Legii nr.455 din 18 iulie 2001 privind semnătura electronică, emise de către autorități de certificare autorizate de Ministerul Comunicațiilor și Societății Informaționale (MCSI) și aprobate de TransFOND.

Foarte important pentru verificarea îndeplinirii cerințelor privind stațiile de lucru ale participantului la SEP, auditorii interni trebuie să verifice dacă participantul a comunicat către TransFOND alocarea reală a adreselor IP pentru fiecare stație de lucru, inclusiv translația adreselor de rețea la adresele alocate de acesta (atunci când este cazul).

În ceea ce privește îndeplinirea cerințelor specifice de securitate, auditorii interni trebuie să verifice modul de revizuire a reglementărilor interne ale participantului referitoare la securitatea SEP (Politica de securitate SEP,

Plan de securitate SEP, manual de proceduri SEP etc.) și modul de respectare a acestora. De asemenea, auditorii interni vor evalua modul în care cerințele specificate în Politica de Securitate a informației aplicabilă sistemelor de plăți și sistemelor de decontare operate de Banca Națională a României sunt implementate de către participant, dacă măsurile de control sunt adecvate și eficiente și dacă cerințele de securitate a informației sunt respectate de către participant.

Raportul de audit ce exprimă opinia auditorului intern va conține cel puțin următoarele informații:

- a. data emiterii;
- b. componența echipei de audit;
- c. perioada auditului;
- d. referențialul utilizat în timpul auditului („Politica de securitate a informației aplicabilă sistemelor de plăți și sistemelor de decontare operate de Banca Națională a României” și „Cerințe pentru certificarea

tehnică a participanților la SEP”);

- e. domeniul de audit;
- f. metodologia utilizată pentru audit;
- g. modul în care s-a realizat auditarea pentru sistemele informatice situate în afara țării (dacă este cazul);
- h. Concluzii (opinia de audit).

Concluzii

În urma analizării relației dintre auditul intern și auditul sistemelor informatice se dovedește a fi necesară intensificarea demersurilor pentru o mai strânsă colaborare, în viitorul apropiat, între Camera Auditorilor Financiari din România și ISACA România. În acest sens, apreciem că includerea unor precizări referitoare la misiunile de auditare a sistemelor informatice în viitoarele ediții ale Ghidului privind implementarea standardelor internaționale de audit intern ar veni în sprijinul profesiei de auditor intern.

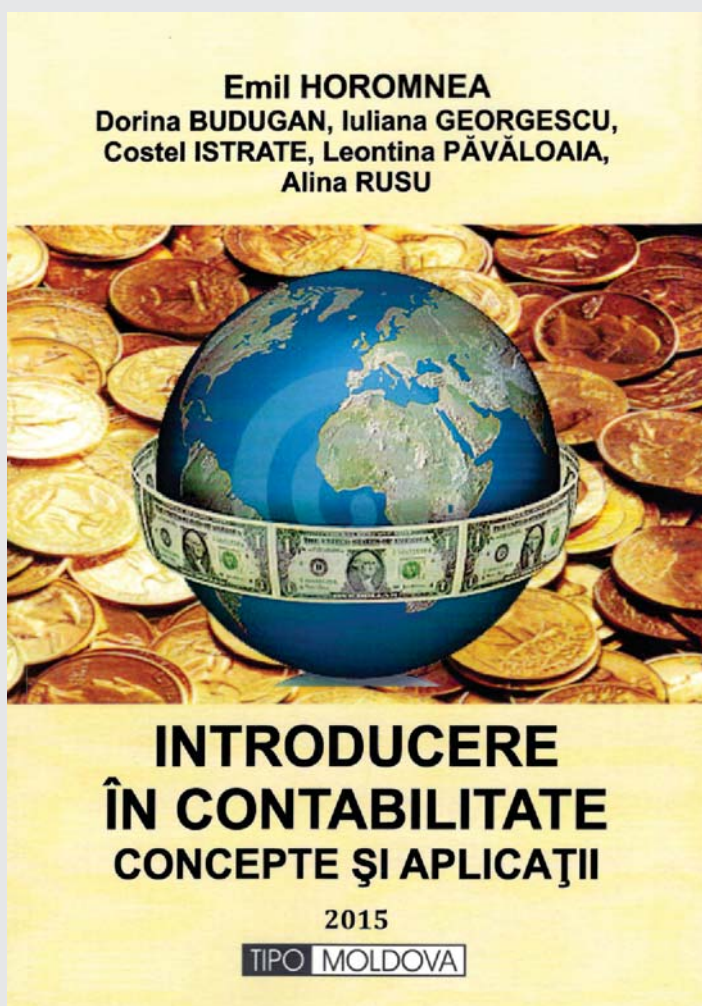
Bibliografie

- Michael P.Cangemi, *Global Internal Audit Common Body of Knowledge (CBOK): Staying a step ahead- Internal Audit's use of technology*, 2015, www.aair.ro;
- AAIR, *Standarde internaționale pentru practica profesională a auditului intern - versiunea 2013*, www.cafr.ro, www.aair.ro;
- ASF, *Norma nr. 6/2015 privind gestionarea riscurilor operaționale generate de sistemele informatice utilizate de entitățile reglementate autorizate/avizate și/sau supravegheate de Autoritatea de Supraveghere Financiară*, publicată în Monitorul Oficial nr. 227 din 03.04.2015.
- BNR, *Regulamentul Băncii Naționale a României nr. 5/2013 privind cerințe prudențiale pentru instituțiile de credit, completate cu prevederile Regulamentului (UE) nr. 575/2013*, publicat în Monitorul Oficial nr. 841 din 30.12.2013
- CAFR, *Hotărârea CAFR nr. 56/2015 pentru aprobarea Ghidului privind implementarea Standardelor internaționale de audit*, publicată în Monitorul Oficial 845/13.11.2015;
- CAFR, *Hotărârea CAFR nr. 73/2014 de completare și modificare a Hotărârii CAFR nr.48/2014 pentru adoptarea integrală a Normelor obligatorii din Cadru Internațional de Practici Profesionale (IPPF)*, emise de Institutul Auditorilor Interni (IIA Global), ediția 2013 (www.cafr.ro), publicată în Monitorul Oficial nr.948 din 23.12.2014;

În spațiul literaturii contabile românești, la editura TIPO MOLDOVA a apărut recent cartea „Introducere în contabilitate. Concepte și aplicații”. Elaborată de un distins colectiv de autori (Emil Horomnea - coordonator, Dorina Budugan, Iuliana Georgescu, Costel Istrate, Leontina Păvăloaia, Alina Rusu) din cadrul Universității „Alexandru Ioan Cuza” din Iași, lucrarea pune la dispoziția cititorilor o abordare teoretică și aplicativă a contabilității. Autorii încearcă și reușesc să explice și să argumenteze logic principalele concepte, tehnici, mijloace și procedee utilizate în cunoașterea contabilă. Structurată și actualizată după ultimele reglementări naționale și internaționale, cartea pledează pentru asimilarea rațională a fundamentelor științifice ale contabilității.

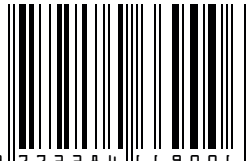
Întregul demers pornește de la conceptele teoretice de bază: obiect, metodă, principii, convenții și standarde contabile, clasificarea conturilor, documentare, evaluare, inventariere, calculația costurilor, pentru a ajunge în final la situațiile financiare anuale. Abordările teoretice sunt dezvoltate și însoțite de numeroase aplicații practice, unde au fost selectate cele mai reprezentative tranzacții și evenimente din viața entităților. Analiza contabilă a fiecărei operațiuni permite înțelegerea logică a funcționării conturilor.

La elaborarea întregii lucrări au fost avute în vedere Dispozitivul de normalizare al contabilității românești, reprezentat, printre altele, de Legea contabilității nr.82/1991, republicată, OMFP nr. 1802/2014, inclusiv ultimele prevederi regăsite în Standardele Internaționale de Raportare Financiară (ediția 2015). Prin natura, conținutul și mai ales prin promovarea dimensiunilor intelectuale ale profesiei, lucrarea se recomandă de la sine. Ea se adresează tuturor celor care doresc să pătrundă, rațional și logic, în mecanismele contabilității: studenți economiști, masteranzi, doctoranzi, inclusiv practicienii acestui domeniu, economiști, experți contabili, auditori financiari, ingineri, cercetători, manageri, oameni de afaceri etc.

ISSN 2284-6697

9 772284 669006